

EMLEKKÖNYV

a Szeben vármegyei róm. kath., a Nagy-Küküllő és
Kis-Küküllő vármegyék általános tanító-egyesületeinek

1893. évi május hó 24. és 25-ik napjain

Erzsébetvároson tartott és tanügyi kiállítással

egybekötött

diszgyűléséről.

Közzéteszik

a rendező bizottság nevében:

Avedik Lukács

esperes,
bizottsági elnök.

Eperjesi Ferencz

községi iskola igazgató,
bizottsági jegyző.

A Székelyudvarhelyi Róm. Kat. ~~SARÓTI SZABÓ DÁNIEL GIMNÁZIUM~~ Tanári Könyvtára
ERZSÉBETVÁROS, NYOMATOTT-KOTZAUER DÁNIELNÉL

1893.

K. n. 0128

25217

Három vármegye tanügyi kiállítása Erzsébetvároson.

Az 1893. évi május hava 24-ik és 25-ik napjain, Szeben-, Nagy-Küküllő és Kis-Küküllő vármegyéknek csaknem szívében: Erzsébetvároson, a haladás iránti együttérzés tavaszának fölfakadását üdvözölhattük a tanügyi kiállítás természetjének sikeres kivitele által. —

Miként a természetben a kitartás vezet győzelemre, a nehézségekkel való hősies megküzdés termi meg az óhajtott eredményeket: úgy a tanügy terén is a remélt sikert az állhatatosság, — az önzetlen összeműködés — és a nemesen gondolkodók hathatós pártfogásától várhatjuk. Tervünkben nem csalatkoztunk. E hármasság erkölcsi hatalom megadta az egyesülési képességet, hogy a legszébb czélnek: az erkölcsi erő nagyságának oltárt, a jövőbe helyezett reményünknek drága emléket, — emelhesstünk; hogy a helyes irányu nevelés és oktatásnak alkotmányos életünk ideje alatt eszközölt fénysugarait szemlélhessük, a magyar tanügy felvirágzásának s e három vármegye különböző ajku népei közt fölmutatott öszhangnak ünnepét mindenha hirdethessük.

Nem új eszme földerengése, hanem a 10 évvel ezelőtt Erzsébetvároson tartott kiskörű tanügyi kiállításnak szélesb alapra fektetett s dicsőségesebb eredménynyel koszoruzott megifjúdása.

Kicsinyke volt a mag, melyet már akkor a Szeben vármegyei róm. kath. tanítóegylet oly szíves testvériességgel ápol; de a kitartó gondozás terebélyes fává növelte azt, a miről tanuságot tett

a május havi népes diszgyűlés és ez alkalomra szervezett tanügyi kiállítás. Nem akarjuk hosszas bevezetéssel fárasztani az elméket, mert ezen kedves emléké és nagy vívmányú napok már lefestve lettek a különböző fővárosi és vidéki napi lapok, valamint a folyó iratok hasábjain, nemcsak magyar, hanem másféle nyelveken is. Tudomásunk szerint e bérczes hazánkban a maga nemében uttörő és eseményszámba menő tanügyi kiállítást részletesen ismertették: a Budapesti Hírlap, Budapest, Kolozsvár, Ellenzék, Kis-Küküllő, Közmívelődés, Néptanítók lapja, Armenia, a nagyszebeni Siebenbürger Bote és a Gross-Kokler Bote. Mi is e nyomokon haladva a valóságnak megfelelőleg kívántuk a tanügynek ezen emlékeit megörökíteni.

Miként a múltban a nagyszebeni róm. kath. tanítóegylet kis társasága gyújtott fényt egy helyi érdekű kiállítás eszméjéhez: mostis Szebenvármegye tanítóegyletét illeti meg a kezdeményezés pálmája, melynek levelein bizonyára hervadhatlanul ott fognak diszelegni azon vezérférfiak nevei, kik a lökerőt adták a második tanügyi kiállításához. Készséggel fogadták Erzsébetváros tanügyének vezetői a kellemes zöngét, mely viszhang volt a feltett kérdésre, hisz ha a dal és zene kifejezéseit egyaránt átérzi az oceanon túli nép valamint a művész; hasonlólag a kultivált szellemek egymást megértik a fenkölt törekvésekben.

Az előmunkálatok kezdetén legelsőbbben a megyei tanügy intézőjéhez, Nagy- és Kis-Küküllő vármegyének minden nemes és hazafias szellemű ügy pártfogója Horváth László kir. tanfelügyelő urhoz intéztük kérésünket, melyben fölfeltettük abbeli örömrünket, hogy a szebenmegyei róm. kath. tanítóegylet Erzsébetvárosát szemelte ki arra, hogy nemcsak tanítóegyleti közgyűlést, hanem jubiláris kiállítást is rendezhessen; s minthogy Erzsébetváros tanügyi felosztás tekintetében Nagy- és Kis-Küküllő vármegye tanfelügyelősége körébe tartozik: „meg vagyunk győződve a hazafias irányu törekvésünknek a legilletékesebb férfiú által leendő szives és hathatós támogatása felől.”

A kérés nem sokára meghozta a választ egy körlevél alakjában. Meleg annak minden szava, mint az érlelő tavaszé, lelkes, mint a kitartásra buzdító Tyrteusé, őszinte s egyszerű, mint a

magyar emberé, elismerő s főnkelt, mint az önzetlen igaz honfő. Csonkítatlanul adjuk át a jövőnek az 1893. évi 199 számmal jelzett s valamennyi állami iskolai gondnokság és községi iskolaszékhez intézett, a következő tartalmu köriratot:

„Avedik Lukács erzsébetvárosi esperes-plébános, felekezeti tanfelügyelő és községi iskolaszéki elnök úr, mint a magyar tanügynek és közmívelődésnek lelkes és buzgó tagja, arról értesített, hogy a folyó évi husvét vagy pünkösdi ünnepek körül, a Szeben vármegyei róm. kath. tanító-egyesületnek Erzsébetvárosában tartandó vándor-közgyűlésén tanügyi kiállítás és felolvasások fognak tartatni, ezen tankerület tanügyi állapotairól és viszonyairól; s ugyanazon alkalommal a megjelent tanító-egyesületek tagjai közös gyűlésben fognak tanácskozni. —

Valóban szép, hazafias és mindenek felett nagy fontosságu eszme, hogy több tanító-egyesület, jeles tanárok, tanítók, lelkészek, tanügyi férfiak és barátok együvé gyülekezvén, nem csak azt mutatják be, hogy hogyan állunk ezen két megyében a népoktatás szent ügyével, hanem hogy tanácskozzanak is annak leg-sikeresebb létesítése és kihatóbb fejlesztése felől. —

Én az eszmét teljes lelkemből pártolom; s hiszem, hogy minden tanügyi férfiú is annak létrejövetelén buzgón fog közreműködni. — Ezen irányban válaszoltam meg az esperes urnak lelkes értesítését, hogy a továbbiak elintézése végett intézkedjék; különösen a két tanító-egyesület közreműködésével, a napot kitűzvé, a programmot megállapítsa, a meghívókat küldje szét. —

Midőn tehát ezen nagyérdékü tervre előzetesen is a czim és t. tanítóikar figyelmét és közreműködését felkérem, egyszersmind arra is fölhevitem, hogy már most határozzák el s kezdjék munkába venni, hogy azon iskola — a kiállításon — mivel vegyen részt. — Ott szerintem helye lesz minden — a népiskola körébe vágó — nemcsak taneszközöknek és könyveknek, hanem népiskolai házak, termek, kertek terveinek és leírásának; mint pl. a segesvárinak; továbbá vessző-fonás, (Dicsó-Szent-Márton) annak

műszerei, (Medgyes) méhészeti kaptárok és eszközök, (Bükkös) női munkák, kezdve a legegyszerűbb és népieseken, kézrajzok stb.

Segesvártt, 1893. február 2-án.

Horváth László

kir. tanfelügyelő.

A három vármegye tanító-egyleteinek képviselője 1893. febr. 26-án tartotta meg első értekezletét Erzsébetvároson, mely alkalommal egy központi rendező bizottságot szervezett: Avedik Lukács esperes — elnök, Eperjesi Ferencz erzsébetvárosi községi iskola igazgató — jegyző, Gyöngyösi István dicső-szent-mártoni állami polgári iskola igazgató, Benedek Mihály segesvári állami elemi iskola igazgató, Steinhauer Ferencz lelkes, erzsébetvárosi államgymnasiumi hittanár, Orelt Lajos és Dománjancz Péter nagyszebeni kir. kath. Teréz-árvaházi tanítók, mint bizottsági tagokból. E bizottság körvonalozta a kiállítás tervezetét, valamint a diszgyűlés tárgysorozatát és elhatározta, hogy javaslatait megvitátás végett a Szeben megyei róm. kath. és a két Küküllő vármegye általános tanító-egyleteinek megküldi, és csak a beküldött észrevételek után, a második bizottsági ülésen fog végleges határozatokat hozni. — A tanító-egyletek részint jegyzőkönyvben, részint átiratban közölték véleményeiket, melyeket a második bizottsági gyűlés márczius 28-án részletes tárgyalás alá vévén a következő megállapodásra jutott:

Mindenek előtt konstatáltatott, hogy a 3 egylet a legmelegebb érdekekkel karolta fel a kiállítással egybekötött diszgyűlés eszméjét s a tervezetben foglalt javaslatokat. E bizottsági gyűlés elhatározta, hogy a kiállítással járó költségek miként nyerjenek előlegesen fedezetet s örömmel láttuk az áldozatkészséget már a gyűlés folyama alatt a közakarattal fölkerít kiállítási védnök Dr. Issekutz Viktor országgyűlési képviselő, Horváth László kir. tanfelügyelő, Avedik Lukács esperes és egy névtelen részéről.

A kántortanítók iránti tekintetből a kiállítás és diszgyűlés május hó 24-ik és 25-ik napjaira tűzetett ki. A diszgyűlést az erzsébetvárosi államgymnasium nagy termében tartja, ezért a köz-

ponti bizottság a disztermet a nagyszebeni tankerületi főigazgató urtól, a kiállítás helyiségeit az elemi leány- és fiúiskolák tanterületétől kérelmezi.

A siker minél fényesebb elérése reményében a központi bizottság kimondotta, hogy a kiállítási tárgyak ingyenes szállítása végett a kereskedelmi miniszter urhoz folyamodást intéz, a tanító-egyletek fővédnökeit, a három szövetszertett vármegye közigazgatás- és tanügyi vezérférfiait a kiállítással összekötött diszgyűlésre feliratok — a vármegyékben létező román és szász tantestületeket, — ipar- és régészeti társulatokat, képviselőket, lelkészeket, tanító-egyleteket és műbarátokat körlevél által meghívja.

A jelenkezők elfogadása- és elszállásolásáról gondoskodik s e végett két tagot választott, kik a rend fentartását is ellenőrzik; meghatározta a kiállítás látogatói részére a díjízetést, személyenként 10 kr. lal, valamint a május 24-én este 8 órakor a „népkertben“ tartandó műkedvelői előadás- és tánczestély programját és díjtételeit, személyenként 50 kr. és 3 személyből álló családra 1 frt. összegben. Az estély műsora 4 pontban állapittatott meg:

1. Férfi-négyes, éneklük a nagyszebeni róm. kath. tanító-egylet tagjai.
2. „A végrehajtó“, színmű 1 felvonásban, előadja a dicsó-szent-mártoni tantestület.
3. „Kunokból“, magánének zongora kísérettel, előadják Thomándi József nagyszebeni kir. kath. Teréz-árvaházi tanító és Rozgonyi Irma kisasszony.
4. Népdal egyveleg éneklük a segeszvári m. kir. állami iskola tantestülete.

A kiállításról úgy intézkedett, hogy a tárgyakat csoportok- és egyletenként beosztotta, és pedig 3 csoportba: tanügyi, iparügyi és vegyes kiállítás cím szerint; ez utóbbihoz a régiség-tárgyakat is felvette. A bizottság felkéri a tanító-egyletek elnökeit, hogy a kiállításra szánt tárgyakat összegyűjtve és jegyzékkel el látva, azokat május 10-ig a központba szállittassák. A kiállítók megjutalmazására 3 fokozatu kitüntetés lett elfogadva: emléklap, elismerő és dicsérő okmány alakjában.

Ezekután a felhívás szövegezését s a tanácskozás ügyrendjét részleteiben elfogadván, valamint azon indítványt is, hogy a további szükséges intézkedéseket a központi bizottság elnökére ruházza, a szervező gyűlés a legjobb kilátással feloszlott.

A határozatok végrehajtásához fogtunk, kezdetét vette a nagy munka.

Egy szellemi haderőnek, a tanítói karnak összesítését, tevékenysége vívmányait kellett bemutatnia, egy életképet arról, hogy a tanügy napszamosai a társadalomban is nélkülözhetlenek. Szétment a felhívás, hogy megszólaljon a közérzés a tömörülésben, a magasztos hivatás közös erővel eszközözendő kivitelében és egy szebb jövő biztosítása érdekében.

Első pártfogónk a „Kis-Küküllő“ volt, mely a közvéleménynek oly kifejezést adott, hogy a tanítók közt már előre is széles körben élénk érdeklődés mutatkozik ezen érdekes közgyűlés iránt. A központi bizottság mint gózerő működött; utnak indította a szélrózsa minden irányában, 1000 példányban kiadott felhívását és a diszgyűlés tárgysorozatát, melyeket teljertartalmulag ide iktatunk:

Szemléltetés a tanítás és nevelés legvitalisabb módszere. — Szemléltetés által kell kulturhaladásunkat is kiténtetni.

Vármegyénk tanítóegyletei a kiállítások rendezésében már régen megelőzték bennünket. Értjük tehát utól őket!

Ne hiányozzék a nemes verseny iránt a legmelegebb érdeklődés, mutassuk be a fiatalok magyar tan- és iparügy előhaladottsága termékeit!

Tíz éve már, hogy kiállításunk első szárnypróbáján túlestünk, azóta nagymérvű a kulturális haladás. Versenyre fel! Küldje be mindenki a kisedóvoda és gyermek-menedékház felszerelésétől kezdve a vármegye legmagasabb tanintézetéig haladása bizonyítékait: tan- és szemléltetési eszközeit, térképeit, tan- és vezérkönyveit, feladvány- és rajzfüzeteit, kézi munkáit az osztott és osztatlan iskolák köréből; járuljanak hozzá az ipar és kereskedelem, valamint a régiségbuvár gyűjteményei.

E hazafias cél elérése végett mindanekelőtt erkölcsi támogatásra van szükségünk, ezért tiszteletteljes kérésünk és alapos

reményünk, hogy mivelődésünk érdekességét, haladásunk fokmérőjét, közügyünk diadalát magában rejtő kiállításunkat nagybecsű megjelenésével elismerésben részesíti. —

Mindnyájan legyünk egyek a kiállítás minél sikeresebb kivitelében és gyámolításában; szóval legyen ott mindenki, a kit fenkölt eszme lelkesít; legyen ott minden, a ki mit összehozhat, mint érdekes ritkaságot, a kézi ügyesség és finom izlés produktumát, vagy a művészet remekeit.

A kiállítás tárgyai alólirt központi bizottság elnökéhez május 10-ig mulhatlanul beküldendők; a kiállításban tényleg résztvevők, vagy személyesen megjelenni szándékozók ezen bejelentésüket ápril hó végeig eszközölhetik.

Legyen kiállításunk mintaszerű és koszoruzza azt a teljes megelégedés!

Kelt Erzsébetvároson, 1893. évi husvét ünnepén.

A központi rendező bizottság:

A vedik Lukács

esperes-tanfolyelöl,
bizottsági elnök.

Gyöngyössy István

d.-sz.-mártoni áll. polg. isk. igazgató.

Benedek Mihály

segesvári áll. isk. igazgató.

Dománjancz Péter, Orelt Lajos

nagy-szebeni kir. kath. Teréz-árvaházi tanítók.

Steinhauer Ferencz

lelkész, áll. gymn. hittanár.

Eperjesi Ferencz

erzsébetvárosi községi isk. igazgató.
bizottsági jegyző.

A kiállítással összekötött diszgyülés tárgysorozata:

I-ső nap délelött. (Május 24.)

1. A főtemplomban $\frac{1}{2}$ 10 órakor istenitisztele, a Szeben megyei róm. kath. tanító-egylet énekkara közreműködésével.
2. Gyülekezés $\frac{1}{2}$ 11 órakor a gymnasium disztermébe.

A diszgyülés megnyitása Roszkosni Elek t. kanonok, kir.

- kath. Teréz-árvaházi igazgató, — egyházi elnök által és a védnök meghívására bizottság kiküldése.
3. Horváth László, Kis- és Nagy-Küküllő vármegyék kir. tanfelügyelője, — világi társelnök üdvözlő-beszéddel fogadja a védnöket.
  4. Dr. Issekutz Győző országgyűlési képviselő — védnök, a kiállítás ünnepélyesen megnyitja.
  5. Az erzsébetvárosi leányiskola növendékei karéneke.
  6. Elnöki beszéd, tartja Roszkosni Elek t. kanonok.
  7. A 3 egyesület történetének vázlatos ismertetése, különös tekintettel az utolsó évi működésre és elvi jelentőségű határozatokra.
  8. A diszgyűlés szakértő bizottságot küld a kiállítási tárgyaknak csoportonként való megbirálására.
  9. Egyenruhás növendékek fegyvergyakorlata, tisztelgés: bemutatja Eperjesi Ferencz erzsébetvárosi községi iskola igazgató.
  10. Közébed délután 2 órakor.
  11. Délután 5 órakor a kiállítás hivatalos megtekintése.
  12. Estve 8 órakor műkedvelői előadás, azután táncz, melyről külön „meghívó“ fog kiadatni. —

II-ik nap. (Május 25.)

1. Gyülekezés d. e. 10 órakor a gymnasium disztermébe.
2. A bíráló bizottságok jelentései és a diszokmányok kiosztása.
3. Kozocsa Tivadar budapesti pädagogiumi tanár előadása a Troeltsch-féle számológépről.
4. Indítványok.
5. Avedik Lukács róm. kath. esperes jelentést tesz a kiállítás eredményéről és felkéri a védnöket a kiállítás bezárására.
6. A kiállítás ünnepélyes bezárása a védnök által.

A központi rendező bizottság.

Minthogy Erzsébetvárosnak jutott a szerencse, hogy kebelében láthassa a három vármegye tanügyi haladása összesített képét: ez okból Erzsébetváros képviselőjéhez folyamodtunk, kérve, a szellemi és anyagi támogatást ez ünnepségek sikerülése végett.

A városi képviselő-testület örömmel fogadta a felhívást, nemeskeblűleg méltányolta az eszmét s annak kivitelére 50 frtot adományozott és elhatározta, hogy a 3 vármegye fő- és alispánjait, tanfelügyelőit s főjegyzőit vendégeinek meghívja. E lelkes fogadtatás a központi bizottságba új életerőt lehelt; nemsokára falragaszok hirdették: „Erzsébetváros a vendégszeretet városa. Nyiljék meg minden polgárnak háza ajtaja és szíve vendégeink méltó elfogadására, jelenjék meg e város minden járó-kelő egyéne az indóházánál az érkezés órájában; vegyen részt a diszgyűlésen; szóval mutassa meg Erzsébetváros apraja, nagyja a nevelés- és tanügy iránt fenkölt érzelmeit, a műveltség iránti finom izlését.”

A mint a kiállítás napjai közeledtek, a szerint emelkedett a köztevékenység, az érdeklődés, anyagi támogatás; s itt ujjolag nem hagyhatjuk említés nélkül e város legáldozatkészebb fiának: Dr. Issekutz Viktor országgyűlési képviselőnek nevét, ki nemcsak mint takarékpénztári igazgató, e részvénytársaságtól 25 frt. segélyt eszközölt, hanem ismételten 35 frtot küldött, sőt a szükség erejéig való anyagi fedezetet is megígérte. Így lett e kiállítás pénzügyi tekintetben is biztosítva.

Levelek mentek és jöttek. A kereskedelemügyi miniszter ó nagyméltósága a legmesszebb terjedő kedvezményeket engedett a postai és vasuti szállítmányokra nézve; a közoktatásügyi miniszter úr Kis-Küküllő vármegye főispánját bizta meg képviseletével.

Erdély nagyméltóságu püspöke Erzsébetváros kath. vendégeit a május 24-én eső bójt alól kegyelmesen fölmentette; s minthogy hajlott kora miatt azon személyesen részt nem vehet, a gyűlés tagjaira s a buzgó munkálkodás óhajtott sikerére, főpásztori áldását adta. Az erzsébetvárosi esperes körlevélben hívta meg a kerület kath. lelkeszeit és tanítóit, „mert az egyházi és iskolai viszonyok föllendülésére minden czélszerű eszközzel hatni, a helyzeten javítani, a kiseddóvó és menház helyes berendezéséről tájékoztató képet szerezni elodázhatlan törvényes szükség.”

Szép és fenkölt lelkületre vall azon hivatalos levél, mely Kis-Küküllő vármegye főispánja Sándor János ó méltósága érzelmeit tükrözi elé: „Örömmel szereztem tudomást arról, hogy vármegyénk kötelékébe tartozó szab. kir. Erzsébetvárosban három

vármegyének tanító-egyletei fognak f. é. május hó 24. és 25-én kiállítással összekötött diszgyűlést tartani; üdvözlöm a kezdeményezőit ezen mozgalomnak, mely közvetlenül a város, közvetve egész vármegyénk tanügyi és társadalmi életére föllendítőleg és jótékonyan kihatni van hivatva.“

Ennyi biztató jelek után a kiállítás napjai is beköszöntek.

A műveltség utáni vágy, ez a minden európai népet összehozó hatalom ülte diadalünnepét 1893. május 24. és 25-én, midőn Erzsébetváros közönsége Szeben vármegyének róm. kath. — Kis-Küküllő vármegyének általános és Nagy-Küküllő vármegyének csaknem 200 tagot számító tanító-egyletét kebelében üdvözölhette.

Már a jelzett napokat megelőzőleg szokatlan mozgás volt észlelhető a csendes Erzsébetvárosban.

Budapest ép úgy, mint a szomszédos magyar, szász és román községek vetélkedve siettek beküldeni a kiállítási tárgyakat. Oly érdeklődés mutatkozott a három vármegye területén, sőt azon túl is, hogy a rendező bizottság, miután 6 iskolai terem kiállítási tárgyakkal zsufolásig megtelt, — a helyszűke miatt kénytelen volt a később, térdij felajánlása mellett jelenkező kiállítóknak is felmondani. Az ünnepély május 24-én vette kezdetét; a hajnal sem ébredt fel oly korán, mint akkor a lázas Erzsébetváros. Idegenek, különféle fogatok, zászlódisz, a zajos hangulat, az élénk sürgés-forgás jelezték, hogy valami szokatlan készül a kis magyar oázisban: Erzsébetvárosban. Kilencz óra tájban megszólaltak a harangok, kísérve a taraczkok légrázkódtató üdvövéseitől; minden rangú és rendű nép a főtemplomba sietett, hol a nagyszabesi kir. kath. Teréz-árvaházi tanítói kar dalköre emelte a Szent Lélek segítségül hívása mellett elkezdett isteni-tisztelet ájtatos érzelmeit.

A főtemplom boltívei, mint szerető karok ölelték át a hitbuzgó városi népet, a nagy számban összesereglett nevelőket, tanulókat a hivatali testületeket és vendégeket, annak jeleül, hogy ma e helyen be lett igazolva: „az egyház és iskola édes testvérek“, kik vállalva a nép szellemi és anyagi jóllétet munkálják, de egyzersmind bizonyítékául azon örök igazságnak, mely szerint a hivatását megbecsülő tanító tövises munkáját csak az isteni

kegyelem megnyerése teheti kellemessé, elviselhetővé. Az istenitisztelet meghallgatása után a lelkes nép áradatként tódult a helyi államgymnasium termébe, hogy részt vehessen a programm szerint megállapított diszgvülés minden piecén; az előkelőség, a városi tanács, élükön a magyar diszbe öltözött kir. tanácsos és polgármester Szarvady Pállal, fogatokan siettek a vasúti indóházhoz, hogy a vendégeket illő tisztelettel fogadhassák. Medgyes és Segesvár felől itt összpontosuló vonatok annyi közönséget hoztak magukkal, hogy a perronon mozogni sem lehetett. A vendégek sorában láttuk: gróf Bethlen Gábor, Dézsi Zoltán, Kabos Ferencz országgyűlési képviselőket, Gál Domokos Kis-Küküllő megyei alispánt, mint az „EMKE“ képviselőjét is, Téglás István segéd-tanfelügyelőt, Somogyi István Nagy-Küküllő megyei főjegyzőt, Zakariás Ede szent-ágothai albirót, Gopcsa Joakim szamosujvári tanácsost, Paule Iván lovagot, a népiskolák buzgó maecenását, Kozocsa Tivadar budapesti pädagogiumi tanárt, Szongott Kristóf, az „Armenia“ szerkesztőjét, Kerekes Samu, a „Marosvidék“ szerkesztőjét, Schuller, Hintz, Schotsch segesvári tanítókat, továbbá a riomfalvi, berethalmi és szent-ágothai szász tanítókat, a kerület összes kath. lelkészeit, kiket átfutólag följegyezhattünk.

A vendégeket kocsin szállították a diszterembe, a hol a közönség mint fal tömörült egymás mellé és kifogyhatlan türelemmel küzdve a hőséggel, figyelemmel kísérte a szebbnél szebb tárgysorozati részleteket.

Az óra kalapácsa 11-et ütött a mélabús nagy harang oldalára, midőn felhangzott az első éljen a diszgvülés elnökeinek megjelenésére. Ekkor Horváth László kir. tanfelügyelő úr az egybegyűlteket lekötélező szavakban üdvözlölvén, előadta az összejövetel czélját és jelentőségét, fölkérte Roszkosni Elek a nagyszebeni kir. kath. Teréz-árvaház igazgatóját, kanonok úr ó méltóságát, az elnöki szék elfoglalására, a három megyei tanító-egyesület jegyzőit pedig a közgyűlés jegyzőkönyvének vezetésére. A gyűlés a szervezkedésen áthaladván, Roszkosni Elek elnök úr a következő magvas beszéddel nyitotta meg a közgyűlést:

Mélyen tisztelt diszgyűlés!

Midőn én az igen tisztelt rendező bizottság felhívása folytán, mint elnöktársaim legidősbike, jelen gyűlésünket megnyitandó ezen igen tisztelt gyülekezetben szót emelnék, mindenek előtt szívem mélyéből üdvözlöm a szép számmal megjelent nagyérdemű tagtársakat, kiknek egyszersmind forró hálámat nyilvánítom azon szives készségért, melylyel nem tekintve fáradságot és költséget e gyűlésen megjelenvén, fényes tanuságát adták azon lankadatlan buzgalomnak és meleg érdeklődésnek, melylyel az emberiség leg-szentebb ügye iránt, — a vallás-erkölcsös nevelés és józan oktatás ügye iránt mindenkor viseltetnek.

Mélyen tisztelt diszgyűlés! Főtisztelendő Avedik Lukács esperes-plébános úr ó nagyságának szives felhívása folytán szerencsések vagyunk jelen diszgyűlésünket Erzsébetvároson megtart-hatni s mi örömmel siettünk ide, mert Erzsébetvároshoz minket igen kedves emlékek fűznek, oly emlékek, melyek mig egyrésről mindig büszkeséggel töltik el keblünket, másrésről egyleti életünk egyik legdicsebb fénypontját képezik; — örömmel siettünk ide, mert meg voltunk győződve arról, hogy e nemes város falai között a szép, jó és nemes iránti lelkesedés, a minden téren való haladás a lefolyt 10 év alatt nemcsak nem csökkent, hanem el- ismerésre méltóan növekedett is s ebből kifolyólag e nemes város tisztelt polgárainak országszerte ismert vendégszeretete biztosítékot nyujt az iránt, hogy azon egyletek tagjai, melyeknek feladata az emberiség legüdvösebb céljait előmozdítani, terjeszteni, virágzásba hozni, itten szives fogadtatásban fognak részesülni.

De a mi örömünket leginkább fokozza, az azon — mind- nyájunkra nézve igen kedves és hatásaiban áldásos körülmény, hogy három nemes vármegye tanító-testületeinek igen tisztelt tagjai, kik ugyanazon szellemtől lelkesülve, a vallás-erkölcsös nevelés és józan oktatás színvonalán állva, közös célból, közös érzülettel fogtak egymással kezét s ez által a kis mustármagot terebélyes fává nevelvén, ezen gyűlésünket oly diszgyűléssé vára- zsolták, a minőről eleinte még álmodni sem mertünk volna, s én a legszintebb örömmel üdvözlöm e diszgyűlést mint oly tért,

mely három egylet tagjainak alkalmat nyújt arra, hogy egymással személyesen érintkezzenek, hogy egymást közelebből megismerhessék s ennek folytán köztük a kölcsönös bizalom, szeretet s testvériség kötelékei szorosabbra fűződjenek.

Mélyen tisztelt diszgyűlés! Midőn én azon fenkelt szellemű tényezőknék, kik határt nem ismerő áldozatkészséggel és lankadni nem tudó buzgalommal fáradoztak azon, hogy az erők egyesítésével a mindnyájunk által óhajtott szent cél annál könnyebben eléressék — mindnyájunk nevében elismerésteljes köszönetet mondanék: szívem mélyéből üdvözlöm a tisztelt tagtársakat s a gyűlést azon őszinte óhajtással nyitom meg, vajha Isten kegyelméből fáradozásainkat a legjobb siker koronázná!"

A megnyitó beszéd tetsző nyilatkozatai után a kir. tanfelügyelő, világi elnök indítványozta, hogy 3 tagú bizottság a kiállítási védnök Dr. Issekutz Viktor országgyűlési képviselőt hívja meg, hogy a kiállítást ünnepélyesen megnyithassa. A míg a bizottság küldetésében eljár, azalatt az erzsébetvárosi zárdabeli leányiskola növendékeinek szabatosan előadott énekkara, Petz Józsefnek magyarra fordított „Egy nap az iskolában” című dalművéből, gyönyörködteté a diszes közönséget.

A leánykáknak értelmes és érzéssel előadott párbeszédei és öszhangzó dalai könyekig meghatották a hallgatóságot s a szatmári irgalmas nővérek vezetése alatt álló zárdaiskolának dicsőretére váltak; a közönség tapsaival méltán megjutalmazta a kis dalárokat. Ekkor lépett a gyűlésterembe a Rákoczy hangjainak riadója s a közönség lelkes éljenzései mellett, a kiküldött bizottságtól kísért s ragyagó diszmagyarba öltözött védnök, kit Horváth kir. tanfelügyelő, társelnök ily elismerő szavakban üdvözölt:

Nagyságos országgyűlési képviselő és védnök úr!

Igen tisztelt közönség!

Midőn szerencsém van Nagyságodat, mint ezen tanügyi kiállítás védnökét üdvözölni, — teszem azt azon hazafias köszönettel, melyet Nagyságod méltán megérdemel, — hogy ezen tanügyi szerény kiállítást erkölcsileg és anyagilag is oly odaadólág és

áldozatkészséggel támogatni szíveskedett; s ezáltal biztosítani, hogy három szomszédos vármegye tanítóinak nemes törekvése egymásnak és az igen tisztelt nagy közönségnek bemutatassék. Tudjuk mindnyájan azt, hogy sokkal szerényebb a kör s fiatalabb működési ideje mindenik egyletnek, hogy sem megállapodott fejlődést mutathatna be; — de éppen mert fejlődni akar, — nem egymással versenyezni, azért tanulmányozni óhajt minden tanító azon szép téren, mely ugyan 3 vármegyének szűkebb határai között mozog csak, — de az iskolák jellegére és fokozatára nézve oly bő anyagot nyújt. — E tekintetben csak testvéries üdvözléssel fogadhatjuk a más felekezetnek is hazafias részvétét és érdeklődését; hiszen a népnevelés ügye édes mindnyájunké, — és mi mindnyájan a magyar hazáé vagyunk!

Avedik Lukács róm. kath. esperes urnak, — ezen lelkes tanügyi férfinak és hivatott Isten szolgájának ihletett lelkében született meg az eszme, hogy ezen kiállítás rendeztessék, — bemutatván itt mindaz, mi a népoktatás és népnevelés terén létesült, elkezdve a népiskolák berendezésén, az óvodák, menhelyek, olvasó-, erkölcsnemesítő és „dalos körök“ egyleteiben, s az iskolai kertészet körében. — Szerény mindez! de még is tanúsága annak, hogy haladni akarunk és fogunk is; — bizonyítványa annak, hogy tanítóink éberek, lelkesek; haladni akarnak a korral és nemzettel! Ezen magasztos elv tündöklő zászlója alatt gyűltünk mi össze tanítók, tanítónók, tanügyi előljárók és barátok. — Hazánk és nemzetünk ezen diadalmas zászlója alatt tisztelgünk mi mostan a nagy közönség, — ezen lelkes város, — és Nagyságod előtt, — mint kiállításunk védnökénél, — kérve annak megnyitását, kísérve azon hó óhajtásunktól, hogy hazafias működéseiben Isten sokáig éltesse! — — Eljen!”

A kir. tanfelügyelő üdvözlétére Dr. Issekutz Viktor védnök a következő nagyszabású és szónoki hévvel előadott beszéddel nyitotta meg a kiállítást:

„Az ember — a teremtmények legnemesbike — a testi élet, és fejlődés mellett -- szellemi lét — és értelmi emelkedésre van rendelve; — az anyag: a test; az erő: a szellem; az eszköz: a testtel élő erőt kifejteni — a nevelés, — mely lényegében nem

egyéb, mint a teremtés munkájának folytatása; — eredményében pedig az erkölcsi lét életnedve, az államoknak alapköve. —

A nevelésügy ezen nagy céljainak teljes tudatában — igaz hálával eltelve — mondok köszönetet Szabenvármegye róm. kath., Kis- és Nagy-Küküllővármegyék általános tanító-egyesületeinek azon bizalomért, melylyel — az érdemetlent — „a kiállítás védnöke“ diszes állására felemelni; — és őszinte tisztelettel mondok köszönetet a megjelent, a tanügy körül szerzett érdemekben kitűnő közönségnek, hogy egyéniségük súlyával, a nevelésügy kiható feladatát bizonyítani; megjelenésük által pedig az ünnepély fényét emelni — kegyesek voltak. —

A nevelésügy hivatásos apostolai, a tanító-egyesületek tagjai, a nevelésügy előbbrevitelében érdemdús tekintélyek — a megjelent diszes közönség előtt — vajmi nehéz — feladatom megoldása; — nem is egyéni képességeim, hanem az ügy iránti lelkesedésem — adnak önbizalmat, hogy — mielőtt a kiállítást megnyitnám — megkísérlejem kifejtetni — azon vezérelveket, melyek a nevelés nagy hivatását, a tanító-egyesületek, azok időszakonként tartott közgyűlései és általuk rendezett kiállítások horderejét, állami, társadalmi és nemzeti szempontból átható jelentőségét megállapítják. —

„A népek sorsát — nem az ágyú, hanem az iskola fogja ezután eldönteni“ — mondta már 1826-ban tartott egyik nagyobb szabású beszédében Brougham lord. És ime Angliában már azon korban a fehér és vörös rózsá harczát a különböző népiskolák nemes versenye fojtotta el. —

Németország 1870. évi diadalát, a nagy és vitéz francia nemzet legyőzését — nem hadvezérei képességének, nem diplomatai ügyességének, hanem a néptanítói által terjesztett népmívelődésnek és ezen műveltséggel karöltve emelkedett nemzeti érzés lelkesültségének köszönheti. —

És ha a művelt nemzetek ezen történelme tanulságos, és midőn ezen tanulság következtetéseit levonjuk, akkor át kell éreznünk azon valóságot, hogy a nemzetek lételeének, jövőjének legfőbb biztosítóka a népmívelődés. —

A nevelés, a műveltség az, mely a népet politikailag tényező

egyeddé -- nemzetté forrasztja össze, ez az, mely a vele járó humanitas alapelveinek elsajátítása által a népet — mint egységes nemzetet — a többi mivelt nemzetek sorába felemeli, társítja, rokonszenvüket megnyeri és ezáltal a nemzet jövőjét is biztosítja. —

És nekünk, kiknek a népnevelés általánosítása, terjesztése és emelése által — nemcsak azon feladatot kell megvalósítanunk, hogy a miveltségben előrehaladottabb és számban is nagyobb nemzeteket megközelítsük, utólérjük, de a miveltség fokozása, a népnevelés emelése által a bennük rejlő nagy cél elérését a magyar nemzeti állam megteremtését is el kell érünk — nemcsak humanitarius, nemcsak közmivelődési, hanem hazafiúi lelkesedéssel is kell eltelve lennünk a népnevelés mélyreható és magasztos ügye iránt. —

A népnevelés a nemzetnek az, mi a növénynek a föld nedűje — mennél táplálóbb ez — annál erősebb, fejlődésre képesebb amaz. —

A népnevelés a nemzetnek az, mi a gyémántnak a cziszolás — mennél sikerültebb emez — annál értékesebb, nemesebb, fenségesebb amaz. —

És a népnevelés a magyar nemzetnek az, mi volt egykor a honfoglalás. Vérral szerzett és karddal védett édes hazánkat nevelés által nemesített. szívvvel szeretni, — és a haza e szeretetében a honfi társak villongását megszüntetni, az értelmet az önzés rút vetélkedése helyett — az áldozatkészség nemes versenyéig felemelni, e versenyt nem az egyéni uralom, hanem a haza nagyságának megteremtésére irányítani — ez a jövő biztosítása; — és az lesz a valódi honfoglalás — midőn ajk és hitkülönbség nélkül sziveinket csak egy érzés: a haza szeretete, értelmünket csak egy gondolat a haza üdvé, nagysága foglalja el.

És e jövőnek el kell jönnie; e haza földjét birva — el kell foglalni e föld minden gyermekének szívét, — rabbá tenni egy érzésnek: a haza imádásának, és el kell zárni e föld minden lakója gondolatjának szabadságát — és korlátúl fel kell állítani azon büvökört, melyet egy forrón szeretett haza jövő nagyságának képe varázsol elébe. —

És hogy e jövő közeledjék, és hogy e haza földjén — a sziv és értelem egyaránt, lelkesedve és versenyezve — e jövőért egyesüljön — küzdjön — annak alapfeltétele a népnevelés nagy és magasztos hivatásának kellő átérezése, öntudatos fejlesztése és áldozatkész betöltése. —

Hazánk népnevelői a tanító és tanítónői kar — szellemi értékének gyakori félreismerése és anyagi igényeinek rendszeres mellőzése daczára — a magyar nemzetben rejlő óserő és a magyar tanítói karra jellemző hazafiúi lelkesedés erejével — nehéz helyzete daczára képes hivatásának nagyságát átérezni, képes a kezelésére bizott népnevelés ügyét öntudatosan fejleszteni és képes — a reábizott nehéz feladatot áldozatkészséggel — mert anyagi egyenértékre még nem is gondolhat — megoldani.

A népnevelői állásban a test fárasztó munkának, a szellem kimerítő működésnek van alávetve; — a test fáradsága után a jóllét kényelmes nyugalmát, a szellem kimerültsége egy biztosított jövő öntudatának üdeségét — az állás anyagi helyzetéből nem meritheti; és ha mégis látjuk a népnevelőket napi fáradalmaik, szellemi kimerülésük után — naponkint ujult erővel, üdült szellemmel a népoktatás szolgálatába szegődni, abban fáradni, kitartani, sőt lelkesedni és lelkesíteni — akkor e jelenségben fel kell, hogy ismerjük magának az állásnak értékét; — és az ezen állás nagy hivatását átérző népnevelők ihletét, mely a nemzet jövőjét látva maga előtt — abban táplálkozik testileg, abban erősödik szellemileg önmaga. —

A munkával terhelt, vagyonilag korlátolt népnevelő — egyesületet, — mely idejét, fáradságát igénybe veszi, mely vagyoni áldozatokat követel — nem alakít, ha csak nem irányítja, útálja és vezérli őt erre a társulás útján saját önképzésének vágya és ha nem kelti benne e vágyat, a hivatás minél képesebb betöltésére való törekvése és ha nem támogatja e törekvését — a reábizott ügy, a nemzet ügye iránti lelkesedése. —

És a saját hatáskörben, szűk területen — működő egyesületek tagjai — a népnevelők — nem utaznak napokra el, egy hosszú út fáradalmaival, pénz és idő áldozatait nem hozzák meg — nagyobb szabású, több egyesületre kiterjesztett közgyűlés tartása

által, ha nem vezérli őket egy cél: a nemzeti nevelés ügyét előbbrevinni, bemutatni, terjeszteni; az eszmék kicserélése által az elméket élesíteni, az értelmet emelni, s mindebben a magyar nemzeti állam lételet bizonyítani.

A nemzet minden törekvése, a nemzet minden fájdalma, nagy türelme, a haza iránti szeretete, áldozatkészsége és szívós ereje egyesült a magyar népnevelőben. —

Ily hivatással birni nagy és szép gondolat! ily hivatásért lelkesedni önfeláldozás! ily hivatásnak megfelelni, valódi hazafiság!

És a népnevelők egyesületei: a hazafitói érzelmek gyűpontjai, a népnevelők egyesületi közgyűlése egy hitvallás, melyet a népnevelők tesznek arról, hogy hisznek a nemzet erejében, biznak a haza jövőjében és készek tűrni, fáradni és tudnak érezni és lelkesedni a nemzet ügyeért, a magyar nemzeti állam megteremtéséért.

A hivatás iránti odaadás, az állás erkölcsi értékének felismerése, és az igaz magyar hazafi áldozatkészsége nélkül — a népnevelők egyesületei, azok közgyűlései, azokon rendezett kiállítások nem létesülhetnének. —

A népnevelők működésének nemes irányát, hivatásuk felismerésének bizonyítékát, mi sem tünteti hivebben fel, mint az általuk alakított tanító-egyesületek és azok által kifejtett önképzés befelé, és a népnevelés körének, feladatának, jelentőségének, irányának és kezelési módzatainak megbeszélése által felkeltett közérdeklődés kifelé, — és ezen közérdeklődés felkeltése, annak ébrentartása — a tanító-egyesületek: legnagyobb vívmánya, mely a tanügy keretébe eső nagy és jelentős állami, társadalmi és nemzeti erők megszerzésére is vezet. —

A nevelésügy iránt — közérdeklődést felkelteni, a közfigyelmet a tanügy köréhez tartozó kérdésekre irányítani, és egyúttal a nevelésügy emelkedését is szemléltetőleg bemutatni, legsikeresebb eszköz a tanító-egyesületek által rendezett kiállítás, — mely a közmívelődésnek szülöttje és mely feltünteti, hogy minő a miveltség terjedésének eredménye. —

És ha a kiállítások eszméjének keletkezését, ha a kiállítások kezdetét felkutatjuk — a 18-ik század végén és a 19-ik század elején — látjuk ezen emberi tevékenység bölcsőjét ringani, a

midőn az elmék élesebben működni, a szívek nemesebben érezni, az eszmék tisztulni kezdenek, a midőn az emberi agy felismeri az emberben rejlő méltóságot, felismeri állami, társadalmi szempontból az emberi nem kötelességeit, de követeli is e kötelességeknek megfelelő jogokat, az általános: emberi, a köz: polgári, és az eszmék szabadságának: jogait. —

A kiállítások eszméje megszületik: az emberi jogok felismerése korszakában, és az eszme hódít, terjed és testté válik oly mérvben — a mint az embernek emberi hivatása és eszményi magaslata emelkedik. —

Az emberrel vele született alapjogok: a szabad társulás, a szabad forgalom és szabad gondolat térhódításával — megnyeri a kiállítás eszméje is gyakorlati megvalósítását; — az emberi elmének tudása testet ölt, alkot, alkotásait bemutatja, s ezáltal versenyre hív fel, búzdit és új alkotásokra ösztönöz. —

És ha anyagi nézpontból a kiállítást — az újabb korban csaknem művészetté vált külső látványosságok közé lehetne is sorozni, — eszményi értelemben a szellemi tevékenység rugójának, az ipar és művészet emelőjének, az általános és szakszerű műveltség terjesztőjének kell elismerni. —

És a kiállítás ezen eszményi jelentősége, az emberi nem értelmi fejlődésére való vonatkozása, az általános művelődés terjesztésére való kihatása — megnyilatkozik a jelen ünnepélyünkön, midőn a magyar nemzeti nevelés harcosai, három várnegyze tanító-egyesületének tagjai egybegyűlnek — ülésileg tárgyalni a népnevelés nagy jelentőségét, és kiállítás által bemutatni a népnevelés előre haladását, fejlődését és annak magyar nemzeti jellegét.

Mint ember: általános humanitarius érzéssel, mint állampolgár: a kultura által elérhető nemes czélok iránti lelkesedéssel, és mint magyar hazafi: közös anyánk az édes haza iránti szeretet melegével üdvözlöm a kiállítást rendező tanító-egyesületeket; — és a kiállítást, mint a magyar nemzeti nevelésügy termékét, mint a hazai kultura nemzeti jellegének tanúbizonyságát és mint a magyar népnevelők szellemi értékének mértékét — a humanismus és kultura és azeken alapuló: erkölcs, közművelődés és hazaszeretet nevében — ezennel megnyitom. —

A művészi érzékkel kidolgozott beszédet faenetikus tapsvihár követte és sokan üdvözölték a jeles szónokot. A csend beálltával Roszkosni Elek egyházi elnök olvasta fel eszmékben gazdag, vallás-erkölcsi, paedagogiai, társadalmi s tanügy-politikai vonatkozásaiban klasszikus, elnöki értekezését. Azon elvből kiindulva, hogy a nevelés és oktatás ügyének miképen való megoldásától nem csak az egyes egyének physical, szellemi és erkölcsi létele függ, hanem a család, a társadalom és az állam jólléte és üdve is némileg összefüggésben áll azon móddal, mely szerint a serdülő ifjúságon a nevelés nehéz és szent feladata teljesítettik, — bővebben fejtegeti azon tagadhatlan igazságot, hogy a nemzet jólétét csak is egy körülmény biztosíthatja s ez a vallás-erkölcsös nevelés és józan oktatás ügye, mely a nemzetekre nézve kell, hogy mindenkor az élethalál kérdését képezze.

Ezen igazságnak tulajdonítja azt, hogy édes hazánkban a tan- és nevelésügy oly lendületnek örvend, hogy még kedvezőtlen viszonyaink közepette is nyugodtan állhatunk meg a többi civilizált nemzetek bírálata előtt.

Ezen igazság érzete az, úgy mond, mely nemzetünk jobbait arra ösztönzé, hogy a népnevelés ügyét felkarolván, korszerű rendszer és intézmények által népünk művelődésének alapját megvetvén, annak úgy szellemi, mint anyagi jóllétét biztosítsák.

Ezen igazság iránti érdekeltség viszhangzik hazánkban mindenütt, viszhangzik Erdély bércei között is és kell hogy viszhangozzék különösen a mi sziveinkben, kik állásunknál fogva mindennek előtt hivatva vagyunk arra, hogy a nevelés és oktatás szent ügyét előmozdítván, nemzetünknek, hazánkunk haladásán s boldogításán munkálkodjunk.

Ezen igazságból, — melynek tudatát minden hazafiúi kebelnek élő meggyőződés erejével kell ápolnia — szükséges folyományszerűen következik, hogy a közoktatás és nevelés ügyét legbuzgóbb törekvéssel előmozdítani a legnemesebb feladat, a legszigorubb kötelesség s éppen azért nem is lehet valami örvendetesebb bárire nézve is, mint a népnevelés érdekében tapasztalható oly mozzanat, mely a nevelés- és oktatásügy felvirágoztatását czélozza.

Ezeket előre bocsátva behatóan foglalkozik a tanítóval, ki

a népiskolában, a népnevelés ez első állomásán, hivatva van az ifjú nemzedéknek megadni azon szellemi táplálékot, mely minde- nek előtt legszükségesebb s egyszersmind leglényegesebb s mely további fejlődésének alapját képezi. De épen azért, úgy mond — a néptanítónak mindenek előtt oda kell törekednie, hogy szellemi- leg magát kellően kiképezze s a tudományos művelődésnek oly fokára emelkedjék, hogy képes legyen a körülötte sorakozó kis nyájnak kellő mértékben s kellő módon osztani a megfelelő mű- velődést, hirdetni az óhajtvá várt igéket. Igaz ugyan — folytatja tovább — hogy népiskoláink s ennél fogva néptanítóink is utóbbi időben kiérdemelték azon figyelmet, melyet joggal megkövetel- hetnek. Avagy ki az, ki figyelemmel kísérvén a napi eseményeket, örömmel ne látta volna, mily lelkesedéssel karolta fel a magas kormány — karolják fel a honatyák a tan- és nevelésügyet, gon- doskodván arról, hogy a közoktatási tanács reformáltassék, a tanítók helyzete lehetőleg javíttassék, a nyugdíjügy rendeztessék, a kisdédóvás törvény által biztosíttassék s a. t. Ki ne örövendene, a ki látja azon buzgóságot, melylyel úgy az állam, mint a külön- böző felekezetek, testületek sőt magánosok is tanügyünket fel- karolják s azt minél virágzóbbá tenni igyekeznek? De egyet nem szabad szem elől tévesztenünk! Az állam, az egyház, a kormány, a községek igen sokat tehetnek a tan- és nevelésügy fejlesztésére nézve. Építhetnek palotaszerű iskolákat, gondoskodhatnak azoknak célszerű berendezéséről, állíthatnak fel jobbnál jobb tanítóképez- déket, javíthatják a fizetéseket, biztosíthatják a nyugdíjakat stb., egyet azonban nem tehetnek, mert nem áll hatalmukban s ez nem egyéb, mint saját szellemi tehetségeink fejlesztése, ismereteink bővítése, mely egyedül és kizárólag a mi szorgalmunktól, a mi közreműködésunktől függ. Erre azonban, a mint a tapasztalás tanúsítja az egyesek ereje nem elégséges, itt a pályatársak köl- csönös támogatására, szóval egyleti életre, egyleti közös munkál- kodásra van szükség!

Ki nem ismeri ama szép allegóriát, mely szerint a haldokló földmives fiait magához híván, így szolt hozzájuk: „fiaim! csak egy rétet hagyhatok nektek örökségül, de ezen rét nagy kincset rejt magában.“ A gyermekek szószerint vévén a mondottakat,

elmentek a kincset felkeresni, s miután azt nem találták meg — a felásott földbe gabonát vetettek, mely dús terméssel fizetett fáradságukért. Ekkor értették meg atyjok végrendeletét. —

Tisztelt pályatársak! Az isteni gondviselés minket is megáldott egy oly réttel, mely roppant kincseket rejt magában. Szellemi erőnk a mi örökségünk. De munkálkodnunk kell, hogy az abban elrejtett kincset elnyerhessük. Tanítói magasztos hivatásunknak élni, a hasznos ismeretek tágas mezejét munkálni s ez által magunkat a tanítói és nevelői teendők kellő teljesítésére minél képesebbekké tenni, tanítói tekintélyünket megóvni s működésünknek elismerést szerezni — ez azon feladat, melynek megfelelni mindnyájunknak szent kötelessége.

Rajta tehát tisztelt pályatársak! Lelkesüljünk e magasztos eszméért! ne csüggedjünk el egyleti működésünkben, mert a mint egy írónk mondja, bár mily csekély tényezők vagyunk is az általános mivelődés fejlesztésének, hazánk felvirágoztatásának, népünk boldogításának munkájában — ne feledjük, hogy valamint a naprendszer legcsekélyebb tömegű tagjának is megvan az egésznek fennállására — habár öntudatlan törekvése, úgy a néprendszer alkotó elemeinek is szoros kötelessége az összesnek haladásán lankadatlanul munkálkodni.

Mélyen tisztelt diszgyűlés! Minden lépésre, mely szellemi javaink előmozdítása felé történik, minden mozzanatra, mely által az ifjú nemzedék művelődése gyorsabb lendületet nyer, hazafiúi örömtől dagad kebelünk, úgy lévén meggyőződve, miszerint a szívnemesség és hasznos ismeretgazdagság az ember legdrágább kincsei közé tartozik. Azért jól esik lelkünknek, ha oly tényekről hallhatunk, melyek közművelődésünket, szellemi vagyonságunkat czélozzák s örömmel hajlunk meg a nemes tettek szerzői előtt, mert látjuk, hogy a szellemi műveltség fenségének tisztelettel hódolva, bármely áldozatra készek, ha az emberiség javának a haza közérdekének előmozdításáról van szó. Azért örömmel hajlom meg én is s hajlunk meg mindnyájan azon nagylelkű tényezők előtt, kik a népnevelés fontosságát és nagy horderejét ismerve s az emberiség e legszentebb ügyét szívükön hordozván, határt nem ismerő áldozatkészségük és lankadni nem tudó buzgalmuk

által három különböző nevű, de törekvéseiben ugyanazon irányú tantestületet közelebb hozván egymáshoz, alkalmat nyújtottak nekünk arra, hogy a nevelés és oktatás terén kifejtett korszerű haladásunkat a különféle nemzetiségek közepette — tanügyi kiállításal is kimutathassuk. — Szóljak-e főtisztelendő Avedik Lukács esperes-plébános urnak már hónapok óta kifejtett lelkes, ügybuzgó és erélyes fáradozásairól, melyekkel e diszgyűlés létrehozásán és tapintatos rendezésén lankadatlanul buzgolkodott? szóljak-e azon lelkesedésről, melylyel Horváth László kir. tanfelügyelő és világi elnök úr ó méltósága az általa is szépnnek, hazafiasnak és mindenek felett nagy fontosságúnak nevezett eszmét felkarolván, annak életbeléptetését hathatósan előmozdította; szóljak-e azon nemes és hazafias készségről, melylyel Dr. Isserkutz Győző országgyűlési képviselő úr ó nagysága — nem tekintve bokros teendőit — tanügyi kiállításunk védnökségét elvállalván, ügyünket nemcsak erkölcsi, hanem népszerűen ismert jótékony hajlamánál fogva anyagi támogatásban is részesítvén, hathatósan előmozdította? Megemlitsem-e a központi rendező bizottságnak lankadatlan buzgalmát, melylyel e diszgyűlés és azazal összekötött kiállítás létrehozásán fáradozott? Megemlitsem-e Erzsébetváros igen tisztelt polgárainak nagylelkűségét, melynél fogva egyleteink tagjait oly vendégszerető szíveséggel fogadni s ittlétünket oly kedvessé tenni szíveskedett. — Mindezekről nem szólok, hisz ezek mindnyájunk előtt ismert oly tények, melyek dicsőretre nem szorultak, melyek önmagukban hordják a nemes tett szülte öntudat boldogító jutalmát s melyekkel szemben mi nem tehetünk egyebet, minthogy legbensőbb hálánknak azon szívből fakadó őszinte óhajtságban adjunk kifejezést, hogy az isteni gondviselés e nemes tényezőket a haza javára, az emberiség szent ügyének előmozdítására s mindnyájunk örömére sokáig éltesse.“ —

A tiszteletteljesen fogadott, szakavatott beszéd után, a tárgysorozat 7. pontjához jutottunk. Gyöngyössy István, Kis-Küküllő vármegyei, Benedek Mihály, Nagy-Küküllő vármegyei tanítóegyletek elnökei és Szánthó Mihály, nagyszebeni kir. kath. Teréz-árvaházi tanító, mint egyleteik által felkért tagok egymásután

olvasták fel sok emelkedett részletet és tanuságot tartalmazó három vármegyei tanító-egyletei keletkezésének és fejlődésének történetét. —

A Kis-Küküllő vármegyei általános tanító-egyesület keletkezésének és működésének vázlatos ismertetése.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Három tanító-egyesület jött ma egybe hazánk Erdély-részből, hogy tanubizonyságot tegyen azon testvéries együttérzésről, mely a népnevelés magasztos munkájában vezérli. — Megtastesíteni, egybeforrasztani akarja ezáltal a hazai tanítók és tanító-egyesületek között még eddig fennálló azon szétvált működését, mely mindenesetre a tanítók egyedeinek és a népnevelés szent ügyének, nem előnyére, hanem hátrányára van.

Jól eső érzettel lehet tehát üdvözölni mindazokat, kik az egy célra működő munkásokat, a népnevelőket, felekezeti és nemzetiségi különbségre való tekintet nélkül, ma egy közös tanácskozássra elősegítették; kik alkalmat adtak ez által arra, hogy a vallás-erkölcsi alapon nyugvó egységes népnevelés a felekezeti és nemzetiségi kérdéseken felülemelkedve, az tisztán magyar és hazafias szellemben tétessék itt, e közös tanácskozásban, discussió tárgyává.

Sőt örömmel látjuk mai közös gyűlésünk eredményeképpen azon iskolaügyi kiállítást is, mely alkalmat ad nemcsak nekünk, tanítóknak, megismerkedni a nevelés-tanítás sikeresebb előbbrevitelére célzó eljárásokkal, hanem meggyőzzük ez által a szülőket, az iskolaügy iránt érdeklődő nagy közönséget is, hogy a haza reményei, legdrágább kincsük, gyermekeik nevelése szempontjából minő fáradságos munkát végzünk, s így ezáltal igyekszünk azon még napjainkban is hangoztatott problémát megfejteni, melylyel a szülői házat az iskolához közelebb hozni törekedünk.

De nem lévén célom ezen együttes tanácskozás hasznáról, vagy fontosságáról ez alkalommal dissertatiót tartani, inkább csak pár vonásban jelezni kívántam azon egyesületnek, melynek sze-

rencsés vagyok tagja lenni, születése első percétől kezdve mai napig óhajtott vágyát, mely a tanítókat saját és a magasztos népnevelésügy érdekében mindig egy táborba tartozandóknak és működőknek kívánta, s egyszersmind örömemnek adni kifejezést, hogy e mai közös gyűlésünkkel ezen rég óhajtott vágya nyert kifejezést. —

Ezek után tisztelt közgyűlés, a rendezőség megbízásából, bátor leszek rövid vonásokban bemutatni a mai „Kis-Küküllő vármegyei általános tanító-egyesület“ czimmel bíró egyesület keletkezésének és működésének vázlatos ismertetését.

Tudvalevő, tisztelt közgyűlés, hogy az 1867. évi kiegyezés hazánkat minden téren, de főképpen a népoktatásügy terén, mily elhagyatottságban találta. — Hazánk nagyjainak nem kis gond feküdt lelkükön, hogy e bajokon segítsenek. Az Istenben vetett hit, a lángoló hazaszeretet, a komoly és erős elhatározás, mely jellemvonásként domborodik ki nemzetünk történetében, támasztott ekkor is oly férfiakat, kik gondoskodtak a mulasztások helyreállításáról. —

A halhatatlan emlékezetű, báró Eötvös József, vallás és közoktatásügyi miniszterünk lángelméje megteremtette az 1868. évi 38. népokt. törvényt, mely ma is iskolaügyünknek alapvető törvénye. —

Egy új élet hajnala kezdett derengeni e törvény megalkotásával. —

Lázás tevékenység fejlődött ki ezáltal állam és felekezetek között. S ezen lázas munka közepette, mi természetesebb, hogy annak munkásait, a tanítókat sem hagyhatta tétlenségben.

Az önfentartás, a közbecsülés kívánása iránti érzelem szállta meg az alkotmányos élet hajnalán a hazai tanítóságot is.

Keresve keresték a módokat, eszközöket arra nézve, hogy ezen mindnyájunkat igen közelről érdeklő kíváncsúnak, miképen tegyenek eleget. Igen, mert teljes tudatával bírtak annak, hogy a műveltség, az ismeretek kiszélesítése, bírása esetén, a létfenntartás biztosítása mellett, a társadalom tisztelete és becsülése is hozzájárul, mely mindenestre erőt, kitartást ad a nehéz, felelős és fáradságos munkára.

Ezen gondolatok villamozták fel Kis-Küküllő vármegye tanítóságát is, mely 1870-ik év nyarán, Dicsó-Szent-Mártonban rendezett póttanfolyamon, mindezeknek elérésére, az egyesülés nagy eszméjét, mely a gyengéket is erőssé teszi, megtestesíteni kívánta egy tanítói egyletben.

A tanfolyamot szép számban hallgató tanítók, Nagy János buzdító szavára örömmel hódolt az eszmének.

A ma már csaknem 23 éves egyesület, mely tehát a hazai tanító-egyletek alakulásainak első óráiban lett, e vármegye kir. tanácsos-tanfelügyelője, Gáspár János elnöklete alatt, 1870. év augusztus 13-án, Dicsó-Szent-Mártonban, kimondta a „Küküllő-megyei néptanító-egylet“ czimmal annak szervezését, kiküldvén kebeléből egy 7 tagu alapszabály-tervezet készítő bizottságot, melyet felhatalmazott egyszersmind arra is, hogy a kir. tanfelügyelőség útján az alapszabályok megerősítését vallás- és közoktatásügyi miniszternél kérelmezze.

Az alapszabályok megerősítve leérkezvén, a jegyzői teendőkkel ideiglenesen megbízott Nagy János tanító felkérésére, Rédiger Árpád, küküllőköri unitárius esperes ideiglenes elnöklete alatt, 48 az egyletbe beiratkozott tanítója és 17 iskolaügybarátja, tehát 65 tagja, 1871-ik év február 15-ére, Dicsó-Szent-Mártonba hivatott végleges szervezkedő közgyűlésre.

A tagok csaknem mindenike megjelent e gyűlésre, kik a lelkesedés szent tűzétől környezve, emelkedett és testvéries együttérzésben hallgatta Rédiger Árpád, ideiglenes elnöknek eszmékben gazdag és rhetorikai szépséggel előadott megnyitó beszédének eme szavait: „Hazánk nagynevű látnoka, Széchenyi István, rég megmondta: a tudomány-emberfő mennyisége, a nemzet igazi hatalma,“ s én azt hiszem, hogy ezen látnoki kifejezés a népnevelés nagyfontossága érdekét is magában foglalja, mint a mely amannak alapja, és pedig annyival inkább, mert a mint Amerika nagyhirű egyházi szónoka és bölcsésze, Channing ép oly igazán, mint szépen megjegyzi: „Emelkedetebb műveltség nemcsak azon embereknek szükséges, akiknek magas állásokat kell elfoglalniok, hanem azoknak is, kik köznapi munkára kárhoztatvák, mert az „ember“ név nagyobb az „elnök“ vagy „király“ névénél.“ Ezen

nagy név hordozóit úgy nevelni és tanítani, hogy homlokukon, mint dicsfény ragyogjon az emberi nevezet, hogy tetteik és gondolkodásuk igazolják, hogy Isten képére és hasonlóságára teremtett lények, ez a nagyfontosságú tárgy, mely napjainkban oly sok elmét lázas tevékenységben tart, oly sok hazafias szívet szent lángra gyulaszt, s ez, mely ezen megye tanító-testületének tagjait is, — hogy fontos hivatásuknak a jelen kor kívánalma szerint megfelelhessenek, s az e végre szükséges ismeretek megszerzésében egymást kölcsönösen gyámolítsák, egyszóval, hogy önmagukat műveljék, — arra ösztönzé, hogy ezen együletet létesítsék.“

Az elnöki megnyitó elhangzása után, megválasztotta az egylet tisztviselői karát következőleg: tiszteletbeli elnökké, Gáspár János, kir. tanácsos-tanfelügyelő; elnökké: Rédiger Árpád; jegyzökké: Nagy János és Popâscu Basil; könyvtárossá: Himler András és pénztárossá: Kisgyörgy József, tanítókat; egyszersmind igazgató választmányi tagokká: Keszeg József, Kiss László, Gabos Mihály, Popp Teodor, Juon Nisztor, Géraszim Nonu, a még kívántató 3 hely a szász nemzetiségi tanítók részére hagyatván fenn. Világos jele ez igen tisztelt közgyűlés annak, hogy vármegyénk tanítóinak lelkében, csirája sem volt tapasztalható a felekezeti, vagy nemzetiségi féltékenykedésnek.

Egy mindnyájáért, és mindnyája egyért küzdöttek, dolgoztak a szent és magasztos népnevelési eszme megvalósítása érdekében.

A munka ösztöne, a nemes verseny buzdította a tagokat, kik, hogy minél gyakrabban eszmét cserélhessenek egymással, továbbá, hogy összejöveleik által megismertessék az iskolafenntartókat, szülőket és érdeklődő nagy közönséget munkásságukról, mit az iskola érdekében ily alkalmakkor cselekszenek, koronkint, ugynevezett vándorgyűléseket tartottak; s mint az apostolok hirdették és terjesztették mindazon tanokat, melyeket a népnevelés nagymezejéről időről-időre gyűjtöttek.

Az ily vándorgyűléseken szerzett tapasztalatokkal megrakodtan gyűltek össze az egyleti tagok évenként kétszer közgyűlésre, a mely alkalmakkor élénk eszmecsere folytán igyekeztek a nevelés-oktatás nagyhorderejű kérdéseit tisztázni s arra hatni, hogy a tanítás menetében egyöntetű eljárás követtessék. E cél

elérése végett pályakérdéseket, vitatételeket tűzött ki; minta (most már gyakorlati) tanításokat hallgatott meg, s ezek tárgyi-lagos megbírálása által, a methodika elveit igyekezett, minden tanítási tárgynál, érvényre juttatni. Működése körébe vette továbbá a fa- és gyümölcs-nemesítés, méhészet és közgazdasági fontosabb ágak tanulmányozását, s ezekből gyűlései alkalmával tett előterjesztésekre vitákat provokáltatott.

Az ily keretben mozgó tanító-egylet szép működést fejtett ki azon alapon, melyen 1870. év augusztus 13-án alakult, egészen 1874. év december 22-éig.

Ekkor a népoktatási törvényből kifolyó rendelkezés alapján a községi és állami népoktatási intézetek tanítóinak „hivatalos” tanítótestületté kellvén alakulnia, kir. tanfelügyelő, Gáspár János felhívására, a vármegyében jelzett jellegű iskoláknál működő tanítók siettek is a törvény rendelkezésének eleget tenni, nem zárván ki egyszersmind ezen testületből a hitfelekezeti iskoláknál működő tanítókat sem.

A „Kis-Küküllőmegyei tanító-testület” czimre változtatott „Egylet” a négy évvel azelőtt alakult elveknek megfelelőleg, ép oly lelkesedéssel folytatta tovább működését, mint azelőtt, még tisztviselőiben s igazgató-választmánya tagjaiban sem tévén változást, csupán alapszabályain tett annyi módosítást, a mennyit a „testület”-re vonatkozó miniszteri rendelet megkívánt.

Azonban a hetvenes évek vége felé, a szépen és igazán elismerésre méltó módon működött tanító-testület tagjainál az eddig tapasztalt buzgalom kezdett alább szállani, oly annyira, hogy már a nyolczvanas évek vége felé félni lehetett attól, hogy a gazdag multtal bíró tanító-egylet megszűnteti működését, és feloszlik.

Horváth László jelenleg is működő kir. tanfelügyelő, ki hazáját és nemzetét forró szeretettől eltelve s hivatalának nemes kötelesség-érzetétől vezéreltetve, egy frissen villamos-áram felélesztése által akarván az egyletnek életét továbbra is fentartani, összehívta a vármegye tanítóit felekezeti és nemzetiségi különbség nélkül Dicsó-Szent-Mártonba gyűlésre. A tanítók elég szépszámban jöttek egybe, azonban sikertelenül; s így 1887. évi május

hó 6-án újra alakult „a Kis-Küküllővármegyei általános tanító-egyesület“ czime alatt, a melylyel egyszersmind jelezni kívánta azt is, hogy „általános“ jellegénél fogva, szívesen fogad be kebelébe mindig e vármegye területén működő bármely hitfelekezethez, vagy nemzetiséghez tartozó iskolai tanítót. A tagok jelenlegi száma: 46 rendes, 18 pártoló, összesen 64.

Ezen közgyűlés megválasztja tisztikarát Kovács Elek, küllői ev. ref. esperes és vámos-gálfalvi lelkész elnök; Gyöngyössy István, dicső-szent-mártoni állami polgári leányiskolai igazgató, alelnök; Bernád Lajos, akkor nagyteremii, most somogyomi állami elemi iskolai tanító, titkár; Csinádi István, dicső-szent-mártoni állami elemi fiúiskolai tanító, pénztáros és Gvidoné, Hadházi Juliska, dicső-szent-mártoni állami elemi leányiskolai tanítónő, jegyző, személyében; egyszersmind megválasztotta központi választmányának tagjait is.

Ez alkalommal módosította a közgyűlés alapszabályait azon kívánsághoz, mely a czim változással beállott. — Nem késett továbbá utasításul adni a tisztviselői karnak és központi választmányának, hogy az egyesület területét, lehetőleg az egyes községek közelségéhez való tekintettel, járásokra ossza fel, s ezek működését, ügyrendjét szerves összeköttetésbe hozza a központtal, melynek kezébe az igazgatás minden ágazata le van téve. — A központi választmány teendői és gondjai közé sorozta a közgyűlés, a gyűlésekre menő tanítók részére fuvar- és napidijaknak illető helyen kérelmezés útján való kieszközlését; a vármegye földrajzának megírása iránti intézkedést; a tanítók fizetés-javítása és a nyugdíj méltányosabb alapon való közbejárás iránti törekvést; a gyakori érintkezés és gyűlések tartásával az iskolaügyi közvélemény fokozását minden a törvényben és alapszabályokban megengedett módon elősegíteni, a tanítás menetében az egyöntetűvé tétel módzatairól és az egyesületi tagok művelődésére és ismereteik szélesbitésére szükséges tényezőkről tőle kitelhetőleg való gondoskodást, szintén a központi választmányra ruházta a közgyűlés.

Nyugodt lélekkel jelezhetem, tisztelt közgyűlés, hogy a központi választmány a fenti fontos ügyekben a legnagyobb körültekintéssel járt el. Így, hogy csak egy párt felemlítsek: vár-

megyénk derék alispánja, hilibi Gál Domokos úr, az iskolaügy és annak munkásai iránt meleg érzelemtől áthatottan, rendeletileg szabályozta, ezen tanító-egyesület kötelékéhez tartozó tanítók ugy a köz-, mint a járási ülésekre, a község pénztára terhére, fuvar- és napi-díjban részesíttessenek; a vármegye földrajzának megírására kiszolgáltatandó írói jutalomdíjra szíves volt alispánunk a vármegye közgyűlésétől 50 frt. adományt eszközölni; a földrajz készen van, mely a legközelebbtről tartandó közgyűlésen publikálva lesz, mely maga után vonja ezután a kiadás iránti intézkedéseket; a választmány megbízatásához képest továbbá felosztotta a kimondott elvhez ragaszkodóan az egyesület tevékenységét 3 járásra u. m.: dicső-szent-mártoni, bonyhai és marosmenti járásokra. — Egyszerűen, t. közgyűlés, főtörekvés volt az ez évvel lejárt ciklus alatt ugy intézni az egyesület adminisztrációs és pedagógiai ügyeit, hogy ez által méltó módon beilleszkedhessék tanító-egyesületünk is a többi hazai tanító-egyesületek, tanító-testületek sorai közé.

Nem szabad azonban felednünk t. közgyűlés, hogy e törekvéseinkben mindig a legmelegebb támogatást nyertük vármegyénk vezérlő férfiai, de főleg Horváth László, kir. tanfelügyelőnk részéről.

És ha még óhajtasomat fejezem ki az iránt, vajha e vármegye tanítói mind tagjai lennének. Egyesületünknek, mi által ügyünket hazafias lelkesedéssel minden bizonnal előre vihetnők, ugy akkor mindent elmondtam, amit ez alkalommal elmondani akartam.

Ugy legyen!

Nagy-Küküllővármegyei általános tanító-egyesületnek rövid története.

Mélyen tisztelt diszgyűlés!

Midőn a központi rendező bizottság elhatározta, hogy a most gyűlésező három tanító-egyesület története itt vázlatosan megismertessék, egyuttal azt is kimondta, hogy az a lehető leg-

szűkebb keretben történjék. Én tehát respectálva ezen határozatot, minden hosszabb bevezetés kikerülésével egyenesen a tárgyam ismertetéséhez fogok 's elmondom röviden a nagyküüllőmegyei általános tanító-egyesület történetét.

Horváth László kir. tanfelügyelő 1884. január havában egy ügyszeretet — 's lelkesedéstől áthatott felhívást bocsátott a nagyküüllőmegyei tanítók 's tanügybarátokhoz, melyben Segesvárra ugyanazon év márczius 27-én tartandó alakuló gyűlésre hívta meg azokat. E szívből jövő szavak nem is hangzottak el nyomtalanul, mert az 1885. márczius 27-én tartott alakuló gyűlésen 49 tag jelent meg, kik az egylet megalakulását kimondták és miután a helyi viszonyokhoz alakított alapszabályokat letárgyalták és elfogadták, mindjárt megválasztattak az egylet tisztviselői és egy nyolcz tagból álló választmány, kiknek feladatává lett téve az egylet működését irányítani, helyes uton vezetni s a végzett munkásságról a közgyűlés előtt beszámolni.

Az alakuló gyűlésen elfogadott alapszabály a nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszter úr által már 1884. május hó 19-én 17287. sz. a. megerősített; a választmány szükségesnek látta a megerősített alapszabályt kinyomatni s miután tudomásával birt annak, hogy annak minden tag általi ismerése az egyesületi munkásság eredményének nélkülözhetetlen feltétele s azért, hogy az egyesületünkben képviselt német és román nyelvű tagoknak is hozzáférhetővé tegye magyar, német és román nyelven való kinyomtatását határozta el, mely már 1884. év végére el is készült.

Az így elkészült alapszabályok útján megkezdődött az egyesület rendszeres munkája.

Az 1884. október 1-én tartott választmányi ülés kimondotta a fiókkörök megalakítását s ezen határozat értelmében az akkor már fennállott hévizi fiókkör mellett még két kör alakult és pedig: a segesvári, mely 1885. évi február 5-én és a bürkösi, mely 1885. évi márczius hó 21-én alakult meg; az egyesület összes tagjai a választmány által ezen három körbe lettek beosztva. Ezen időtől kezdve a választmány minden évben tartott a szükséghez mérten 3—4 sőt 5 ülést is. A fiókkörök kettőt és pedig vándorgyűléseket

október 's április havában. Általános közgyűlés minden évben egy volt, május vagy június hóban.

Az egylet alakulása óta tartott 10 közgyűlést 33 választmányi ülést és 51 fiókköri ülést. Hogy ezen ülésen hány s milyen irányú határozatokat hozott, azoknak elősorolása nem képezheti ezen felolvasásom tárgyát; itt pusztán egy pár általános érdekű határozatáról kívánok megemlékezni:

Ezek közül időrendben első helyen az egylet értesítője áll, melyet 1885-ben adott ki s melyben az egyletnek két évi munkálkodása van leírva; több értesítőt takarékosági szempontból nem adott ki:

Az 1887. évi június 1-én tartott közgyűlés egy kebli segélyalapot alakított, melynek célja, hogy egyesületünk a tanító, tanítónő és paptanító tagjait, kik maguk vagy családjaik — önhibájokon kívül — jutottak inséges helyzetbe, vallás és nemzetiségi különbség nélkül, adományok vagy kamat nélküli kölcsönök által segítse.

Ezen segélyalap jelenleg 70 frtból áll.

Az egylet legfontosabb munkásságának egyike, a megye földrajzának a megíratása; ugyanis 1887. évi január havában „Nagy-Küküllőmegye földrajzá“-nak a megírására 100 frt. pályadíjat tűzött ki olyan kikötéssel, hogy a mű legyen egy tanítónak utmutatásul szolgáló, a népiskola III-ik osztályának anyagát felölelő anyaggyűjtemény Segesvár kiindulási ponttal. Ezen pályázatra beérkezett egy mű, a Hunfalvi Lajosé, melyet olyan feltétellel fogadott el a választmány, hogy Balás Imre segesvári ref. lelkész bizassék meg annak sajtó alá való rendezésével, ki azt elfogadta s ez által lehetővé tette azt, hogy a mű 1889-ben napvilágot látott; melyet a közoktatási miniszter úr 26184—1890. sz. a. rendelettel használatra engedélyezett. Ezen mű az egyletnek 300 frtjába került; egy darab ára 60 kr. készletben van még 107 példány.

Egyletünk általános érdekű tanítói ügyekben is több kérést intézett a miniszteriumhoz, így a honvédség kötelékében levő katona tanítók 5 heti fegyvergyakorlat idejének 13 napra való leszállítását kérte, úgy a mint az a közös hadseregben szolgálók-

nál van. Továbbá a tanítók anyagi helyzetének javítását; az állami tanítóknak ülések alkalmára az utiköltség és napidíj utalványozását, mert e megyében a községi és felekezeti részesülnek abban.

Tanító-egyesületünk több tünnepeílyt rendezett, így Gönczy Pál volt vallás- és közoktatási államtitkár 50 éves munkálkodásának emlékére; továbbá királyunk Ő felsége 25 éves koronázásának; gróf Széchenyi István 100 éves évfordulójának; Comenius 400 éves évfordulójának és végül vármegyénk szeretve tisztelt kir. tanfelügyelőjének Horváth Lászlónak 25 éves hasznos közszolgálatai emlékére, melyből 10 évet mint kir. tanfelügyelő töltött.

Az egylet működését mindig a választmány irányította, gondoskodott arról, hogy a napi renden levő tanügyi kérdések megbeszélés tárgyát képezzék; azért ellátta a köröket tanügyi tételekkel, öröködött az egylet pénzügyei fölött, figyelemmel kísérte a többi hasonczélú egyletek működését s törekedett arra, hogy azokkal a versenyt minden tekintetben kiállja.

Egyletünknek jelenleg 104 tagja van, ezek közül 101 rendes, 3 alapító tag. Ezen 104 tag jelenleg is három fiókkörbe van beosztva. Az egylet tisztviselői karát képezi az elnök, egy alelnök, egy titkár, egy jegyző, két aljegyző, pénztárnok s ellenőr.

A választmány 12 tagból áll.

Ezekén kívül mindenik fiókkörnek van elnöke, jegyzője s pénztárnoka. A fiókkörök elnökei egyuttal tagjai a választmány-nak is. Egyletünk május 10-én tartotta meg bő tárgysorozattal ez évi rendes közgyűlését; a fiókkörök ez évben is mint rendesen tartották meg nagy látogatottság és érdeklődés mellett két-két üléseiket.

A központi választmány ez évben 4 ülést tartott, mely üléseken 47. jegyzőkönyvi pont alatt hozott határozatokat. Ezek közül csak kettőt leszek bátor felemlíteni, nevezetesen: nagyon gyakran kapunk egy s más uton tankönyveket s azokra felhivatik a figyelmünk. Továbbá többször vagyunk abban a helyzetben, hogy egyletünk véleménye egy s más ügyben kikéretik s fontos az is, hogy a járaskörök figyelme a nevezetesebb nevelés-oktatási tételekre felhivassék.

E szükség vezette rá a választmányt arra, hogy az 1892. év november 26-án tartott választmányi ülésen megalakítsa a könyvbíráló és nevelésügyi bizottságokat, melyek munkaprogramjukat maguk állapítják meg; de jelentéseiket s jegyzőkönyveiket a választmányhoz kötelesek beterjeszteni; s az azokban hozott határozatok csak a választmány hozzájárulása után lesznek végrehajthatók.

Egyletünknek az 1892. évben betétele volt 200 frt. 70 kr. kiadása 188 frt. 54 kr.; pénztári maradék 12 frt. 16 kr.

Mélyen tisztelt diszgyűlés! Ha tekintetbe vesszük azon ezer meg ezer akadályt, melylyel egyesületünknek ezen sok nyelvű és vallásfelekezetű megyében küzdeni kell s azon rövid 9 évet, mely születése óta eltelt, lehetetlen megelégedésünket ki nem fejezni, annak törekedése és munkássága iránt. Egyletünk munkakedvét megkészszerzte azon állandó jóakaratu támogatás, melyben azt mélt. Horváth László kir. tanfelügyelő úr mint annak 4 éven át elnöke s jelenleg tiszteletbeli elnöke részesítette; hálátlansággal vádoltatnám, ha — mikor ezen egylet történetéről beszélek — annak megalapítójáról megfeledkezném s e helyen is hálánkat, őszinte szívből jövő köszönetünket ki nem fejezném iránta.

És most azon alázatos kéréssel végzem a Nagy-Küküllő megyei általános tanító-egyesület rövid ismertetését, hogy azt méltóztasson a mélyen tisztelt diszgyűlés tudomásul venni.

A szebenmegyei róm. kath. tanító-egylet története keletkezésétől maig.

Az emberi nemnek egyik legszebb, legfontosabb törekvése már kezdettől fogva a társulási eszmének gondos ápolása, fejlesztése volt.

Az iparosok, a kereskedők évszázadokkal ezelőtt ügykeztek különféle alakokban és módokkal szaktársulatokat alkotni remélvén, hogy egyesült erővel saját szakmájukat minél nagyobb mérvben fejleszthetik és így az ipar és kereskedelem annál nagyobb lendületet nyer. Majd a tudományok és művészetek ápolásával foglal-

kozók gyűltek össze, hogy a szakmájukban észlelt nehézségek mikénti megoldása fölött tanácskozva, a tudományt és a művészetet fejlesszék. Így keletkeztek az alkotmányos éra alatt hazánkban is a tanító-egyletek.

A nagyszombati róm. kath. tanítók is többször jöttek össze, egy tanító-egylet megalakítása céljából. Célta azonban nem érte. Ennek oka ama sajátlagos viszonyban található, mely városunkban létezett és létezik. A kath. tanítók, kik számra nézve aránylag nagyon kevesen voltak, a szászok és románok közé ékelve, minden ebbeli mozgalomhoz csak félve fogtak s azt a legkisebb akadállyal is már abban hagyták. Ehhez még azon körülmény is járult, hogy nem volt ki a vezérszerepre vállalkozzék és a mozgalmat diadalra juttassa. Csodálkozhatni-e tehát azon, ha a „szombati róm. kath. tanító-egylet“ keletkezése egy szerencsés véletlennek köszönhető?

Ugyanis: a nagyszombati kir. kath. Teréz-árvaház tanító-testülete: Dományáncz Péter, Szánthó Mihály, Szász Károly és Thomándl József, főtisztelendő Roszkosni Elek árvaházi igazgató elnöklete alatt 1879. évi január 6-án testületi értekezletet tartván, a tananyag és a nevelői teendők egyöntetű és célszerű kezelésének megbeszélése és megállapítása céljából elhatározták, hogy a rendes havi értekezleteken kívül gyakrabban fognak összejönni s így egy régen óhajtott tanító-egyletnek hiányát némileg pótolni. A nevezettek saját érdekükben határoztak, nem is sejtve, hogy határozatuk egy — eredményeiben oly messze kiható — intézménynek magvát rejti magában.

A kis mag csakhamar termékeny fává fejlődött. Az ige testté lön; testté változtatta a boldog emlékű néhai dr. Fogarassy Mihály, Erdély volt nagynevű püspöke, ki maga is belátván egy Szombati megyében létesítendő róm. kath. tanító-egyletnek szükségességét, az említett gyűlésről felterjesztett jegyzőkönyvre 220 1879. sz. válaszában utasítja az árvaházi igazgatóságot, miszerint törekedjék odahatni, hogy „eme kezdeményezést tovább fejlesztve, a megye területén egy kath. tanító-egylet létesüljön, melybe, ha lehetséges az állami és községi tanítók is bevonassanak.“ A főpásztori leirat így végződik: „Ezen körülményt a t. igazgatóság

figyelmébe oly megjegyzéssel ajánlom, hogy a tanítókkal a tárgy felett értekezvén, ha a tér a kivitelre alkalmasnak bizonyul, a kath. tanító-egylet létesítéséhez szükséges előleges intézkedéseket tegyék meg.“

Elihangzott a főpásztori szózat, de nem a pusztában, hanem azok közt, kik rég hón táplált óhajuk teljesülésének örömétől áthatva. „Munkára fel!“ jelszóként lelkesülten fogadták azt.

Hatott a jelszó, készen állottak a munkások, s derék, szakértő vezetőjük Roszkosni Elek felhívására 1879. évi február elején 16 munkás ült össze, elhatározandó azt, lehetséges lenne-e szétosztott munkaerőket egy közös működési téren tömöríteni, szóval: Szebenmegyében egy róm. kath. tanító-egyletet létesíteni.

Ágoston Lajos Teréz-árvaházi lelkész, Steinitzer Ede és Schwörer Sebestyén szebeni belv. segédlelkészek, Mayr Károly, Orelt Lajos és Horváth Miklós állami elemi, Ullmann Venczel, Baráthi János, Dopnik József, Bittermann Ágost és Müller János belv. róm. kath., Dományáncz Péter, Szánthó Mihály, Szász Károly és Thomándl József Teréz-árvaházi tanítók voltak azok, kik Roszkosni Elek elnöklete alatt beható tanácskozás után megadták a kérdésre a határozott feleletet, kimondván: miszerint elkerülhetlenül szükséges, de egyúttal lehetséges is az, hogy Szebenmegye területén egy róm. kath. tanító-egylet alakíttassék, s egyúttal korelnöknek Roszkosni Eleket, korjegyzőnek Szánthó Mihályt megválasztván, kiküldöttünk egy öttagú bizottságot: Bakk Endre, Mayr Károly, Szánthó Mihály, Szász Károly és Thomándl József személyében, a létesítendő róm. kath. tanító-egylet alapszabálytervezetének megállapítása végett.

Az alapszabályok rövid időn elkészülvén, már 1879. évi február 24-én a szervezkedő gyűlés összehívott.

Isten nevében, a Szentlélek segítő malasztjának segítségével hívásával vette kezdetét gyűlésünk, melyen 22 rendes tag jelent meg és hét más tag nyilvánította az egyletbe való belépés iránti szándékát. Egyedüli tárgya a gyűlésnek az alapszabály tervezetének megvitatása lévén, az egész nap ezen munka bevégzésére lett fordítva.

Komoly higgadság, tanítókhoz illő lelkesült buzgóság és kellő

szakértelem jellemezte a tanácskozmányt, melynek kiváló eredménye gyanánt tekinthető az, hogy az alapszabályok már 1879. évi április 5-én püspök úr ó Nagyméltósága útján megerősítés végett a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr ó Excellentiájához felterjesztettek.

1879. évi szeptember hó 20-án ismét tanácskozásra hívta a tagokat össze a korelnök azon czélból, hogy a nagyméltóságú miniszteriumnak 1879. évi július 18-án 18261. sz. a. kelt magas leirata értelmében az alapszabályok kiegészítettessenek, mi megtörténvén, azok az illetékes helyre újból fölterjesztettek, s már szeptember 7-én meg is lettek erősítve.

Ezzel tehát be lett tetőzve az épület, tért adva a nemes munkának.

Elérkezett ugyanis az első közgyűlés ideje, 1879. december 2-a, a népnevelés terén való társulás egyik szerény épületének felavatási ünnepe, a „szebenmegyei róm. kath. tanító-egylet“ végleges megalakulása, mely alkalommal a korelnök terjedelmes jelentést téve az öttagú bizottságnak eddigi működéséről, lelkesítő szavakkal buzdította az egyleti tagokat a társulás mezején való fáradhatlan munkásságra s köszönetet mondva egyuttal a bizalomért, mely őt a korelnöki tiszttel tüntette ki, áldást kíván az egyletre és annak minden egyes tagjára, úgy saját, mint a többi társai nevében az addig viselt tisztségről lemondott, felhíván a gyűlés tagjait, hogy a szervezkedést higgadt, komoly tanácskozás alapján ejtse meg.

Nem volt könnyű feladat a szervezkedés megejtése, komoly munkát igényelt az, mert nem tévesztettük szem elől azon elvet, miszerint a hadsereg győzelme első sorban a fővezér és tisztársai tapintatosságától és bölcsességétől függ.

Elnöknek szerencsések voltunk a tanügy terén már meg-edzett tanférfiut Roszkosni Elek személyében megnyerni, ki a kezdeményezés percztől kezdve kifejtett fáradhatlan munkássága által nagyon is kiérdemelte a megtisztelő bizalmat, s már előre is bebizonyította azt, hogy a személyében helyezett reménynek megfelelni nemcsak akar, hanem tud is. Aelnöknek Orelt Lajos, — jegyzőknek Szász Károly és Bittermann Ágost, — pénztár-

neknek Horváth Miklós, — könyvtárnoknak pedig Szánthó Mihály lett megválasztva.

Választmányi tagok lettek: Bakk Endre, Baráthi János, Lubinszky Emilia, Thomándl József és Pfaltz Károly.

Az így alakult tisztikar és választmány azonnal munkához látott. Mindenek előtt tagok gyűjtésére és az egyesület vagyoni állapotának megszilárdítására veté figyelmét, mert jól tudta, hogy az egyesület áldásos működése e kettőtől függ leginkább. Ezen célból felszólítást intézett a szeben — fogarasi espereskerület összes tanítói- és lelkészeihez, felkérvén őket, hogy az egyesületbe belépjenek. — Hasonló kéréssel fordult az erzsébatvárosi espereskerület tanfőfiaihoz, felszólítván őket, hogy miután kerületökben tanító-egyesület nincs, hozzánk csatlakozzanak. Egyidejűleg részint írásban, részint pedig küldöttségileg megkereste mindazokat, kik a tanügy iránt érdeklődéssel viseltetnek, kérve őket, hogy egyesületünkbe pártoló tagokul belépjenek s így ügyünket anyagilag támogatassák.

A választmány eme törekvését fényes eredmény koronázta. Az említett vidékek tanítói és lelkészei örömmel csatlakoztak hozzánk, hogy magasztos törekvésünket támogatva, az eredmény elérését biztosítsák. A pártoló tagok száma is örömdetesen gyarapodott s így az egyesület kellő anyagi támogatást nyert.

Hálás érzülettel kell e helyen megemlékeznünk a jótékony-ságokban kifogyhatlan néhai dr. Fogarassy Mihály, Erdély nagy-névű püspökéről, ki ez alkalommal 50 forinttal egyesületünk alapító tagjai közé lépett s ezzel annak történetében halhatatlanná tette magát. —

Miután az egyesületbe lépett tagok kiváló érdeklődést és oda-adó tevékenységet tanusítottak, a választmány — hogy eme munkásságnak kellő tért nyerjen — a köz- és vándorgyűlések rendezésére nagy súlyt fektetett.

Hogy azonban mennyire feleltünk meg a kitűzött célnak, arról a köz- és vándor-gyűlésekről szóló alábbi jelentés tanusíthatik. —

A köz- és vándor-gyűlések.

Köz- és vándor-gyűléseink tárgyát képezték első sorban a nyilvános tanítások és ezek bírálásai. A nyilvános tanítások megtartásánál különös súly lett fektetve arra, hogy az elemi iskola összes tantárgyai lehetőleg felkaroltassanak. — Ebbeli törekvését az által vélte elérni, hogy a tartandó tanítások tárgyait időről-időre kijelölte ugyan óhajtsásképen, de azért az önként ajánlkozókat semmi tekintetben erre nem kötelezte s így a tantárgy és anyagának megválasztása mindig az illetőnek szabad választására volt bízva.

A tanítások megbirálásánál különös gond fordítottatott arra, hogy a felmerült nézetkülönbségek higgadt komolysággal, alapos indokolásból eredt meggyőződés által minden felületességtől mentek legyenek. — S ha, az e tekintetben kifejtett érdeklődésre és tevékenységre visszapillantunk, öröm tölti el keblünket, hogy mily türelemmel és odaadással hallgattuk egymás véleményét s nem ritkán szívesen áldoztuk föl saját elvünket egy helyesebb, egy czélszerűbb nézetért. Menyi szép kincset tettünk sajátunkká ily eszmecserék által! Avagy a t. tagok közül ki ne emlékeznék örömmel vissza a Teréz-árvaházban tartott közgyűléseken felmerült érdekes és tanulságos eszmecserékre?! Avagy kiben nem lobban fel a lelkesültség, midőn az Erzsébetvároson rendezett valamely vándor-gyűlésünkről van szó?! . . . .

A köz- és vándor-gyűléseken olvastattak fel az egyesek által készített különféle, de mindig paedagogiai irányú értekezések és ismertetések, melyek némelyike írásbeli, míg másika szóbeli bírálat alá lett bocsátva. Ezek mindenike szorgalmas kutatást, kitartó tanulmányozást igényelvén, alkalmat nyújtott az önképzésre.

A köz- és vándor-gyűléseken az illető iskola igazgatója felolvasta jelentését a vezetése alatt álló iskola keletkezéséről, fejlődéséről és jelenlegi állapotáról, mely jelentés azután megőrzés végett az egylet levéltárába helyeztetett el.

Kegyeletünk adóját elhunyt tagtársaink iránt az által igyekeztünk leróni, hogy róluk a köz- és vándor-gyűléseken emlékbeszédekben emlékeztünk meg; lelki üdvökért gyászmisét szolgáltatunk.

A tevékenység fokozására az 1884. október 29–30-án tartott közgyűlésen pályadijt is tűztünk ki ezen kérdés megoldására: „Miképen kell a tanulóknak a tanulás iránti kedvet felébreszteni és fejleszteni?”

A beérkezett két pályamunka egyikének sem ítélvén oda a pályadijt, a pályázat meddő maradt.

A fennemlítettéken kívül a köz- és vándor-gyűléseken elintéztet nyertek a folyó ügyek és a felmerült indítványok.

Az indítványok sorából, mint legfontosabbakat, felemlítjük a következőket:

1. Az 1880. május hó 20-án tartott vándor-gyűlésen elfogadott indítvány értelmében egyesületünk gyűjtést indított egy a „Szebenmegye földrajza”-nak megírására kitűzendő pályadij létrehozása céljából. — A pályadij — 200 frank aranyban — begyűlvén, a pályázat ki lett hirdetve. A beérkezett és Szánthó Mihály, Teréz-árvaházi tanító által irt „Szebenmegye földrajza” el lett fogadva, mely munka az egyesület által ki is adatott.

Hogy e munkának kiadásával, mily hézagot pótoltt egyesületünk, kitűnik azon körülményből, hogy rövid időn belőle 1000 példány lett elárusítva s hogy már a második kiadás is napvilágot látott.

2. Hogy a tagok az újabban megjelent elemi iskolai tankönyvekkel megismerkedjenek, az 1881. ápril 19–20-án tartott közgyűlésen egy állandó könyvismertető bizottság alakult, mely a köz- és vándor-gyűléseken e tekintetbeni előterjesztéseit „könyvismertetés” czímen megtette és teszi jelenben is.

3. Az 1881. december 27-én tartott rendkívüli közgyűlés alkalmával egyesületünk a magyar ajkú ipar-tanoncoknak anyanyelvükön való oktatása ügyével is behatóan foglalkozott; célját azonban a felmerült akadályok miatt nem érthette el.

4. Szem előtt tartva a tanítók árváinak szomorú sorsát, egyesületünk az 1882. november 8-án tartott közgyűlésből az iránt kérelmezett Püspök úr ó Nagyméltóságához, hogy a nagyszebeni Teréz-árvaház alapítványi helyeinek betöltésénél az erdélyi róm. kath. tanítók árvái előnyben részesüljenek.

Ezen kérelmünk támogatására a többi erdélyi kath. tanító-egyletek figyelmét is felhívtuk.

Célunk el lett érve, mert az ezen ügyben nyert főpásztori kegyes válasz értelmében meg lett ígérve, hogy az erdélyi róm. kath. tanítók árvái, mint eddig, úgy ezutánra is különös figyelemben fognak részesülni. Célunk elérésének bizonyítására szolgáljon még azon körülmény is, hogy ezen idő óta az árvaházba 20 erdélyi róm. kath. tanítónak árvája vétetett fel.

5. Egyletünknek főtörekvése a népoktatás ügyének szakszerű fejlesztése és érdekeinek minden tekintetben való felkarolása és megvédése. Ebből kifolyólag tekintettel arra, hogy az erdélyi róm. kath. status-gyűlésein elemi iskolai ügyek is fordulnak elő, az 1884. október 29—30-án tartott közgyűlésből lépéseket tett az iránt, hogy az erdélyi róm. kath. status-gyűlésein az elemi népiskolai tanítók is képviselve legyenek; miután azonban ez, az erdélyi róm. kath. status szervezetének alapját tevő 1866-iki szabályzat módosítása nélkül nem történhetik meg, kérésünk ez alkalommal nem volt teljesíthető.

6. Az 1886. november 10—11-én tartott közgyűlésen egyletünk az orsz. róm. kath. és gör. kath. segélyalpnak 50 frttal alapító tagja lett.

7. Az 1887. november hó 16—17-én tartott közgyűlésen egyik határozattá emelt indítványa értelmében az egylet pénztárából 100 forint kiszakításával egy kölcsön-alapot létesített oly célból, hogy az egyleti tagoknak sürgős esetekben 5% kamattal segély-kölcsönt nyújtson.

8. Az 1892. február 29-én tartott vándor-gyűlésen indítvány tétetett aziránt, hogy a fennebb említett kölcsönalap bizonyos összegig kiegészítettessék, s egy oly segélyző alappá alakíttassék át, melyből a tagok betegség esetén, elhalálozás esetén az özvegyek és árvák, nemkülönbén a tagoknak felsőbb tanintézeteket látogató gyermekei némi segélyt nyerjenek.

A gyűlés egyhangú lelkesedéssel fogadta az indítványt, bizottságot küldött ki az alapszabályok megalkotására; a múlt évi november 16—17-én tartott közgyűlésen tanulmányozta az alapszabályokat, s az ügynek végleges megoldása a f. évi köz-

gyűlésen már is biztosan várható, mely nemes és önjavunkat célzó működés sikeres befejezéséhez ez alkalommal sem késünk Isten áldásaért esedezni.

Egyletünk keletkezése óta tartott 14 rendes és 6 rendkívüli közgyűlést Nagy-Szebenben; 15 vándor-gyűlést Nagy-Szebenben és 4-et a vidéken.

Hogy vándor-gyűléseink nagy részét Nagy-Szebenben voltunk kénytelenek megtartani, oka ennek részben elszigetelt viszonyaink, részben pedig szerény anyagi helyzetünkben lelhető fel, melyek a jó akaratot nem egyszer hiúsították meg.

Köz- és vándor-gyűléseink alkalmával nyilvános tanítások, értekezések, vitatételek, népszerű előadások, bírálatok stb. által igyekeztünk felölelni mindazt, mit hivatásunk a vallás-erkölcsös nevelés és oktatás terén elénk szab, s nem fordult elő eset, hogy a működéshez megkívántató jó akarat és buzgóság csak egyszer is hiányzott volna.

Működésünket eléggé igazolja a alábbi számszerinti kimutatása azon tantárgyoknak, melyekből nyilvános tanítások tartattak. Ugyanis:

Vallástanból	3
Beszéd- és értelem-gyakorlatból	4
Olvasás és írásból	7
Magyar nyelvtanból	9
Szám- és mértanból	6
Földrajzból	5
Történelemből	5
Hazai alkotmányból	1
Természettudományból	3
Természettanból	7
Egészségtanból	1
Szépirásból	1
Rajzból	1
Énekből	3
Testgyakorlásból	2
Fogalmazásból	1

Összesen tehát 59 nyilvános tanítás tartatott.

A különféle működési körök az alábbiakban tüntethetők fel:

Értekezés volt	23
Emlékbeszéd	7
Népszerű előadás	3
Könyvismertetés	11
Iskolai jelentés	5
Bírálat és ellenbírálat	8

összesen 57

A választmány működése.

A választmány az egyesület érdekeit szem előtt tartva, az alapszabályokban körülírt jogait és kötelességeit lehetőleg a legpontosabban gyakorolta, illetve igyekezett azoknak kellőleg megfelelni. Különös gondot fordított arra, hogy a köz- és vándorgyűlések tárgysorozatai kellő változatossággal birjanak s így a tagokban a gyűlések iránt nagyobb érdekeltséget ébresztszenek. Hogy az egyesület iránti érdeklődés szélesebb körben is hódítolag hathasson s hogy a nagy közönség figyelmét is magára vonja, időről-időre szavalati, ének, színi és népies előadásokat is rendezett, mely előadások jövedelme részint szegény sorsú iskolák segélyezésére, részint pedig saját pénztárának gyarapítására fordítottatott.

Ilyen előadást rendezett: 1880. évi október 27-én a helybeli állami főgymnasiumban; 1881. évi ápril 19-én és 20-án Erzsébetvároson; 1883. évi márczius 26-án a nagyszombati szent Ferencz-rendű apácák leányiskolájában s végül 1883. évi május hó 15-én Erzsébetvároson.

Az említett előadások és ünnepélyek leírásával e helyen részletesen nem foglalkozhatunk, annyit azonban mégis felemlítünk, hogy az e téren elért erkölcsi és anyagi siker reményeinket mindannyiszor jóval felülmúlta. Különösen kiemeljük az Erzsébetvároson tartott vándor-gyűlések alkalmával rendezett előadások — s az ezekkel összekötött kézimunka-kiállítást, mely utóbbi egy nagyobb városnak is díszére vált volna.

Örömnapok voltak ezek egyesületünkben!

Azon ünnepélyes fogadtatás, önzetlen vendégszeretet, az előadások és a kiállítás iránt való páratlan érdeklődés mindmennyi kedves emlékek!

Erzsébetváros művelt közönsége mindannyiszor megmutatta, hogy a tanügyért nemcsak lelkesülni, de tenni is tud!

E helyen hálátelten emlékezünk meg az áldottlelkű Márkovich Jakab, t. kanonok-főesperes-plébános, gymn. igazgató, fő-tisztelendő Avedik Lukács, örm. szertartásu plébános, isk. igazgató, továbbá tisztelendő Csiki Miklós, örm. szertartásu mechtárista urakról, kik egyletünk e nemes törekvését mindannyiszor oly fényes eredményre juttatták.

Hálánknak adóját rójuk le akkor is, midőn felemlítjük, hogy t. Ferenczy István, állami főgymn. tanár úr népszerű természettani előadásaival három ízben is emelte egyletünk tekintélyét.

Végül örömtelt szívvél emlékszünk meg az 1884. október hó 29-én és 30-án a nagyszebeni Orsolyazárda leányiskolájában elnökünk papságának 25 éves jubileuma tiszteletére rendezett diszgyűlésről. —

Ha valaki egyletünket örök hálára kötelezte, úgy bizonyára szeretve tisztelt elnökünk nagyságos és főtisztelendő Roszkosni Elek, t. kanonok és kir. kath. Teréz-árvaházi igazgató úr az, ki lankadatlan s önzetlen fáradozással egyletünk megalkotásában a legnagyobb tevékenységet fejtette ki, s azt tapintatos bölcseséggel s odaadó ügybuzgalommal kormányozta és kormányozza a jelenben is. —

Az említetteken kívül a választmány ügyekezett egyletünk pénz- és könyvtárának, valamint tanszergyűjteményének gyarapítására minden alkalmas eszközt felhasználni. Teendőinek elvégzése czéljából a lefolyt 14 év alatt összesen 79 ülést tartott, melyeken az egyesület érdekeinek mikénti előmozdításáról tanácskozott.

Egyletünk pénz- és könyvtárának, ugyesztintén tanszergyűjteményének mikénti állását következőkben van szerencsém feltüntetni.

Egyletünk pénzvagyona a mult évi közgyűlés alkalmával összesen 672 frt. 10 kr. tett. Csekélynek mondható ugyan az összeg összehasonlítva a lefolyt idővel, de tekintve első sorban a rendes és pártoló tagok nem nagy létszámát, másfelől pedig

az időnkint fölmerült, nem egyszer tetemes kiadást, — meg lehetünk vele elégedve.

Egyleti könyvtárunk áll 196 szakmunkából és 28 évfolyam különféle tanügyi folyóiratból.

Tanszergyűjteményünk 215 darab különféle tankönyvet és tanszert foglal magában, melyhez járul Orelt Lajos Teréz-árvaházi tanítónak az 1885. évi orsz. kiállításon nagy eredménnyel kitüntetett s 103 darabból álló elemi népiskolai kézimunka tanmenete, mely jelenlegi kiállításunknak is egyik nevezetes részét képezi.

A fennebbieken kitüntetett vagyon részint tagsági díjakból, részint pedig egyesek szíves adakozásaiból folyt be. Első sorban nagyméltóságú és főtisztelendő Lőnhárt Ferencz püspök úr ó Excellentiáját van szerencsénk felemlíteni, ki az egylet nemes törekvését kegyeire méltatva a „Szebenmegye földrajzának“ kiadási költségeihez 100 frttal méltóztatott járulni.

Felemlítjük továbbá: Gidófalvy Géza, Simon Jukundián, Bakk Endre, Kiss Gusztáv, László Polikárp, Thomándl József, Roszkosni Elek, Müller János, Török József, Baráthi János, Jancsó Ernő, Szánthó Mihály és Orelt Lajos egyleti tagokat, valamint Lámpel Róbert, — Posner K. Lajos — és a szent Istvántársulat könyvkiadókat, tek. Kloss György, iparos — és tek. Szilágyi Gyula, gymn. tanár urakat, kik részint tanszer- részint könyvadmányainkkal voltak szívesek az egylet vagyonának gyarapításához járulni. —

Áttérve egyletünk eddigi tagjainak létszámára, örömmel konstatálhatjuk azt, hogy daczára elszigetelt állapotunknak, egyletünk maig két alapító, 3 tiszteletbeli, 34 pártoló és 142 rendes tagot számlál sorai között.

Némelyek ezek közül önkényt, többen áthelyezés folytán váltak meg egyletünkötől, míg néhányat a kegyetlen halál ragadott ki kartársi szerető karjaink közül. Vannak azonban olyanak is, kik daczára annak, hogy távol vidékre lettek áthelyezve, ma is hűséges harczosai szerény hadseregünknek, s nem hagyták oda a zászlót, mely alá oly nagy lelkesültséggel sorakozának.

Nagyérdemű közönség, szeretve tisztelt kartársak!

Vázoltam — habár hézagosan — egyletünk 14 éves működését.

késének lefolyását, de a lelkesültség érzete, mely szívemet áthatja, a szavakkal ki nem fejezhető örömteljes belső meggyőződés lekötve tart; s így csakis egy kötelességet teljesíthetek azt, hogy mindazoknak, kik a nem remélt, de a magas igényeknek is megfelelő tanügyi kiállítás kezdeményezői, létrehozói és pártolói voltak egyletünk nevében e helyen is forró, hálás köszönetet szavazzak. —

Engedje a kegyes ég, hogy e közös első fellépés ne legyen utolsó, hanem legyen alapja, legyen záloga egy újabb, szebb jövőnek.

Habár az idő már régen áthaladt zenitjén, mégis a közönség mintha lába gyökeret vert volna, oly feszülten állott helyén, küzdve ugyan önmagával, de türelméből ki nem fogyva. Az elnök szava a rendfentartására nem szükségelt hivatalos csengetést, ott léte tisztelet és tekintély volt mindenkre nézve. A kiállítási tárgyak megbirálására kiküldött bizottságot is Roszkosni elnök úr oly tapintatosan intézte el, hogy abban minden vármegye 4 taggal legyen képviselve. A kiállítás bíráló bizottsága következőleg lett szervezve; elnök Avedik Lukács esperes, alelnök Kozocsa Tivadar budapesti paedagogiumi tanár és a tanszermuzeum titkára, jegyző Eperjesi Ferencz a községi iskola igazgatója, bizottsági tagok: Gyöngyössy István polgári iskola igazgató, Benedek Mihály állami iskola igazgató, Ullmann Venczel nagyszebeni róm. kath. vezértanító, Orelt Lajos, Dománjancz Péter nagyszebeni Teréz-árvaházi tanítók, Kory Ottó szent Ferenczrendű áldozár, fogarasi tanító, Máhr Adel segesvári, Hoffmann Erzszi kóhalmi állami iskolai tanítónők, Sr. Felicitás az erzsébetvárosi zárda főnöknője, Kociuba Róza nagyszebeni tanítónő.

Örömmel éltették azon egyéneket, kik táviratban üdvözöltek bennünket, kik közt főlemlitjük: Sándor János és báró Apor Gábor főispán, Ugron Gábor országgyűlési képviselő, Salzer ev. esperes és tanító egyleti elnök, Juhász Péter nagykanizsai tanító urakat, kiket a felolvasó tanfelügyelő indítványára egyenként megéljeneztünk.

Förlélegzett a közgyűlés, midőn Roszkosni elnök felhívá a diszes hallgatóságot, hogy e nap utolsó tárgyát (mert az időkőzben bejelentett előadását Kozocsa Tivadar tanár urnak az idő előhaladottsága miatt más napra kellett áttenni) a szabad téren fogjuk megtekinteni. Erre a közönség kivonult a gymnasium tornaterére, hol Eperjesi Ferencz igazgató vezetése mellett az erzsébetvárosi községi fiúiskola egyenruhás növendékei szabatos katonai rend és fegyvergyakorlatokban tüntették ki ügyességőket. Ezen 36 tagból álló egyenruhás csoportnak nemzeti lobogóval való tisztelgő elvonulása a közönségnek is takarodót parancsolt.

A közgyűlés befejezése után a védnök lakására mentünk tisztelegni, onnan a városi szépen parkirozott „népkertbe“, hol 183 személyre közebéd volt rendezve. Az emelkedett hangulat ékes szavakban nyilvánult, s a szebbnél-szebb felköszöntőket oly ragyogó szellem, éles képzelem és antik gondolaterő jellemezte, hogy méltán jegyezte meg barátunk „második tudós akadémiái gyűlésen vagyunk.“ A közebédnek az est közelegése vetett végett, de a bíráló bizottság akkor sem vonult el a kötelesség teljesítése alól. Ott találjuk a kiállítás helyiségében 3 albizottságra oszolvá, a komoly munkát végezve; de fáradtsága gazdagon lett megjutalmazva, mert azon kellemes helyzetben volt, hogy csaknem valamennyi kiállítót részint dicsérő, részint emléklappal meglephetett.

Ezen nap befejezésére rendezett estély méltó volt az ünnepély lefolyásához. Estve 8 órakor a népkertben lévő nyári szinkör zsufolásig megtelt érdeklődő közönséggel. Tetszést vivott Tóvölgyi szintársulatának diszeládása; gyönyörrel hallgattuk a nagyszebeni róm. kath. tantestület 4 tagjának preciz kardalait, a Teréz-árvaház lírai tenoristája Thomándl Józsefnek művészileg előadott magándalát, melyet Rozgonyi Irma iskolánk kedves növendéke kitűnő gyakorlottsággal zongorán kísért, végre a segesvári állami iskola tantestületének vegyes dalkörét, melyben örömmel láttuk Roth Pepi, Jördens Berta német ajku kisasszonyokat, kik a mily szép hanggal, ép oly kellemes magyaros kiejtéssel gyönyörködtették a közönséget. Az estély ez utóbbi pontjáról helyesen jegyzi meg a „Néptanítók lapja“ f. évi 48. számában: „méltányolnunk kell különösen azon a magyar ember lelkének

jól eső körülményt, miszerint a segesváriak vegyes karában a tanítótestület hivatalos kötelékein kívül álló, de azzal lelkiileg összeforrott segesvári szász hölgyek is közreműködtek, kiknek ajkairól csak oly bájosan csengtek füleinkbe a magyar népdalok, mintha tiszta „magyar nőknek születtek“ volna. Fényes bizonyítéka ez annak, hogy a segesvári állami iskolák tanítói és tanítónői Horváth László tanfelügyelő bölcs vezetése alatt nemcsak az iskolában paedagogiai, hanem a társadalomban magyar nemzeti missiójuk teljesítésében is, feladatuk magaslatán állanak s helyes uton járnak akkor, midőn a magyar ügy szolgálatára a lelkesedni tudó szász hölgyek érző szívét igyekeznek szövetségül megnyerni maguknak, mert jollehet a legtöbb esetben a gyomron, de a jelen esetben a szíven át vezet az út az észhez.“

Az estélyre programszerűleg előírt és sikerült táncmulatság következett, melyet csak hajnal oszlattott szét.

A közönség kipihenve az első napi fáradságokat, megifjúdott erőt, fogékonytágot szerezvén a más napra tervezett műélvezetekre, már május 25-én d. e. 10 órakor az említett diszterembe újból összegyűlt, hol az egyházi elnök a folytatólagos ülés megnyitása után, Eperjesi Ferencz jegyző felolvasta a bíráló bizottság véleményes jelentését, melyből érdekesnek tartjuk kiemelni a következő részletes ismertetéseket.

A kiállítás 3 csoportra osztott: tanügyi, ipar és vegyes kiállításra.

A tárgyak az elemi fiú- és leányiskola 6 termében voltak valódi műizléssel elhelyezve, úgy, hogy a szemlélőnek nagyon vonzó, kellemes látványt nyújtottak; képviselve voltak, a polgári iskola az óvodáig, a népkönyvtár, erkölcs nemesítő egyletek a budapesti czégek dús választéku gyűjteményéig, az állami iskolák munkái, a róm. kath. ágost. és görög-keleti iskolák productumáig, az Orsolya, Sz. Vincze és Ferenczrendű zárda iskolák, a leányiskolák minden neme és fokozatáig; iskolai- és segéd-könyvek, népkönyvtárak részére válogatott művek, taneszközök, szépírásminták, rajzfüzetek, iskolai berendezéshez szükséges eszközök, a legfinomabb izlésről tanuskodó női kézimunkák és pedig oly nagy választékban, hogy két nagy térmet elfoglaltak.

A kiállításban részt vett: iparos- mester és tanoncz egyaránt; a mi élénken illusztrálta, hogy itt iskola és társadalom karöltve működött, — nem különben bemutatták egyesek régiség gyűjteményeiket is.

Az első teremben találjuk a festményeket, régészeti s más apróbb tárgyakat; melyek közül kiemelendők: Dományáncz Péter árvaházi tanítónak aquarell-rajzai, továbbá a nagyszzebeni Bruckenthal képtár remeke: magyar Szt. Erzsébetet ábrázoló olajfestménye és Kory Ottó Szt. Ferenczrendű atyának kréta-rajzai.

A második szobában lebilincselte a figyelmet a segesvári állami iskolának egy 6 osztályu elemi iskola, mindennemű butor s a mai kívánalmaknak leginkább megfelelő tanszerekkel való mintaszerű berendezése, továbbá a miniszteri tantervnek teljesen megfelelő női kézimunkák, rajz és írásbeli dolgozatok, az erzsébetvárosi óvodának mintaszerű berendezése és kézügyességi munkái, a kóhalni és segesvári óvodáknak munkái, Sziklay budapesti tanszer-kereskedőnek óvodai és iskolai tanszerekből álló gazdag kiállítása s a bürkösi állami iskola tantásterének maggyűjteménye.

Itt olvashattuk a fáradhatlan hazafi Horváth kir. tanfelügyelőnek a magyar kulturalis szellem terjesztésére irányzott törekvése legegczatansebb okmányait, melyeket a nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszter úr méltó elismeréssel elhalmozott; ezen nagyhorderejű, erkölcs-nemesítő ifjusági egyesület, — nép és iskolai könyvtár alapszabályait alább részletesen is bemutatjuk.

A harmadik szobában a dicső-szent-mártoni állami elemi és polgári iskolának bemutatott rajz, írásbeli és női kézimunkái, a nagyszzebeni Orsolya zárdának izlésesen kiállított női kézimunkái, rajz és írásbeli dolgozatai s a maga nemében páratlan fizikai s természetrajzi szemleltetési eszközei lepték meg a szemlélőt. E szobában voltak még a Teréz-árvaház növendékeinek a régi idóktól mostanig gondosan megőrzött remek rajz és szépirás művei, kézügyességi munkái s a növendékek ruházatai, az Orelt Lajos által készített kézügyességi oktatás tanmenete. (Ezen tanmenet a budapesti orsz. kiállításon nagy eredménnyel lett kitüntette, ehhez

való vezérkönyv kapható a szerzőnél Nagy-Szebenben), melyek bizonyítják ezen intézet minta berendezését s avatott kezekben levő vezetését. E teremben különösen lekötötte még a figyelmet a „Troeltsch“-féle nürnbergi legújabb számológép, melyet Kozocsa Tivadar budapesti paedagogiumi tanár az országos tanszermuzeumból hozott magával.

A negyedik szobában az erzsébetvárosi alsófokú ipariskola írás és rajzai, különböző iparmunkái s egyes iparosok által kiállított tárgyak voltak, melyek tanúságot tettek e város iparának lendüléséről.

Az ötödik szobában a nagyszebeni Ferenczrendű zárda kitűnő rajzai, írásbeli munkái, diszes női kézimunkái voltak rendezve, a hol különösen lekötötte a figyelmet Mátér Vunibáld nővérnek aranyhímzésű stóljája. Ezen teremben volt még Lámpel Róbert budapesti könyvkereskedőnek könyvkiállítása.

A hatodik szobát egészen az erzsébetvárosi irgalmas nővérek vezetése alatt levő leányiskola írás, rajzai s a tantervnek teljesen megfelelő rendszeres és diszes mintegy 350 drb. női kézimunkái töltötték meg. Ha a szemlélő figyelemmel kísérte a kiállításon részt vett három zárda munkáit, meggyőződhetett arról, hogy a nőnevelés az apáczáknál biztos kezekbe van letéve.

A kiállításra tárgyakat küldött:

- 1 országos intézet: a tanszermuzeum,
- 1 kir. kath. Teréz-árvaház,
- 8 állami elemi fiúiskola,
- 3 állami elemi leányiskola,
- 1 állami polgári leányiskola,
- 1 községi elemi fiúiskola.
- 3 róm. kath. elemi fiúiskola,
- 4 róm. kath. elemi leányiskola,
- 1 ágostai hitv. elemi iskola,
- 1 görög-keleti elemi iskola,
- 1 iparos tanoncz iskola,
- 4 óvoda,
- 1 róm. kath. tanítóegylet,
- 1 állami iskolai tantestület,

összesen 31 nyilvános jellegű intézmény.

A kiállításban tényleg résztvett intézetek és egyének közül: erzsébetvárosi volt 71, külső 40.

A 111 kiállító közül 31 nyilvános intézet.

55 iparos mester és tanoncz,
15 tanító,
4 hivatalnok,
4 magánzó,
2 tanszer- és könyv-kereskedő.

A kiállítási tárgyak minőségét és számát tekintve:

Feladványfüzet	797 drb.
Női kézimunka	919 "
Szépírásfüzet	596 "
Rajzlap, festmény és rajzfüzet . . .	581 "
Tan- és segédkönyv, ifjúsági olvasmány	438 "
Kézügyességi munka	316 "
Népiskolai és óvodai tanszer	196 "
Iparos mesterek és tanonczok munkái	91 "
Iskolai butor	72 "
Régiség-gyűjtemény	68 "
Tanórarend és iskolai napló	37 "
Egyenruha	12 "

A kiállított tárgyak összege tesz: 4123 drb.

Diszokmánynyal kitüntetve lett 31 nyilvános intézet és 32 magánszemély. Ezek közül 41 nyert dicsérő, — 22 elismerő okmányt és emléklapot.

I. Szében vármegye róm. kath. tanítóegylete köréből a következő tanintézetek és egyesek nyertek kitüntető okmányokat.

1. Nagyszombati belvárosi róm. kath. iskola rajz — és kézügyességi munkáiért elismerő okmányt.

2. Nagyszombati kir. kath. Teréz-árvaház, rajz — írásbeli dolgozatok, — a növendékek ruházata s kézügyességet fejlesztő munkák kiállításaért dicsérő okmányt.

3. Nagyszebeni Orsolya szűzek leányiskolája, rajzok — szemléltetési és természettani eszközök, ugyszintén női kézimunkák, kalotaszegi varottas és diszmunkákért, dicséző okmányt.

4. Nagyszebeni szent Ferenczrendű szűzek leányiskolája, írásbeli feladványok, rajzok és női kézimunkákért dicséző okm.

5. Szebenvármegye róm. kath. tanítóegylete könyvkiadványai és a kézi ügyesség oktatása végett készített Orelt-féle tanmenetért, dicséző okm.

6. Dománjancz Péter nagyszebeni kir. kath. Teréz-árvaházi tanító aquarell- és olajfestményeiért, dicséző okm.

7. Kociuba Róza tanítónő, kézimunkáért, dicséző okm.

8. Kory Ottó szerzetes-tanító, kréta-rajzaiért, elismerő okm.

9. Orelt Lajos nagyszebeni kir. kath. Teréz-árvaházi tanító, az általa szerkesztett népiskolai napló és diszmunkáért, dicséző okmányt.

10. Schuh Ödön nagyszebeni kir. kath. Teréz-árvaházi tanító térképei és faragványaiért, dicséző okm.

11. Szánthó Mihály nagyszebeni kir. kath. Teréz-árvaházi tanító, fanemesítési példányokért, dicséző okm.

12. Thomándl Józsefné női kézimunkáiért, dicséző okm.

13. Vunibald szent Ferenczrendű nővér, ritka himzésű stolaért, dicséző okm.

II. Nagy-Küküllő vármegye területéről:

1. Bürkösi állami iskola rajz- és nyelvtani dolgozataiért elismerő okmányt.

2. Bürkösi állami iskola tantestülete rendszeresen összeállított maggyűjteményeért, dicséző okm.

3. Halmágyi állami iskola, házi ipartárgyakért, elismerő okmányt.

4. Köhalmi állami fiúiskola, szépírási és rajz mutatványokért, dicséző okmányt.

5. Köhalmi állami leányiskola, himzett nőimunkákért, elismerő okmányt.

6. Köhalmi állami óvoda, közügyességi munkáiért, dicsé-
rő okmányt.

7. Medgyesi róm. kath. iskola női kézimunkáiért, elismerő
okmányt.

8. Rionfalvi ágost. hitv. iskola épülettervek bemutatása — és
nyelvtani dolgozatokért, elismerő okm.

9. Segesvári állami fiúiskola, 6 osztályu iskolának minta-
szerű berendezése, szépírás, fogalmazási gyakorlatok és rajzokért
dicsé-
rő okm.

10. Segesvári állami leányiskola, a miniszteri tantervnek
teljesen megfelelő női kézimunkák bemutatása — és rajzaiért,
dicsé-
rő okm.

11. Segesvári „Emke“ óvoda, tanszerek és közügyességi
munkák rendszeres bemutatásáért, dicsé-
rő okm.

12. Segesvári görög-keleti iskola, írás mutatóványai és tan-
könyveiért, elismerő okm.

13. Segesvári róm. kath. iskola, írás, rajz és női kézimunkái-
ért elismerő okm.

14. Kedves Margit k. a. himzett falvédőért, dicsé-
rő okm.

15. Tiszovszky Dániel bürkösi állami iskola tanító, saját
készítményű méhkaptárjai és a szemléltetési oktatásra használt
óralapjáért, dicsé-
rő okm.

III. Kis-Küküllő vármegye területéről:

1. Dicső-szent-mártoni állami polgári leányiskola, rajz-, írás-
beli dolgozatok — és a női kézimunka rendszeres bemutatásáért
dicsé-
rő okm.

2. Dicső-szent-mártoni állami elemi fiúiskola, írás, rajz- és
nyelvtani dolgozatokért, dicsé-
rő okm.

3. Dicső-szent-mártoni állami elemi leányiskola, himzett női
kézimunkáiért, dicsé-
rő okm.

4. Dicső-szent-mártoni óvoda, közügyességi munkáiért el-
ismerő okm.

5. Erzsébetvárosi községi fiúiskola rajz-, írás és nyelvtani dolgozatokért, dicsérő okm.

6. Erzsébetvárosi községi óvoda, mintaszerű berendezése — és közügyességi munkáiért, dicsérő okm.

7. Erzsébetvárosi róm. kath. leányiskola, a női kézimunka rendszeres bemutatása, fehér, tarka himzés csipkeverés és díszmunkákért, dicsérő okm.

8. A kükküllővári állami iskola írás- és nyelvtani feladványaiért, emlék okm.

9. Somogyomi állami iskola, írás- és rajzaiért elismerő okm.

10. Bernád Lajos somogyomi állami iskola igazgató, fennemelési táblázataiért, dicsérő okm.

11. Eperjesi Ferencz erzsébetvárosi községi iskola igazgató, „Kis-Küküllő vármegye vázlatos és Erzsébetváros részletes leírása” című munkájáért, dicsérő okm.

12. Parizsa Ferencz erzsébetvárosi községi iskola tanító, rajz mutatványai — és a rajztanításra vonatkozó tantervéért dicsérő okmányt.

13. Parizsa Ferencz tanító által bemutatott rajzaiért, a Nádasdgyártelepi iskola, dicsérő okm.

IV. Az „iparügyi kiállítás” köréből:

1. Erzsébetvárosi államilag segélyezett alsófokú ipariskola írás, rajz és iparmunkáiért, dicsérő okm.

2. Fröhlich György gyógykovács, diszes kiállítású patkokért dicsérő okm.

3. Hinkl Ádám bádigos, diszes kiállítású takaréktűzhelyért dicsérő okm.

4. Id. Károli József cipész, csinos cipőiért, dicsérő okm.

5. Kelemen Lajos kovács, jó minőségű ekék és szekérért, dicsérő okm.

6. Lengyel Márton, izléses kiállítású agyag-ipar árukért, dicsérő okm.

7. Oberth János szabó, férfiruhákért, dicsérő okm.
8. Steuble József lakatos, vaságyakért, dicsérő okm.
9. Szabó István cipész, csinos kiállítású cipőkért, dicsérő okm.
10. Szenkovics Lajos, jó minőségű cserép- és téglagyártmányért, emlék okm.
11. Zakariás Gyula cukrászdája, cukorból készült nyári-lakért, dicsérő okm.

V. A vegyes kiállítás köréből:

1. Országos tanszermuzeum, Troeltsch-féle új számológépért, emlék okm.
2. Gorove Lajos erzsébetvárosi törvényszéki bíró konyhakertjéből beküldött ritka példányú spárgáiért, emlék okm.
3. Govrik Gergely, mechtárista szerzetes, 51 nyelven írt könyvéért, emlék okm.
4. Handl Viktor erzsébetvárosi lakatossegéd régiség tárgyakért, emlék okm.
5. Juhász Péter nagykanizsai tanító, az általa szerkesztett szépírás mintákért, dicsérő okm.
6. Kábdébó Gergely erzsébetvárosi kereskedő, régiség tárgyakért, emlék okm.
7. Lámpel Róbert budapesti könyvkereskedő, dús választéku könyveiért, dicsérő okm.
8. Nászturi János segesvári róm. kath. tanító, régiség gyűjteményért, emlék okm.
9. Novák Béla erzsébetvárosi mérnök, régiség tárgyakért, emlék okm.
10. Pokorny Béla erzsébetvárosi főjegyző, régiség tárgyak kiállításáért, emlék okm.
11. Sziklay J. és fia budapesti könyvkereskedő, óvoda felszerelés- és tanszerekért, dicsérő okm.

A második nap fénypontját képezte Kozocsa Tivadar paedagogiumi tanárnak és tanszermuzeumi titkárnak, mint vendégnek előadása „az országos tanszermuzeumból“ cím alatt, különösen pedig a Troeltsch-féle nürnbergi legujabb számológépről. Mindenekelőtt részletesen ismertette az országos tanszermuzeum célját,

szervezetét, felszerelését; azután áttért a Troeltsch-féle számológép ismertetésére. Világosan bebizonyította a számképek útján való szemléltetési tanmód előnyeit a régi számtanítási módszer fölött. Egy számmal különböző műveletet végzett a nélkül, hogy a számképek változtatást szenvedtek volna. Élénk érdeklődéssel és figyelemmel kísérte a közönség a könnyen érthető előadást s midőn a szakférfi azt befejezte, zajosan megéljenezte s méltó jutalmul Horváth tanfelügyelő indítványára jegyzőkönyvileg is köszönetet szavazott az előadónak.

A kiállításról tett jelentés és Kozocsa tanár előadása után az indítványok kerültek szünyegre, melyek közül a következő hármat tartjuk kiemelendőnek: Horváth László kir. tanfelügyelő úr indítványozta, hogy ezen diszgyűlés- és kiállításról „Emlékkönyv“ szerkesztessék, melybe a védnök, elnökök beszédei s a három egyeslet története, valamint a kiállítás részletes ismertetése felvétsessék. Ezen indítvány lelkesedéssel fogadtatott s az emlékkönyv szerkesztésére a kiállítást rendező bizottság elnöke és jegyzője kéretett fel.

A második indítványt az egyházi elnök Roszkosni Elek tette, hogy azon tekintetből, mert Dr. Issekutz Viktor képviselő-védnök úr a tanügy iránt kiváló érdekeltséget tanusított, a tanítók helyzete javítását nyilvános fellépéseivel sürgette, a kiállítást anyagilag és erkölcsileg támogatta — mind a három tanító-egyesletnek tiszteletbeli tagjává választassák. Ezen indítványt a közgyűlés egyhangulag elfogadta s a diszokmány kiállításával Roszkosni Elek kanonok-elnök urat bizta meg.

Ezek után a közgyűlés az érdemek képviselője, Horváth László tanfelügyelő úrnak a közügyek terén, valamint Nagy- és Kis-Küküllő vármegye variáns ajku népei közt létesített hazafias béke apostolának üdvös működését kívánta megjutalmazni, midőn a hosszas, áldozatkész szolgálat, — s a magyar nemzeti szellem terjesztése által kivívott siker megkoronázása végett többen a következő írásbeli indítványt terjesztették elő:

Indítvány.

Az Erzsébetvároson gyűlésező szebenvármegyei r. kath., a kis-küküllővármegyei és a nagy-küküllővármegyei általános tanító-

egyesületek a legteljesebben meg vannak ugyan győződve a felől, hogy a hazaíjas és eredményes munka a maga elismerését és jutalmát önmagában hordja s főként a tanügy terén munkálkodók az elismerésben való részesítés által teljességgel nincsenek elkényeztetve s éppen azért az érdem elismerését és a kitüntetések nem is nagyon szokták keresni a tanügy terén dolgozó vezérferfiaink; mindazonáltal

tekintettel arra, hogy méltóságos Horváth László nagy- és kisküküllővármegyei kir. tanfelügyelő úrnak e két megye területén már több mint 10 év óta végzett zajtalan, de eredményekben gazdag s első sorban nemzeti irányú működése a két megye tanügyi viszonyait a lehető szegényes viszonyok között nem remélt mértékben vitte előre s több ponton teljes virágzásra juttatta;

tekintettel arra, hogy e tekintetben kifejtett buzgalma s lankadást nem ismerő kezdeményezések, melyeknek eredményekép újabb meg újabb iskolákat és óvókat állított fel, a megyében lakó különböző felekezetek és nemzetiségek között is megteremtette a tanügy felvirágoztatására olyannyira szükséges nemes versenyt;

tekintettel arra, hogy nevezett kir. tanfelügyelő úrnak a közügyekben 27 év óta teljesített szolgálatai s tevékenysége által sikerült e két megyében a tanügy iránti érdeklődést a legszélesebb körök között is felkelteni, a mit fényesen bizonyít e mai napon megnyitott tanügyi kiállítás és annak meglepő sikere, mely nagy részben szintén kir. tanfelügyelő urunk érdeme s végül

tekintettel ama nagyszabású társadalmi tevékenységre, melyet e két megye egyes kulturális intézményeinek részben megteremtése, részben támogatása s felvirágoztatása körül kifejtett, a mi által közvetve szintén csak az általános tanügy felvirágoztatása nyert belértékben és külterjedelemben:

Mondja ki a mai napon itt jelenlévő három tanító-egyesület diszgyűlése, hogy méltóságos Horváth László kir. tanfelügyelő úrnak ezen körülírt érdemeit hálásan ismeri el, ő méltóságának mély tisztelettel köszönetet szavaz, melyet a mai napról felvett jegyzőkönyvben is megőrökit; s mivelhogy azon elismerést, melyet e három egylet diszgyűlési határozata nyújthat, nem tartja arányban állónak ama érdemekkel s szolgálatokkal, melyeket itt csak héza-

gosan lehetett felsorolni, de a melyeket e három egylet minden tagja csak annál mélyebben érez: még ezen díszgyűlésből feliratot intézni határoz Nagy- és Kis-Küküllőmegyék méltóságos főispánjaihoz, hogy ő méltóságaik, a felsorolt érdemekre tekintettel Horváth László kir. tanfelügyelő urat az illető magyar ministeriumnál a kir. tanácsosi kitüntetésre felajánlani sziveskedjenek.

Erzsébetváros, 1893. május hó 24-én.

Beadják:

Roszkosni Elek,

t. kanonok, terézvárházi igazgató, díszgyűlési elnök.

Avedik Lukács,

esperes-tanfelügyelő.

Steinhauer Ferencz,

állami gymnas. hittanár.

Kozocsa Tivadar,

paedagogiumi tanár.

Neurhrer Ödön,

n.-szebeni segédlelkész és áll. el. iskolák
hitoktatója.

Kory Otto,

fogarasi róm. kath. tanító.

Weisz József,

segevári plébános.

Eperjesi Ferencz,

igazgató, biz. jegyző.

Ezen indítvány lelkes éljenzéssel fogadtatván, a díszgyűlés záróbeszédei következtek. Avedik Lukács esperes a szellemi siker fölötti örömében, melyet a résztvevők buzgalma idézett elő, föl-kéri a díszgyűlés tagjait, hogy azt drága emlékként vigyék magukkal, őrizzék meg mint tanügyünk palladiumát, hogy a miket jövőben az oktatás-nevelés ügye fog megalkotni körünkben, azt az eredményt e napok folyton tartó s emelkedő hangulatának irhassuk be a magyar tanügy haladása könyvébe.

A védnöki záróbeszéd áttekintése volt a kétnapi munkás-ságnak és dicsőítése a kiállítás körül kifejtett tevékenységnek, melynek üdvös hatását elmaradhatlannak jelzi, a fáradhatlanul működőknek a megérdemlett elismerést őszinte szavakban tolmá-csolván, a kiállítási ünnepélyt hivatalosan befejezettnek nyilvánítja. Hasonló kedves érzetből fakadó köszönetet mondott a kir. tanfelügyelő úr a gyűlést kiváló tapintattal vezető kanonok úrnak, Roszkosni Elek elnök úr pedig a nemeskeblű erzsébetvárosi közön-ségnek és az összes jelenlevőknek áldásos jövőt óhajtva, a díszgyűlést bezárta.

Az egybegyűlt közönség elismerése méltó kifejezése végett hatalmas éljenekkel válaszolt s egyenként üdvözölték a vezérférfiakat. A díszteremből a hivatalos testület tisztelegni indult. Meglátogatta Erzsébetváros polgármesterét, hol az egyházi elnök mély hálát mondott Erzsébetváros közönségének vendégszerető szivességeért, azután Avedik Lukács esperes házánál megjelent, a hol a kir. tanfelügyelő, mint a néptanítók lapja megjegyzi: „tiszteletgett a központi rendező bizottság elnökénél, kinek a közügyekért fáradszónak buzgalkodó lelkében a közgyűlés és kiállítás eszméje megfogamzott, a ki időt, fáradságot, anyagi áldozatot, sőt egészségét sem kímélve dolgozott, hogy a kiállítás sikerét biztosítsa“.

Igy mindenkinek a magáét megadó elismerési nyilatkozatok után a közönség nagy része ünnepélyes hangulattal tért vissza édes otthonába.

E helyen még kötelességünk tartjuk, hogy a kiállítás rendezői iránt szintén az elismerés adóját lerójuk. Orelt Lajos és Eperjesy Ferencz urakat illeti e koszorú, kik a kiállítás aprólékos, de terhes munkáját oly kitartó szívésséggel, a legszebb csinnal rendezték.

Megjegyzendő, hogy a kiállított tárgyak — a vidéki látogatók nagyszáma miatt — azután még 3 napig voltak közszemlére kitéve.

Izrael népe ünnepnek tartja a „hosszu napot“, vajha az édes emlékezet egy örökké tartandó nappá változtatná azon órákat, melyekről mindnyájan elmondhatjuk, hogy rövidek voltak, mert tahulságos és kellemesek voltak! Vajha a szétágazó nemzeti törekvések közt e napok képeznék azt az aranygyűrűt, melyben a kulturális haladás érdekében egy szív- és lélekké összeolvadni képesekké váltunk!

Növendékeink értsék meg: „Ime példát adtunk, hogy miként mi cselekedtünk, ti is hasonlóképen cselekedjetek.“

Függelék.

A nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 1893. június hó 17-én 729. szám alatt az ifjúsági egyesületek létesítése

ügyében, melylyel jóváhagyja az ifjusági és népkönyvtári alapszabályokat, a következő leíratot intézte Horváth László kir. tanfelügyelő úrhoz:

„Folyó évi január hó 30-án 170. szám alatt kelt jelentése mellől, további eljárás végett azzal küldöm vissza, miszerint a halmágyi ifjusági egyesület alapszabályait közigazgatási úton az illetékes belügyminister úrhoz juttassa.

Ez ügyben kifejtett buzgóságáért elismerésemet nyilvánítom s felhívom, hogy a szóban levő egyesületek alakítását tankertületében ezután is lehetőleg szorgalmazza, miután az ifjusági egyesületek többi között annak is igen hathatós eszközlőivé lehetnek, hogy a tanköteles koron már túllevő ifjuság a magyar nyelvben általuk tovább gyakoroltatván, az iskolából kihozott magyar nyelv ismeretét és beszédbeli készséget megerősítsék.

Első sorban az állami népiskolákkal bíró pontokon létesítendőek az egyesületek a gondnokságok s a magyar értelmiség más tekintélyesebb tagjainak megnyerendő közreműködésével.

Helyeslem, hogy a halmágyi ifj. egyesület alapszabály-tervezetében a magyar dal művelése is felvétellett. Csak köszönettel fogadandó, ha az erdélyrészi magyar közmívelődési egyesület dalos könyveket juttat e minden tekintetben fontos hivatásu egyesületeknek stb.“

A halmágyi ifjusági egyesület alapszabályai.

I. Alakulása és célja.

1. §. Halmágy községében egy ifjusági egyesület alapul, mely e nevet viseli: „Halmágyi ifjusági egyesület.“

2. §. Célja ez egyesületnek az erkölcsiség, vallásosság, hazaszeretet, testvériség ápolása és fenntartása; a tisztességnak úgy cselekvés-, mint beszédben való megőrzése; a helybeli könyvtár-egyesület támogatása, különösen ifjusági iratokkal; nemkülömben az ismeretek tágitása.

3. §. E cél előmozdítására szolgálnak különösen a téli félév alatti összejövetelek s ezek alkalmával tartott felolvasások, szabad előadások, közhasznu s érdekes tárgyakról; valamint a megválasztott tisztviselők által a tagok irányában gyakorlandó felügyelet.

4. §. Az egyesület pecsétje: „Halmágyi ifjúsági egyesület 1893“, mely az egyesület kiadott ügyiratain lesz használandó.

II. Az egyesület tagjai.

5. §. Az egyesület arra fog törekedni, hogy mentől több tagja legyen, de különösen, hogy mindkét nembeli fiatalság annak tagjai közé belépjen; úgyszintén mások is. Az egyesület tagja lehet minden jó magaviseletű 14—15. évet betöltött férfi és nő, vallás és nemzetiségi különbség nélkül, ha a nevét egy e célból kiállított ivre sajátkezőleg bejegyezte és azután az egyesületi tagok sorába felvétellett, miután a tagdíjakat pontosan fizeti.

6. §. Etagok lehetnek: alapító, rendes, pártoló és tiszteletbeli tagok.

Az egyesület alapító tagja az, a ki az aláírás napjától számítva 30 nap alatt öt (5) forintnyi vagy tíz korona összeget fizet az egyesület pénztárába; rendes, ki évenként tíz (10) krt. vagy husz (20) fillért; pártoló, ki tetszés szerinti összeggel járul az egyesület fenntartásához; tiszteletbeli, kit érdemei elismeréseül az egyesület megválaszt s ez utóbbiak tagdíjat nem fizetnek.

7. §. A tagok az egyesület minden ügyeiben egyenlő joggal birnak.

8. §. A tagság megszűnik:

- a) személyes bejelentés kellő indokolás mellett;
- b) községből eltávozás;
- c) közgyűlés-kizárás;
- d) nősülés vagy férjhezmenetel által is, ha az illető az egyesületben való maradását ki nem jelenti;
- e) halál által.

Azonban a kilépés vagy kizárás esetén a befizetett díjak vissza nem térítettnek senkinek s a hátralékok rajta felhajtandók.

9. §. Kötelesek a rendes tagok a közös összejövetelekre, október hó 1-től márczius hó végéig tizenkét(12-)szer, a hó első és harmadik vasárnap este hét (7) órakor megjelenni az állami elemi iskola helyiségében, hol a pontos hely betartandó lesz. Ezen összejöveteleken tartatnak a különböző előadások, melyek úgy osztandók be, hogy mindig legyen egy felolvasás, egy ének vagy zene s egy komoly és egy komikus szavaltat. — Ezen vétetnek be új tagok; jelentések és indítványok itt is lesznek tárgyalva.

Ez összejöveteleken nemtagok is jelen lehetnek.

III. Az egyesület szervezete.

10. §. Az egyesület ügyeit intézi: a közgyűlés, a választmány és a tiszti kar.

A közgyűlés hatásköre:

- a) a tisztviselők és választmányi tagok megválasztása két (2) évre, mi vagy közfelkiáltás vagy nyílt szavazás útján történik. A kilépettek újra választhatók;
- b) a választmány által megvizsgált költségvetés és számadási könyvek végleges elfogadása és helybenhagyása;
- c) az alapszabályok módosítása;
- d) egyesületi vagyron szerzése vagy elidegenítése;
- e) az egyesületből való kizárás feletti határozathozatal;
- f) a megfolyamodott választmányi határozatok feletti döntés;
- g) indítványok-javaslatok;
- h) közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítése.

11. §. Közgyűlés évenként egyszer tartandó, még pedig december havában, mit az elnök hivat össze; 10 tag írásbeli kérése vagy a választmány határozata folytán köteles rendkívüli közgyűlést is hívni össze az elnök.

A közgyűlésen megjelentek jogérvényesen határoznak.

12. §. A választmány az egyesület tisztviselőin kívül hét (7) választmányi tagból áll, kiket az egyesület tagjai közül a közgyűlés választ két (2) évre közfelkiáltás vagy nyílt szavazás útján s ez intézi az egyesület ügyeit, a közgyűlésnek működése s az össze-jövedelekről jelentést teszen.

A 15. §-ban megjelölt fegyelmi ügyekben intézkedik.

A hányszor szükségesnek látja, gyűlést tart, melyeken a jelenlévők jogérvényesen határoznak; határozatai ellen a közgyűléshez lehet felebbezni.

13. §. A tiszttakar áll:

Egy elnök, 1 igazgató-alelnök, 2 alelnök, 2 jegyző és egy pénztárosból, kik mindnyájan két (2) évre választatnak, elnök és ig.-alelnök: lelkész, tanító, vagy kellő ismerettel bíró egyén lehet, a többi tisztviselők az egyesület tagjai közül szabadon választhatók.

Az elnök az egyesületet képviseli úgy a hatóságok, mint egyesekkel szemben, a köz- és választmányi gyűléseket meghívhatja, azokon elnököl, egyenlő szavazatok esetén döntő szavazattal bír.

Az alapszabályok és a rend pontos betartása felett őrködik.

A kiadásokat utalványozza a költségvetés keretén belül.

A jegyzőkönyvet egyik jegyzővel aláírja, végül felügyel s a tisztikar által is felügyeltet a fiatalság között a rend és tisztesség magaviseletre.

A panaszkodókat jegyzéket vezet.

Az ig.-alelnök az elnököt mindenben helyettesítheti.

Az összejövetelek tárgysorozatát elkészíti, a szereplőket felkéri s ha önként nem ajánlkoznak, az egylet tagjai közül nevezhet is ki, másokat is erre felkérhet.

Őre az egyleti pecsétnek.

Az alelnökök templomban, multságok alkalmával s nyilvános helyeken is felügyelnek társaikra s a rendetlenkedőket az elnöknek bejelentik, a választmány, közgyűlés és az összejövetelei gyűléseket meghívják.

A jegyzők a jegyzőkönyveket felváltva vezetik, azokat aláírják, a szükséges irnivalókat teljesítik s az alelnököket helyettesíthetik is.

A pénztáros az egylet pénzeit beszedi, a szükséges kifizetéseket utalvány mellett eszközli; a számadási könyvet vezeti, a tagokat nyilvántartja és a költségvetést elkészíti s a választmány elé terjeszti, mely fáradságért, az egylet pénztárából, a beszedett pénzek után tíz (10) %-ot kap.

IV. Általános határozatok.

14. §. Az egylet vagyonát képezik az évi tagsági díjak, ajándékok, alapítványok, valamint az egylet javára rendezendő multságok, szinelőadásokból bejövő pénzek; ugyszintén a birságokból befolyó jövedelem is.

E jövedelmek fűtés, világítás, rendtartási könyvek beszédése, a helybeli könyvtár-egylet ifjusági iratokkal való segélyezése, multságok rendezése és jutalmazásokra lesznek fordíthatók.

15. §. A választmány az alelnökök által bejelentett ügyeket megvizsgálja, a vádlottat kihallgatja s ha a vétség bebizonyult,

az illetőt meg is bünteti; mely állhat: megintés, dorgálás, egyesületből való kizárás- és pénzbírságból, mi azonban tíz (10) filléرنél kevesebb, negyvennél (40) több nem lehet.

16. §. Vétséget követ el a rendes tag:

- a) ha a templomban illetlenül viseli magát;
- b) igazolatlan és kellő ok nélkül ott a vasárnap reggeli isteni tiszteleten meg nem jelenik;
- c) nyilvános helyen, vagy bárhol káromkodik;
- d) mulatságok alkalmával kötekedik;
- e) az egyleti gyűléseken beszélget, vagy nem illő dolgot eselekszik;
- f) a mely tag valami előadásra vállalkozott, vagy az ig. alelnök által arra felkérve s azt minden ok nélkül megtagadta;
- g) az összejövetelek és közgyűlésen meg nem jelenik;
- h) czéggéres bűnök elkövetése (lopás, részegség, fajtalanság, nyereszjátékok).

17. §. A mely tag példás magaviselet, szorgalma, becsületessége által kitünt, azt kitüntetés vagy jutalomban is részesítheti a közgyűlés.

18. §. Az összejöveteleken legalább 20 tag jelenléte szükséges.

19. §. Mindazon esetleg hozandó határozatok, melyek az alapszabályok megváltoztatását, az egylet feloszlását s ez esetben vagyonának hováfordítását czélozzák, fogatosítás előtt a nagyméltóságu m. kir. belügyminiszter úrhoz felterjesztendők.

20. §. Azon esetben, ha a halmágyi ifjusági egyesület ezen szabályokban meghatározott czélt és eljárást, illetőleg hatáskörét meg nem tartaná, a m. kir. kormány által, a mennyiben további működésének folytatása által az állam, vagy az egyleti tagok érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggesztetik s a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest, végleg fel is oszthatik, vagy esetleg az alapszabályok pontosabb megtartására — különbeni feloszlás terhe alatt — köteleztetik.

Kelt Halmágyon, 1893. évi január hó 8-án tartott alakuló gyűlésen.

Csomor István s. k.,
elnök.

(P. H.)

Gergely János s. k.,
I-ső jegyző.

Jakó Dénes s. k.,
igazgató-alelnök.

Molován István s. k.,
II-ik jegyző.

A halmágyi E. M. K. E. népkönyvtár alapszabályai.

1. §. Halmágy községben az által, hogy az Emke nagyságos központi választmánya kegyes volt az 1889. évi július hó 9-én 3042. szám alatt kelt magas intézkedésével a már meglévő „Nép- és iskolai könyvtár“ 73 drb. bekötött könyvvvel kiegészíteni, községünkben egy Emke-könyvtár létesült.

2. §. Célja e könyvtárnak Halmágy községe lakósainak erkölcsi, szellemi és társadalmi művelődésük előmozdítása.

A könyvtár az Emke-tulajdona és szükség szerint más községbe áthelyezhető.

3. §. A könyvtárt egyformán használhatják minden vallás- és nemzeti különbség nélkül:

a) az Emke-egyesületnek helybeli tagjai;

b) a kik a „halmágyi nép- és iskolai könyvtár-egyletnek“ is rendes tagjai s annak fenntartásához évenként hozzájárulnak;

c) a halmágyi állami elemi iskola ismétlő növendékei.

4. §. A főfelügyeletet gyakorolja az Emke nagyságos központi választmánya, az alatta álló nagyküüllőmegyei választmány és ez alá rendelt közhalmi fiókkör által.

A helybeli felügyeletet és kezelést, felelősség terhe alatt, gyakorolja a „Halmágyi nép- és iskolai könyvtár“ tisztikara, mely áll: egy elnök-, alelnök-, jegyzőből és egy könyv- és pénztárnokból, kik az egylet közgyűlése által mindig 3 évre választatnak; ezek a könyvtár állapotáról ezen 4. §-ban megjelölt főfelügyelőknek évenként pontos jelentést tenni kötelesek.

5. §. Az Emke-könyvtár kezelésével a helybeli nép- és iskolai könyvtár tisztikara a saját könyvtárnokát bizza meg, ki a könyvtárt saját felelőssége alatt kezeli.

A központból érkezett könyveket pontosan leltározza; a könyvtárt vasárnaponként délután 1—2 óráig, esetleg hétköznapiokon is még egyszer kinyitja; a könyvtár állapotáról a tisztikarnak koronként jelentést teszen.

6. §. A helybeli Emke-könyvtár könyvei a meglévő „Nép- és iskolai könyvtár“ szekrényének egy külön szakaszában, külön leltározva, helyeztessék el az állami elemi iskola helyiségében.

7. §. Minden kikölcsönzött mű olvasására -- kötetenként -- 30 napi idő engedtetik.

Ezen időn túl visszatartott mű után -- szintén kötetenként -- 5 kr. tartás- és használati díj fizetendő; azonban a vissztartás 30 napnál tovább nem terjedhet.

Ezen időnek eredménytelen elteltével a kikölcsönzőtől a nála levő mű a könyvtárnok által személyesen visszakéretik és ha vonakodnék visszaadni, az ő számlájára beszerzendő.

8. §. Megrongált, bepiskolt, elszakított vagy elvesztett műnek az illető használó terhére újakkal pótoltatnak, mely esetben a megrongált mű a káros tulajdona marad.

Az ismétlőknél az illető szülék vagy gyámok tartoznak a kártérítéssel.

9. §. Mivel az Emke-könyvtár használásával ennek könyvei megrongálódnak, illetőleg új kötést kívánnak, ezek foganatosítására a helybeli nép- és iskolai könyvtár-egylet kötelezi magát.

10. §. Minthogy a „Halmágyi nép- és iskolai könyvtár-egylet“ tagjai az Emke-könyvtár könyveit használják, az egylet kötelezi magát, hogy a mig fennáll, évi két (2) frt. tagsági díjjal rendes tagúl lépik be az erdélyi magyar közművelődési egyesületbe 1890. évi január hó 1-től kezdve.

11. §. Mindazon módosításai ezen alapszabályoknak, melyek idővel szükségessé válnának, foganatosítás előtt jóváhagyás végett az Emke nagyságos központi választmányához terjesztendők fel.

Kelt Halmágyon, 1890. évi április hó 12-én.

Rozsondai József s. k.,
gondnoksági elnök
és a „Halmágyi nép- és iskolai könyvtár-egylet“
elnöke.

(P. H.)

Jakó Dénes s. k.,
gondnoksági jegyző
és a „Halmágyi nép- és iskolai könyvtár-egylet“
jegyzője.

1185/1891. sz.

E szabályzatot megerősítjük.

Kolozsvár, 1891. évi márczius hó 6-án.

Gróf Bély s. k.,
alelnök.

(P. H.)

Sándor József s. k.,
főtitkár.

A halmágyi nép- és iskolai könyvtár alapszabályai.

I. Alkotása és célja.

1. §. Halmágy közönsége az újonnan létesített állami iskola előljáróságával egyetértőleg, úgy az iskola, mint az egyesek által pártolva, elhatározta, hogy a községben egy „Nép- és iskolai könyvtárt“ állít fel.

2. §. Az így megalakított könyvtár viseli e nevet: „Halmágyi nép- és iskolai könyvtár“.

3. §. Célja e könyvtárnak Halmágy községe lakóainak erkölcsi, szellemi és társadalmi művelődésük előmozdítása.

4. §. A könyvtári egylet pecsétje: „A halmágyi nép- és iskolai könyvtár pecsétje“. Ezen pecsétnyomónak minden hivatalos kiadványnál, valamint az egylet könyveinek felülbélyegzésére is használandó.

II. Az egylet tagjai.

5. §. Tagja lehet minden községi és idegen polgár is vallás és nemzetiségi különbség nélkül.

E tagok lehetnek: alapító, rendes, részvényes és pártoló tagok.

6. §. A könyvtár-egylet alapító tagja az, a ki egyszersmindenkorra, az aláírás napjától számítva, 30 nap alatt 5 frtnyi összeget; rendes tagja minden halmágyi lakós, ki egyszersmindenkorra legalább 20 krt.; pártoló tag, ki egyszersmindenkorra legalább 1 frt. összeget a könyvtár pénztárába befizet.

7. §. A tagok mindenben egyenlő joggal bírnak; a könyveket egyformán használhatják; a gyűlésekben tanácskozási és szavazási joggal bírnak.

8. §. A tagság megszűnik:

- a) személyes bejelentés;
- b) községből eltávozás;
- c) közgyűlés kizárása;
- d) halál által; és végre
- e) még akkor is, ha valaki az egylet előhaladásának meggátolásán törekszik.

9. §. Az egyletből való kilépés vagy kizáratás esetén a befizetett díjak vissza nem térítetnek.

III. A könyvtár-egylet szervezete.

10. §. Az egylet ügyeit intézi: a közgyűlés, a választmány és a tiszttakar.

11. §. A közgyűlés áll: alapító, rendes és pártoló tagokból.

12. §. A közgyűlés hatásköre:

- a) a tiszttviselők és a választmányi tagok megválasztása;
- b) a választmány által megvizsgált számadások és költségvetések felülvizsgálása és helybenhagyása;
- c) az alapszabályok módosítása;
- d) a könyvtár-egylet vagyona feletti intézkedés;
- e) a könyvtári vagyon szerzése vagy elidegenítése;
- f) az egyletből való kizárás feletti határozathozatal;
- g) a megfolyamodott választmányi határozat feletti végleges döntés;
- h) indítványok és javaslatok;
- i) a közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítése.

13. §. Rendes közgyűlés évenként egyszer tartandó, még pedig január havában.

A közgyűlést az elnök hívja össze. Rendkívüli közgyűlést is hívhat össze az elnök 10 tag indokolt írásbeli kérésére.

Jogérvényes határozathozatalra a közgyűlésen a tagok felénél egygyel több szükséges.

14. §. A határozatok szavazattöbbséggel és nyílt szavazás útján hozatnak.

15. §. A választmány áll: az egylet tiszttviselőiből, a közgyűlés által három évre választandó két rendes és két póttagból.

Elnöke, az egyleti elnök; jegyzője, az egyleti jegyző.

Hatásköréhez tartozik:

- a) a választmány a könyvtár-egylet ügyeit intézi s a közgyűlésnek működéséről jelentést tesz, a költségvetést és számadásokat megvizsgálja és a közgyűlés elé terjeszti; a szükséges könyveket összeírja és annak meghozatala iránt intézkedik;
- b) a könyv- és pénztárt időnként megvizsgálja s ellenőrzi;
- c) a közgyűlési tárgyakat előkészíti;

d) az egyesület követeléseit felhajtása végett intézkedik ;

e) a rendkívüli közgyűlés összehívását elrendeli.

16. §. Negyedévenként a választmány ülést tart s érvényes határozathozatalra az elnökön kívül 4 tag jelenléte szükséges.

A választmányi jegyzőkönyveket elnök és jegyző hitelesíti.

Határozata ellen a közgyűléshez felelbevezhetni 8 nap alatt.

17. §. Az egyesület tisztikara áll: egy elnök-, egy alelnök-, egy jegyző-, egy könyv- és pénztárnokból.

A tisztikar a közgyűlés által 3 évre választatik.

18. §. Az elnök hívja össze a közgyűlést és a választmányt, az üléseken a tanácskozást vezeti, a tanácskozás tárgyait előterjeszti; az egyes szónokoktól a szót el is vonhatja, ha a tárgytól eltérnek, vagy személyeskedő és sértő kifejezéseket használnak, és az ülést fel is függesztheti.

A határozatokat kimondja a többség határozata folytán. Egyenlő szavazatok esetén az elnök szavazata dönt. Képviseli az egyesületet a hatóságokkal szemben, a jegyzőkönyveket és levelezéseket aláírja. A határozatok végrehajtása felett őrködik.

19. §. Alelnök. Az alelnök az elnököt akadályoztatása esetében helyettesíti, jogait és kötelességeit gyakorolja.

20. §. Jegyző. A jegyző a köz- és választmányi gyűléseken a jegyzőkönyveket vezeti s azokat az elnökkel együtt aláírja s azokból hiteles kivonatokat ad ki.

A szükséges irni valókat végezi.

21. §. Könyv- és pénztárnok. A könyvtár bevételeit ellennyugtázás mellett beveszi.

A könyvtár közvetlen felügyelete alatt áll s azt felelőssége mellett kezeli; e végből a könyvekről és iratokról lajstromot, a tagokról névsort, a tagsági és büntetési díjakról rendes számadást, a művek kikölcsönzéséről és kiszolgáltatásáról kimutatást vezet.

A könyv- és pénztár állásáról a választmánynak koronként jelentést teszen.

Az előleges évi költségvetést összeállítja s az évi számadást a közgyűlés elé terjeszti.

Öre az egyesületi pecsétnek.

22. §. Az egyesület tisztviselői semmi díjazásban nem részesülnek.

IV. A könyvtár-egylet vagyona.

23. §. A könyvtár-egylet vagyonát képezik: az iskola évi 25 frt. járuléka, a beiratási díjak, az évi tagsági díjak, ajándékok, alapítványok, gyűjtések, valamint a könyvtár-alap javára rendező jótékonycélú mulatságokból befolyó tiszta jövedelem; az iskolamulasztási büntetéspénzek szintén.

V. Általános határozatok.

24. §. Ezen alapszabály 6. §-ában meghatározott díjakon kívül köteles minden rendes tag évenként és előre 10 krt. fizetni a könyvtár-egylet pénztárába.

A hátralékos tagdíjak a községi előljáróság útján hajtandók fel.

25. §. Az idegenek felvétele csak 2—3 tag ajánlatára történhetik meg.

26. §. A könyvtár nyitva áll hetenként egyszer: vasárnap 1—2 óráig délután, ekkor a felvétel- és kilépésre is lehet jelentkezni.

27. §. Minden kikölcsönzött mű olvasására kötetenként 30 napi idő engedtetik.

Ezen időn túl visszatartott mű után, szintén kötetenként 5 kr. tartás és használati díj fizetendő; azonban e visszatartás 30 napnál tovább nem terjedhet.

Ezen időnek eredménytelen elteltével a kikölcsönzőtől a nála lévő mű a könyvtárnok által személyesen visszakéretik és ha vonakodnék visszaadni, az ő számlájára meghozatik.

Minden tag egyszerre csak egy művet vehet ki s míg azt be nem viszi, más nem adható.

28. §. Megrongált, bemocskolt, elszakított, vagy elvesztett művek az illető tag terhére ujjakkal pótoltnak, mely esetben a megrongált mű a káros tulajdona marad.

29. §. Miután a halmágyi állami iskola évenként a könyvtár gyarapításához 25 frttal (huszonöt frt.) járul, ezen összegért az iskola növendékei mindig ingyen olvassák a könyveket, különben az alapszabály 28. §-a szerint kötelesek a szülők, vagy gyámok a kártérítéssel.

30. §. Állami iskola fenntartja magának azon jogot, hogy a könyvtár mindig az iskola helyiségében legyen elhelyezve és könyvtárnok mindig egyik tanító legyen.

31. §. Mindazon esetleg hozandó közgyűlési határozatok, melyek az alapszabályok módosítását, az egylet feloszlását s ez esetben vagyonának hováfordítását czélozzák, foganatositás előtt jóváhagyás végett a vallás- és közoktatási m. kir. miniszteriumhoz felterjesztendők.

32. §. Azon esetben, ha a halmágyi könyvtár-egylet az alapszabályokban meghatározott czélt és eljárást, illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a kir. kormány által, a mennyiben további működésének folytatása által az állam, vagy az egyleti tagok érdekei veszélyeztetnének, haladéktalanul felfüggesztetik és a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlattatik, vagy esetleg. az alapszabályok pontos megtartására külobbeni felozlatás terhe alatt köteleztetik.

Halmágy, 1886. évi január hó 24-én.

Rozsondai István s. k.,
jegyző.

(P. H.)

Rozsondai József s. k.,
elnök.

Jakó Dénes s. k.,
könyv- és pénztárnok.

Bedő Mózes s. k.,
alelnök.

14264. szám.

„Jóváhagyatik.“

Budapest, 1886. április hó 28-án.

A miniszter meghagyásából:

(P. H.)

Gönczi Pál s. k.,
miniszteri tanácsos.

Tanügyi adatok a leányiskoláról.

I. Az iskolai év kezdete és tanrendszer. Az 1892/3. tanévet a szentlélek 7 ajándékának leedése mellett szeptember első vasárnapján megnyitottuk és a tanéven minden megszakítás nélkül áthaladtunk. A tanrendszert illetőleg a tanügyi törvények voltak az irányadók.

A tanítás terén működtek:

Avedik Lukács esperes-tanfelügyelő mint hitoktató, tisztelendő Angeren Felicitás házfőnöknő mint ének- és zongora-tanítónő, tisztelendő Virág Rozina tanított a IV., V., VI. osztályban, tisztelendő

Rákosi Ildefonza II., III. osztályban, tisztelendő Márkus Kapisztréna az I. osztályban.

II. Vallás-erkölcsi állapot. Az erkölcsös élet iskolája, a megelégedés biztosítója: a vallásos nevelés. Ezen feladat tudatában főtörökvisünk volt a zsengekorban előkészíteni a jövő nemzedék hitszilárd talaját, nemcsak a hitoktatás, hanem annak gyakorlati alkalmazása, az isteni és felebaráti szeretet parancsainak gyakorlása által. Növendékeink részt vettek a mindennapi, úgyszintén a vásár- és ünnepnap isteni tiszteletén, a májusi ájtatosságon, körmeneteken, a kegyelet emléknapjain, u. m. ő császári és apostoli királyi Felségének, valamint felséges királynénknak névünnepén, Raphael Sándor iskolaalapítónk elhalálozása évfordulóján és ez év folytán négyszer részesültek az oltári szentségben. A többi hitfelekezetek növendékei szintén szorgalmasan megjelentek a hitoktatásra és részt vettek az isteni tiszteleten.

III. Fegyelmi tekintetben egy pár kivételével növendékeink kifogástalanul viselték magukat, munkakedv, tisztelet és engedelmességben semmi kívánni valót nem hagytak fenn.

IV. Az egészségügyi állapot. Istené legyen a dicsőség, ez évben minden ragályos betegségtől tanintézetünk meg lett kímélve s azért fennakadás nélkül teljesíthették úgy a tantestület, mint növendékeink kötelmeiket.

V. A kegyeletes hálának a legőszintébb készséggel adózunk, midőn a szegény iskolai növendékek ruházatára **b. Szentkereszthy Anna csillagkeresztes hölgy** ő méltóságának nagylelkűen följárlott adományáért e sorok rendjén úgy a leányiskola tantestülete, mint a szegény szülők és növendékek nevében forró köszönetet mondunk.

VI. A zongora-tanításban mint rendkívüli tantárgyban oktatást nyert 14 növendék, kik az iskolai év zárünnepén mutatták be haladásuk eredményét.

Növendékeinknek folyton gyarapodó száma már a lefolyt tanévben lehetetlenné tette a később jelentkezők iskolába való felvételét. Azért felhívjuk a tisztelt szülőket és gyámokat, hogy szeptember első hetében okvetlenül beirassák gyermekeiket, nehogy a hely szűke miatt a további felvétel lehetetlenné váljék.

Egyszersmind újból és újból óhajtjuk, hogy leányiskolánk vajha megérhetné a két felső osztály által leendő kiegészítését!

Leánynövendékeink nemcsak a májusi ájtatosság, hanem a május 24-én tartott tanító-egyleti diszgyűlés és a zárünnepélyen is karénekkal közreműködtek.

A tanévet bezáró nyilvános vizsgálat június 26-án és 27-én diszes vendégközönség érdeklődése mellett folyt le; az eredményt az érdemsorozat mutatja.

Avedik Lukács.

Jelentés

az erzsébetvárosi községi fiuiskola 1892/93. tanévi állapotáról.

A községi fiuiskolában a beiratások, felvételi vizsgálatok szeptember hó 1—5-ig eszközöltettek s az iskolai évet a szokásos ünnepélylyel szeptember 5-én kezdtük meg. A munkakör az év elején következőleg állapittatott meg:

1. Eperjesi Ferencz, igazgató, a tanító-értekezlet elnöke s az iskolaszék jegyzője, tanított a III., IV. osztályban — az éneket kivéve — minden tárgyat, az összes növendékeknek a gazdaság- és kertészetet. Tanít 10 év óta.

2. Parizsa Ferencz, rendes tanító, tanított — az éneket és tornát kivéve — a II. osztályban minden tárgyat s a III., IV. osztályokban éneket. Tanít 10 év óta.

3. Tóth Károly, rendes tanító, a tanító-értekezlet jegyzője, tanított az I. osztályban minden tárgyat s a II. osztályban éneket és tornát. Tanít 6 év óta.

Hitoktatók:

1. Govrik Gergely, örm. kath. káplán, tanította a róm. kath. tanulóknak a vallástant.

2. Incze Lajos, ref. lelkész, tanította a ref. tanulóknak a vallástant.

3. Gelteh Mór, ág. hitv. tanító, tanította az ág. hitv. tanulóknak a vallástant.

4. Opreán Kosztándin, román tanító, tanította a gör. kath. tanulóknak a vallástant.

5. Khendi Dénes, gör. kel. lelkész, tanította a gör. kel. tanulóknak a vallástant.

A növendékek egészségi állapota teljesen kedvező volt s így a tanítás zavartalanul folyt június 28-ig, midőn az évrő záró vizsgálatok tartattak meg.

A tanulók előhaladását illetőleg ezen tanév általánosan jó eredménnyel folyt le, miről tanuságot nyújtanak a hátrább levő érdemsorozati táblázatok és statisztikai adatok. A népoktatási törvényben megszabott mindenik tárgy a ministeri tanterv értelmében feldolgoztatott.

A tantestület a vallásos érzület fejlesztését és a hazaszeretet táplálását egyik legszentebb kötelességének ismerte. A vallásos érzület ápolása és gyakorlása céljából a növendékek a melegebb őszi és tavaszi vásár- és ünnepnapokon tartatni szokott isteni tiszteleten saját hitfelekezeti templomukban részt vettek, mely alkalmakkal a felügyeletet egy-egy tanerő gyakorolta.

A tantestület a lefolyt tanév alatt 9 ülést tartott, mely üléseken megbeszélés tárgyát képezte az azon hónapra kijelölt tananyag el- vagy el nem végzése az ok feltüntetésével, a mi az anyag el nem végzését gátolta. A tantestület ezen üléseken nem csak az oktatás, hanem a nevelés körébe tartozó ügyekkel is foglalkozott. Komolyabb eset, melynél az iskolaszék beavatkozását is igénybe kellett venni, egy előfordult. A családokhoz elhelyezett vidéki tanulók felett a felügyeletet az egyes osztályvezetők gyakorolták s erről a havi üléseken jelentést tettek az értekezletnek, mely ha szükségesnek látta, a hatásköréből való intézkedést el nem mulasztotta.

A felügyeletet iskolánk felett a városi községi iskolaszék gyakorolta, mely a tanév alatt két ülést tartott. A többek közt intézkedett 54 szegény tanuló tandíjának elengedéséről s 7 tanulóknak ruhával való ellátásáról. Belátta, hogy a növendékek számarányához viszonyítva, az iskolai helyiség kicsiny s a felszerelést illetőleg is még sok a kívánni való: ennél fogva illetékes helyen megtette a kellő lépéseket iskolánknak államivá tétele iránt. Továbbá egyik főintézkedését képezte az iskolaszéknek még az is, hogy az eddig nélkülözött faiskolát beállította, melynek vezetését az igaz-

gatóra bízta. A faiskola már a múlt tavaszon megkezdette üdvös működését, a mennyiben 800 drb. vadoncz be lett ültetve a IV. o. növendékei által.

Végül hálás köszönettel kell e helyen is fölemlítenem azon nemes tettet, hogy iskolánk szorgalmas, jó magaviseletű tanulói megjutalmazására Dr. Isszekutz Győző orsz. képviselő 5, Gorove Lajos törvsz. bíró 2, Dersi János főszolgabíró 1, Zakariás Ferencz 1, Govrik Gergely káplán 1, Gross Albert ügyvéd 2, Rozgonyi Otto ügyvéd 2, Szenkovits Lajos 1, Mühlsteffen Gusztáv 1, Szenkovits György 1, Lengyel Lajos 5, báró Apor Zoltán 1, Szarvady Pál 1, a helyi takarékpénztár 5, a Kameller-alap 3 frtot, Avedik Lukács esperes 2, Incze Lajos ref. lelkész 2, Vén András 1 és Szecset Aurél g. kath. sárosi lelkész 10 drb. könyvet adományoztak.

Eperjesi Ferencz,
igazgató.

Érdemsorozat.

A leányiskola osztályzata. *)

I. osztály.

A tanuló neve	Erkölcsei viselet	Szorgalom	Hit- és erkölcsstan	Beszéd- és ért.-gy.	Magyar olvasás	Számítan	Szépírá	Ének	Női kézimunka	Általános oszt.
Andrásy Juli	3	4	4	4	4	3	4	4	3	e. r.
Antal Ráchel	4	4	3	3	3	3	3	3	4	e. r.
Agoston Anna	3	4	4	4	5	5	5	4	3	m. r.
Agoston Irma	3	2	2	3	3	3	2	2	2	e. r.
Barta Ágnes	4	3	1	2	3	2	2	2	2	e. r.

*) Magaviseletre nézve: 1 = példás; 2 = dicséretes; 3 = jó; 4 = szabályszerű; 5 = kevésbé szabályszerű. — Szorgalomra nézve: 1 = ernyedetlen; 2 = kitartó; 3 = kellő; 4 = hanyatló; 5 = csekély. — Előmenetelre nézve: 1 = kitűnő; 2 = jeles; 3 = jó; 4 = elégséges; 5 = elégtelen.

A tanuló neve	Erkölcsei viselet	Szorgalom	Hit- és erkölcsstan	Beszéd- és ért.-gy.	Magyar olvasás	Számtan	Szépíráás	Ének	Női kézimunka	Általános oszt.
Birton Anna	4	4	4	4	4	4	4	4	4	e. r.
Csiky Emilia	4	3	3	4	3	4	4	3	4	e. r.
Deák Emma	4	3	1	4	4	4	4	3	2	e. r.
Dorlasán Lina	4	4	4	5	5	5	5	3	4	m. r.
Dsokebin Kata	3	2	3	4	2	4	2	2	2	e. r.
Dudás Zsuzsa	4	4	3	5	5	5	5	4	4	m. r.
Gombos Karolin	4	4	4	4	4	4	4	3	3	e. r.
Gömő Irma	4	4	3	5	5	5	4	4	4	m. r.
György Mari	3	3	1	2	3	2	4	3	3	e. r.
Gyulai Róza	4	4	2	5	5	5	5	4	3	m. r.
Hartmann Zseni	4	4	4	4	4	4	4	3	3	e. r.
Hulki Anna	4	4	3	4	4	3	4	3	3	e. r.
Jármán Anna	4	4	4	5	5	5	4	4	3	m. r.
Jármán Ilona	4	3	4	4	4	4	2	3	2	e. r.
Jorga Róza	3	4	4	4	4	4	4	3	2	e. r.
Kabdebó Anna	3	3	3	4	2	4	2	2	2	e. r.
Károlí Ágnes	4	4	3	3	3	3	4	3	3	e. r.
Kendof Anna	3	3	3	3	3	3	3	3	3	e. r.
Kendof Veronika	4	4	4	5	5	5	5	4	4	m. r.
Khell Katalin	4	4	4	5	4	5	4	3	2	m. r.
Kotzauer Janka	3	4	4	5	3	5	4	4	3	m. r.
Körözi Róza	4	4	3	5	5	5	4	4	4	m. r.
Lengyel Konstánzia	2	3	3	4	4	4	4	2	2	e. r.
Lévi Johanna	3	3	4	4	4	4	3	3	3	e. r.
Lőrincz Zsófi				vizsgálatot			nem tett.			
Miske Katinka	2	2	1	1	4	3	4	2	2	e. r.
Molnár Ida	3	3	3	3	2	3	3	3	3	e. r.
Müller Lujza				vizsgálatot			nem tett.			
Oprián Anna	3	3	3	3	4	3	4	3	2	e. r.
Pillár Teréz	4	4	3	4	4	3	4	4	4	e. r.
Pokorny Emma	1	2	4	4	1	4	2	2	2	e. r.
Préda Zsuzsa	4	3	3	2	3	2	3	3	3	e. r.
Rádu Ilona	4	3	3	3	3	4	3	3	3	e. r.

A tanuló neve	Erkölcsei viselet	Szorgalom	Hit- és erkölcsstan	Beszéd- és ért.-gy.	Magyar olvasás	Számtan	Szépíráás	Ének	Női kézimunka	Általános oszt.
Rozgonyi Amália	3	3	3	3	4	4	4	3	3	e. r.
Rozgonyi Anna	2	2	2	3	2	4	1	1	2	e. r.
Slákovits Mari.	2	2	2	3	3	2	2	2	1	e. r.
Szabó Anna	4	3	4	4	2	4	2	3	2	e. r.
Szállasi Katinka	3	3	3	4	5	2	4	3	3	m. r.
Szállasi Mari	1	2	2	2	4	3	3	3	3	e. r.
Szenkovits Anna				vizsgálatot			nem tett.			
Szenkovits Bertha	3	3	4	4	4	4	4	3	3	e. r.
Szenkovich Margit				vizsgálatot			nem tett.			
Szentpéteri Juliska	3	3	3	5	3	5	3	3	2	m. r.
Szilágy Etelka	3	3	4	4	4	4	3	3	3	e. r.
Vajna Gizella	3	4	2	5	4	5	3	3	3	m. r.
Veres Zsuzsa	4	3	2	4	4	4	4	4	3	e. r.
Zakariás Elvira	1	2	3	3	2	4	2	3	4	e. r.

Kimaradtak: Baka Gizella, Bina Lukréczia, Bina Zsuzsa, Boila Anna, Bulyovszky Katinka, Kováts Julesa, Lőrincz Anna, Nyirka Boriska, Pauer Adél és Réthy Margit. Összesen: 52.

II. osztály.

A tanuló neve	Erkölcsei viselet	Szorgalom	Hit- és erkölcsstan	Beszéd- és ért.-gy.	Magyar olvasás	Magyar nyelvtan	Német olvasás	Számtan	Szépíráás	Ének	Női kézimunka	Általános oszt.
Cseh Anna	1	3	4	3	3	4	4	3	3	3	2	e. r.
Deák Etelka	1	2	3	2	1	2	3	2	2	2	1	j. r.
Dozsa Lina	3	4	4	4	3	4	5	5	4	—	4	m. r.

A tanuló neve	Erkölcsei viselet	Szorgalom	Hit- és erkölcstan	Beszéd- és ért.-gy.	Magyar olvasás	Magyar nyelvtan	Német olvasás	Számtan	Szépíráás	Ének	Női kézimunka	Általános oszt.
Gál Anna	4	4	4	3	3	5	5	5	5	4	4	m. r.
Héni Teréz	2	3	3	3	3	3	4	3	3	3	2	e. r.
Henning Róza	4	5	4	4	5	4	5	4	5	4	3	m. r.
Hinkl Hermin	2	2	3	3	2	2	1	2	3	3	3	e. r.
Horváth Kata	1	3	4	3	3	3	4	3	3	3	4	e. r.
Issekutz Irma	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	kit. r.
Kendof Teréz	2	3	4	4	4	4	4	3	3	3	3	e. r.
Lörincz Anna	2	2	2	1	1	3	3	3	3	3	2	e. r.
Miklós Mari	2	2	3	4	2	3	4	2	3	3	3	e. r.
Morár Anna	1	2	3	3	3	3	4	3	3	3	1	e. r.
Morár Mari	1	4	3	4	4	4	4	3	3	3	1	e. r.
Pap Róza	1	3	2	3	3	2	3	3	3	3	2	e. r.
Sander Paula	2	3	3	4	2	4	1	3	2	1	2	e. r.
Sörös Mari	3	4	—	5	5	5	3	4	3	3	2	m. r.
Szász Pirooska	1	2	1	2	1	3	3	3	2	3	2	e. r.
Tóth Kata	3	5	5	5	5	5	5	3	3	3	3	m. r.
Török Háni	2	2	1	1	1	3	1	2	2	—	1	jel. r.
Vikárius Lizi	3	4	4	3	2	4	4	3	3	4	3	e. r.
Vajna Anna	1	3	2	4	3	3	4	3	2	3	2	e. r.
Zakariás Ilonka	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	kit. r.

Kimaradt: Raduj Julia. Összesen 24.

III. osztály.

A tanuló neve	Erkölcsei viselet	Szorgalom	Hit- és erkölcsstan	Magyar olvasás	Magyar nyelvtan	Német olvasás	Számtan	Földrajz	Szépíráás	Rajz	Ének	Női kézimunka	Általános oszt.
Albert Ilona	1	3	2	2	3	1	3	4	3	3	3	1	e. r.
Czibula Erzsí	2	1	1	1	2	2	1	1	2	1	2	1	kit. r.
Dáni Anna	2	4	—	5	5	4	4	5	4	4	—	3	m. r.
Dsokebin Irma	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	3	1	jel. r.
Gombos Anna	2	3	—	1	3	2	3	3	3	3	3	2	e. r.
György Vilma	2	3	1	1	3	3	3	2	4	3	3	4	e. r.
Iszáj Jolán	2	2	2	1	2	2	2	3	2	2	—	1	jel. r.
Károli Bertha	2	2	1	2	4	4	2	2	2	2	3	1	e. r.
Kosztin Kata	2	3	2	2	3	3	4	2	3	3	3	1	e. r.
Krányák Amália	3	4	1	2	3	3	3	4	3	3	3	3	e. r.
Novák Otti	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	kit. r.
Oniska Anna	1	2	—	4	3	3	1	3	3	3	3	1	e. r.
Pap Róza	1	2	2	2	3	3	2	3	2	2	3	1	e. r.
Pauer Teréz	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	2	1	kit. r.
Simon Gizella	2	2	3	1	4	4	2	2	3	2	2	4	e. r.
Szentpéteri Erzsí	1	2	3	2	3	4	2	3	2	2	3	2	e. r.
Vén Rózsika	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	kit. r.
Wendler Sárolda	1	1	—	1	3	1	1	—	1	1	2	1	jel. r.

Magántanuló: Szenkovics Ella, Klösz Johanna. Kimaradt: Theil

Gábri. Összesen: 18.

IV. osztály.

A tanuló neve	Erkölcsei viselet	Szorgalom	Hit- és erkölcstan	Magyar olvasás	Magyar nyelvtan	Német olvasás	Számítan	Földrajz	Szépirás	Rajz	Ének	Női kézimunka	Általános oszt.
Bányai Anna . . .	3	4	3	2	3	4	3	5	3	3	3	4	m. r.
Hulki Erzsí . . .	1	2	1	1	1	1	2	2	2	3	3	1	k. r.
Issekutz Katinka . .	1	3	3	2	3	2	2	4	3	3	3	2	e. r.
Keresztes Emma . .	1	2	1	1	2	2	2	2	3	3	3	3	j. r.
Nagy Ilona . . .	3	3	3	2	3	3	3	3	4	4	3	1	e. r.
Prúj Vilma . . .	4	1	1	1	1	2	1	1	3	3	3	3	k. r.
Raduj Irma . . .	1	2	3	2	3	4	3	3	3	3	3	2	e. r.
Skovrán Relli . . .	1	1	—	1	2	2	2	1	3	3	3	3	j. r.
Somay Aranka . . .	4	4	3	2	4	3	4	4	3	3	3	1	e. r.
Sander Vilma . . .	2	3	2	2	3	2	3	3	3	3	3	4	e. r.
Szenkovits Ilona . .	1	1	1	1	2	2	2	2	3	3	3	3	j. r.
Török Frida . . .	3	4	3	3	4	4	4	5	3	3	3	3	m. r.
Török Mari . . .	2	4	3	3	4	3	4	4	3	3	3	3	e. r.
Zakariás Anna . . .	2	2	1	1	1	2	1	2	3	3	3	4	k. r.

Kimaradt: Bod Ilonka. Összesen: 14.

V. osztály.

A tanuló neve	Erkölcsei viselet	Szorgalom	Hit- és erkölcstan	Magy. olv. és nyelvt.	Német olvasás	Számítan	Mértan	Földrajz	Történelem	Alkotmánytan	Természettan	Természettan	Gazdaságtan	Szépirás	Rajz	Ének	Női kézimunka	Általános oszt.
Apor Emma . . .	1	1	1	2	1	2	2	1	1	—	2	2	2	2	2	3	1	j. r.
Apor Mari . . .	4	2	3	3	2	4	4	3	3	—	3	3	3	4	3	3	3	e. r.
Avedik Blanka . . .	1	1	2	1	1	1	3	2	2	—	2	2	2	2	3	3	1	j. r.
Czibula Gizella . .	1	1	1	1	1	1	2	1	1	—	1	1	1	2	2	3	2	k. r.

A tanuló neve	Erkölcsei viselet	Szorgalom	Hit- és erkölcstan	Magy.olv.és nyelvlt.	Német olvasás	Számtan	Mértan	Földrajz	Történelem	Alkotmánytan	Természettarj	Természettan	Gazdaságtan	Szöpirás	Rajz	Ének	Női kézimunka	Általános oszt.
Gajzágó Anna .	3	3	2	3	2	3	4	3	3	—	3	3	3	3	3	—	3	e. r.
Incze Biánka .	2	2	2	4	2	4	3	3	3	—	3	3	2	3	2	2	1	e. r.
Jakabfy Vilma	1	1	1	2	1	2	2	1	1	—	1	1	1	2	2	3	1	j. r.
Kelemen Giza .	1	3	3	3	4	4	3	4	3	—	2	3	2	3	2	—	2	e. r.
Lukács Anna .	1	3	2	3	2	3	3	2	2	—	3	3	2	3	3	3	2	e. r.
Lukávszky A. .	1	5	2	3	2	3	3	3	3	—	2	3	3	3	3	2	3	e. r.
Márton Irma .	1	1	1	1	1	1	2	1	1	—	1	1	1	2	2	3	2	k. r.
Rozgonyi Ilona	1	1	2	2	2	2	2	2	2	—	2	2	2	2	2	3	2	j. r.
Szabó Eliza .	1	1	1	1	1	1	2	1	1	—	1	1	1	2	2	3	2	k. r.
Szilágyi Herm.	2	3	3	4	3	3	4	4	3	—	3	2	3	4	3	3	3	e. r.
Takács Irén .	2	2	2	2	2	2	3	2	2	—	2	2	2	4	3	3	3	j. r.
Verzár Irma .	2	3	2	3	2	3	3	3	3	—	3	3	2	3	3	3	2	e. r.
Vén Ilona . .	1	1	1	2	1	2	2	1	1	—	1	1	1	2	2	3	1	j. r.
Zakariás Irma .																		

Kimaradt: Theil Stéfánia. Összesen: 18.

VI. osztály.

Albert Irén . .	1	3	2	3	2	4	4	3	3	4	2	3	2	1	2	3	2	e. r.
Dersi Katinka .	1	3	2	3	2	4	3	3	2	3	2	2	2	3	3	—	3	e. r.
Dietrich Amália	1	2	2	2	2	1	2	3	3	3	3	3	2	1	2	2	1	e. r.
Frölich Juliána	1	2	2	3	2	3	3	3	2	3	2	2	2	2	2	2	1	e. r.
Hinkl Matild .	1	3	3	4	3	4	4	4	3	4	3	3	2	4	4	3	3	e. r.
Incze Katinka .	1	3	2	4	2	4	3	3	3	3	2	3	2	3	3	2	1	e. r.
Keresztes Anna	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	2	3	1	k. r.
Kuti Irén . .	1	1	2	3	1	2	2	3	3	3	3	3	2	3	2	2	1	e. r.
Márton Helén .	1	1	1	5	1	2	2	1	1	2	1	1	1	3	2	3	1	j. r.
Novák Anna .	2	3	2	1	1	1	1	2	2	3	2	2	2	2	2	3	2	j. r.
Skovrán Laura	1	1	—	2	2	2	2	2	1	2	1	1	2	2	2	3	2	j. r.
Steuble Zsófi .	1	2	3	3	2	3	3	2	2	3	2	2	2	3	3	3	2	e. r.
Szentpéteri K. .	1	2	2	3	3	3	3	2	2	3	2	2	2	4	3	3	2	e. r.
Zakariás Anna	1	3	3	3	3	4	4	3	3	3	3	3	3	3	3	2	1	e. r.

Kimaradt: Vass, Kheil Lenke. Összesen: 14.

A tanuló neve	Erkölcsei viselet	Szorgalom	Hit- és erkölcstan	Beszéd- és ért.-gy.	Magyar olvasás	Számtan	Szépíráás	Rajz	Ének	Testgyakorlat	Általános oszt.
Pokorny Lőrincz . . .	1	2	1	1	1	1	2	1	1	1	kitünő
Segisioreán Sándor . . .	3	2	1	2	1	2	1	1	1	1	kitünő
Segisioreán Tráján . . .	3	4	2	4	4	4	4	3	3	3	elégséges
Simon János	2	1	1	1	1	2	2	1	1	1	kitünő
Sörös József	3	3	4	3	4	4	4	4	3	3	elégséges
Stock Elemér	1	1	2	1	2	1	3	1	1	1	kitünő
Szabó Béla	2	3	4	4	4	5	3	3	3	3	elégtelen
Száva Teofil	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	kitünő
Szenkovits Ferencz . . .	1	1	—	1	1	1	2	1	1	1	kitünő
Török János	3	3	3	3	4	4	4	3	4	3	elégséges
Ungár Adolf	4	4	4	4	4	4	3	3	4	3	elégséges
Varga Árpád	2	3	3	4	2	4	3	3	3	3	jó
Vass József	2	1	2	1	1	2	2	1	1	1	kitünő
Zakariás Károly	2	2	2	1	2	1	2	1	1	1	kitünő
Zoltán János	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4	elégséges
Zsidó Lajos	1	2	1	1	2	1	3	3	1	1	jeles

Vizsgálatlan maradt: Ágoston Gábor, Osizsár Gergely, Nagy Kálmán, Papp Kálmán. — Kimaradt: Nagy János, Perlaki István, Sánku István, Sánku Sándor, Suster Endre, Székely Gábor. Összesen: 46.

II. osztály.

A tanuló neve	Erkölcsei viselet	Szorgalom	Hit- és erkölcstan	Beszéd- és ért.-gy.	Magyar olvasás	Magyar nyelvtan	Német olvasás	Számtan	Szépíráás	Rajz	Ének	Általános oszt.
Antal Simon	1	2	2	3	3	3	3	3	2	2	2	jó
Avedik Lukács	1	1	2	1	2	2	1	1	2	2	1	jeles

A tanuló neve	Erkölcst. viselet	Szorgalom	Hit- és erkölcsstan	Beszéd- és ért.-gy.	Magyar olvasás	Magyar nyelvtan	Német olvasás	Számítan	Szópirás	Rajz	Ének	Általános oszt.
Bendorfian Eroteus	4	4	2	3	3	4	3	3	3	3	2	jó
Cseh Károly	2	4	4	3	4	4	4	4	2	3	2	elégséges
Feigel Imre	3	3	3	2	2	1	2	1	2	2	2	jeles
Gräser György	2	2	2	2	3	2	1	2	2	2	2	jeles
György János	2	3	3	3	2	2	3	3	2	2	2	jó
Istók János	4	5	5	4	4	5	5	4	4	4	4	elégtelen
Iszaj Gergely	3	3	3	1	1	2	2	3	1	2	2	jeles
Issekutz Győző	2	3	3	1	1	2	2	1	2	2	1	jeles
Kelemen Árpád	5	5	4	4	4	5	5	5	4	4	4	elégtelen
Lengyel István	3	3	3	3	3	3	4	4	3	3	2	jó
Lőrincz Isztodia	2	2	2	4	3	3	3	3	3	3	2	jó
Lepadat Zachariás	2	2	1	3	2	2	3	3	2	2	2	jó
Mobai László	3	3	1	3	3	4	3	4	2	3	2	jó
Nagy János	3	4	4	3	2	3	3	3	3	2	2	jó
Nagy Sándor	2	2	3	2	2	2	3	2	2	2	1	jeles
Némethy Mihály	3	4	3	3	3	4	4	4	2	2	2	jó
Oberth Frigyes	4	4	4	3	3	4	4	4	3	3	3	elégséges
Radi Sándor	2	3	4	3	3	4	4	4	4	4	3	elégséges
Renner Géza	3	4	2	3	3	4	4	4	4	4	3	elégséges
Román János	2	2	3	2	2	2	3	2	1	2	2	jeles
Schloszer Rudolf	2	2	1	1	1	2	2	1	2	2	2	jeles
Szakáts István	2	3	3	2	3	3	3	2	2	2	2	jó
Szenkovics Dénes	2	2	3	1	1	1	2	1	2	2	1	jeles
Szentpéteri Jenő	2	4	2	2	2	3	3	2	2	2	2	jó
Szinu Miklós	2	3	1	3	3	3	3	3	2	2	2	jó
Takács Ferencz	3	4	3	4	4	5	5	5	4	4	4	elégtelen
Váczai János	4	5	4	4	3	5	5	5	4	4	4	elégtelen
Váczai József	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	1	jeles
Vajna Gábor	2	2	3	3	2	3	3	3	3	3	3	jó
Veres Sándor	2	3	4	4	3	4	4	4	4	4	3	elégséges

Eltávoztak: Ágoston J., Ágoston S., Bleier P., Miklós M. Össz. : 32.

III. osztály.

A tanuló neve	Erkölcsei viselet	Szorgalom	Hit- és erkölcstan	Magyar olvasás	Magyar nyelvtan	Német olvasás	Számtan	Földrajz	Gazdaság és kert.	Szépíráás	Rajz	Ének	Testgyakorlat	Általános oszt.
Albu János . . .	2	2	1	2	2	3	2	3	2	2	2	2	2	jeles
Balázs Kálmán . . .	3	2	3	3	2	2	2	2	1	2	4	3	1	jeles
Blahu Dávid . . .	2	2	3	2	3	3	2	2	1	1	2	2	2	jeles
Bordi József . . .	3	5	3	3	5	5	5	5	4	4	4	4	3	elégt.
Dózsa József . . .	3	5	4	4	5	5	4	5	4	4	4	4	4	elégt.
Gál Sándor*) . . .	—	2	2	1	2	2	2	2	—	1	3	—	—	jeles
Gergely Sándor . . .	3	5	4	3	5	4	5	5	3	5	5	4	4	elégt.
Fleischer György . . .	2	2	4	3	3	1	3	4	2	3	2	3	3	jó
Hándl Károly . . .	2	5	4	3	4	3	4	5	4	4	4	3	3	elégt.
Hofman Mihály . . .	1	2	1	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2	jeles
Horváth József . . .	4	5	4	3	5	5	5	5	4	5	5	4	4	elégt.
Kelemen Lajos . . .	3	5	4	4	5	4	4	5	5	5	5	4	3	elégt.
Kovács Jenő . . .	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	jeles
Kraft János . . .	2	2	3	2	3	1	2	2	2	2	2	2	2	jeles
László Sándor . . .	2	4	3	3	4	3	4	4	3	4	3	4	3	elégs.
Lengyel András . . .	2	4	3	4	4	4	4	4	4	4	4	3	4	elégs.
Márton Ernő . . .	2	4	2	3	4	4	4	4	3	4	4	3	3	elégs.
Melánkovics Antal . . .	2	4	3	3	4	5	4	4	4	3	3	3	3	elégt.
Némethy Ferencz . . .	3	4	1	1	3	2	1	3	4	1	1	1	2	jeles
Papp Lajos . . .	3	4	1	2	2	2	2	2	4	4	4	4	3	jó
Petri János . . .	1	1	1	3	3	3	3	4	2	2	2	3	2	jó
Porkoláb János . . .	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	kittinő
Rózsa György . . .	3	5	5	3	5	4	4	5	4	5	5	4	3	elégt.
Sorbán László . . .	3	3	2	3	4	4	3	3	2	3	3	3	3	jó
Suszter András . . .	3	4	4	3	4	4	4	4	4	3	4	4	3	elégs.
Szabó Lajos . . .	2	3	3	2	3	3	3	3	3	2	2	3	3	jó
Szecset Aurél . . .	4	4	1	3	4	4	3	4	2	4	4	3	2	elégs.
Szivu Szomoila . . .	2	4	2	4	4	2	4	4	3	3	3	3	3	elégs.
Szűcs Aurél . . .	2	4	3	3	4	3	2	4	1	3	2	2	2	jó
Vas Kálmán . . .	3	5	5	4	5	4	5	5	3	3	4	3	3	elégt.
Voniska György . . .	1	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	jeles

*) Magán vizsgát tett. — Magán tanuló : Szenkovics Miklós. Össz. : 31.

IV. osztály.

A tanuló neve	Erkölcsei viselet	Szorgalom	Hit- és erkölcstan	Magyar olvasás	Magyar nyelvtan	Német olvasás	Számtan	Földrajz	Gazdaság és kert.	Szépíráás	Rajz	Ének	Testgyakorlat	Általános oszt.
Albu Dénes . . .	2	2	1	2	3	2	2	3	1	2	2	2	2	jeles
Apor József . . .	1	4	3	3	3	3	4	3	3	3	4	2	1	jó
Derzsi János . . .	3	4	2	3	2	3	1	3	1	3	4	4	2	jó
Fröhlich György .	1	1	2	2	3	1	2	3	1	2	2	2	1	jeles
Galea György . . .	1	1	1	2	3	2	3	2	1	2	2	2	2	jeles
Gombos János . . .	4	4	3	3	4	4	4	4	3	4	4	3	3	elégseges
Gorove László . . .	2	2	3	2	2	2	2	2	3	4	3	2	1	jeles
Grosz Albert . . .	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	kitünő
Hartman György .	3	4	4	4	4	3	4	4	3	3	3	2	2	elégseges
Lengyel József . . .	4	3	3	2	3	2	4	3	3	3	3	2	1	jó
Lengyel Lukács . .	2	5	3	4	4	5	5	5	4	4	5	3	4	elégseges
Manes János . . .	1	3	4	3	3	1	2	4	1	3	2	3	1	jó
Rozgonyi Elemér . .	3	4	2	1	2	2	2	3	3	2	2	1	2	jeles
Sörös István . . .	3	4	4	2	3	2	3	4	1	3	2	3	2	jó
Steubl József . . .	2	2	2	2	2	2	2	3	2	3	3	3	2	jeles
Stein Frigyes . . .	1	1	2	1	2	1	2	2	2	2	1	1	2	jeles
Sztics Pál	1	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1	2	2	jeles
Vén Bandi	2	1	1	1	1	2	2	1	2	2	2	1	2	jeles
Verzár Gyula . . .	2	2	3	2	2	2	2	2	4	2	2	2	2	jeles
Veszprémi Gyula .	2	3	3	2	3	3	3	3	2	3	3	3	3	jó
Voniska Teofil . . .	1	1	1	2	2	2	2	2	1	3	2	3	3	jeles
Zakariás Aladár . .	3	5	3	2	3	4	5	4	4	4	4	2	3	elégseges
Zakariás Imre . . .	1	3	3	2	2	3	3	3	3	2	3	2	3	jó
Ziczmán Károly . .	3	4	3	2	4	4	5	5	4	4	4	4	3	elégseges

Kimaradtak: Ernyei Rezső, Hásu János, Papp Ferencz, Sándó Ferencz, Szakács Ferencz. Összesen: 24.

**Az erzsébetvárosi 6 osztályú leány- és 4 osztályú fiúiskola
statisztikai kimutatása.**

	Leány:	Fiú:
Beiratkozott	157	154
Ebből eltávozott	21	19
Magántanuló	2	3
Maradt az év végén	134	132
Örm. kath.	42	23
Róm. kath.	59	39
Gör. kath.	18	28
Ev. ref.	20	34
Unitárius	—	1
Ág. hitv.	14	9
Gör. kel.	2	20
Izraelita	2	—
Magyar	123	87
Német	14	20
Román	20	51
6—12 éves	123	150
13—15 éves	34	4
Erzsébetvárosi	85	107
Vidéki	72	47
Haladó	125	138
Ismétlő	32	16
Magyarul beszél	128	87
Magyarul-németül	22	16
Több nyelven	7	51
Kitűnő	13	14
Jeles	15	43
Elsőrendű	86	57
Másodrendű	20	18
Példás	51	22
Dicséretes	28	58
Jó	27	42
Szabályszerű	28	9
Kevésbé szabályszerű	—	1

Értesítés az 1893/94. iskolai évre.

Az erzsébetvárosi mindkét nemű iskolában a felvételek szeptember 1-től 3-ig történnek. Az I. osztályba felvétetnek az 1887. augusztus 31-ig született egészséges, ép elméjű gyermekek. Minden szülő vagy gyám a felvételnél köteles személyesen megjelenni, hogy a gyermek születésére és beoltására vonatkozó adatokat közölje. A tandíj 2 frt., értesítőre 25 kr. járul, ezenkívül a községi fiiskolába lépő tanulók az 1891. évi 43. t.-cz. 10. §-a értelmében még 15 krt tartoznak a beiratás alkalmával fizetni. Tandíj alóli mentesség végett szegénységi bizonyítvány bemutatása szükséges. Az elszállásolás-, valamint a tankönyvekről is minden szülő a beiratás alkalmával utasítást nyer.

A kik más intézetből átjönnek vagy felsőbb osztályba kívánnak felvétetni, az előbbi tanévről legalább elsőrendű bizonyítványt tartoznak felmutatni. A magánvizsgára jelentkezők a tandíj kétszeresét fizetik. A kik egy vagy két tárgyból elégtelen tanjegyet kaptak, pótvizsgára bocsáttatnak s a felsőbb osztályba felvétetnek, ellenesetben az osztályt ismételni kötelesek.

Jelentés

az erzsébetvárosi államilag segélyezett alsófoku ipariskola 1892/93. tanévi állapotáról.

Ipariskolánk a lefolyt tanévvel fennállásának ötödik évét töltötte be. A tanulók beírása szeptember 1—8-ig eszközöltetett s az előadások ugyanazon hó 10-én kezdődtek s a törvényes szünnapok kivételével megszakítás nélkül folyamatban voltak június 28-ig.

A növendékek a jelen tanévben is egy előkészítő- s két rendes osztályba voltak osztva s a munkakör az év elején következőleg lett megállapítva:

1. Eperjesi Ferencz, községi isk. igazgató, az ipariskolának is igazgatója, tanította mindenik osztályban az olvasást s a magyar köréhez tartozó tárgyakat hetenként 4 órán.

2. Parizsa Ferencz, k. isk. tanító, tanította mindenik osztályban az írást és rajzot hetenként 3 órán.

3. Tóth Károly, k. isk. tanító, tanította a szám- és mértant mindenik osztályban hetenként 4 órán.

A kereskedő-tanulók is a jelen tanévben részesültek oktatásban hetenként 4 órában Eperjesi Ferencz igazgató vezetése alatt. Elismerés illeti a kereskedő urakat azért, hogy e tanfolyamot saját költségükön tartották fenn.

Az évzáró vizsgálat június 25-én s a munkakiállítás pedig május 25-én tartatott meg, mely tanuságot nyújtott városunk iparának haladásáról. Az ipariskola munkáiért dícsérő okmánnyal lett kitüntetve. Szentpétery Antal ipartestületi elnök úr a jó erkölcsű, szorgalmas tanulóknak 29 drb. könyvet ajándékozott, fogadja e helyen is köszönetemet adományai és iskolánk haladása iránt többször tanusított érdeklődéseért.

Az erzsébetvárosi ipar- és kereskedelmi iskola statisztikai adatai az 1892/93. tanévről.

Az ipariskolába beiratkozott 55, ebből felszabadult 9, eltávozott 5, maradt év végén 41 tanuló.

Nemzetiség szerint: magyar 22, német 18, román 15; vallás szerint: róm. kath. 11, g. kath. 9, g. kel. 6, ev. ref. 15, ág. hitv. 14; kor szerint: 12—15 éves 28, 15 éven felül 27.

Iparágak szerint: asztalos 8, borbély 3, csizmadia 10, cipész 12, kádár 1, kerekas 4, kovács 2, lakatos 3, pék 3, szabó 3, szíjgyártó 2, szűcs 1, kályhás és kőműves 2.

Előmenetel szerint: jeles 4, jó 16, elégséges 15, elégtelen 15.

A kereskedelmi csoportra beiratkozott 10, évközben eltávozott 2, maradt az év végén 8; nemzetiség szerint: magyar 4, idegen nemzetiségű 6; vallás szerint: róm. kath. 2, g. kath. 1, ev. ref. 1, unit. 2, ág. hitv. 4.

Előmenetel szerint: jeles 1, jó 5, elégséges 2, elégtelen 1.

Az ipar- és kereskedelmi iskolába a beiratások szeptember 1—5-ig fognak eszközölni. A tandíj egy évre 1 frt., mely a beírás alkalmával fizetendő, ezért a tanulók tanszerekkel láttatnak el.

Eperjesi Ferencz,
igazgató.

Az ipariskola érdemsorozata.

Előkészítő osztály.

A tanuló neve és vallása	Erkölcsei viselet	Szorgalom	Általános előmen.	Mulasztott órai sz.	Kimentett órai sz.	Ki nem mentett órai száma
Bénya Mihály, g. kel.	3	4	4	6	6	—
Komerczán György, g. kel. . . .	2	4	3	4	4	—
Kunszt Albert, ág. hitv.			Eltávozott			
László Sándor, ev. ref.	2	3	3	16	6	10
Nyilka László, g. kel.		Vizsgálatlan maradt				
Onesi Axenta, g. kel.	2	4	4	4	4	—
Pál János, ág. hitv.	2	2	2	8	8	—
Orbán István, r. kath.	4	4	4	39	31	8
Román Simon, g. kath.	2	3	3	8	6	2
Roth András, ág. hitv.	2	3	3	12	5	7
Urda János, g. kel.	4	4	4	10	8	2
Zakariás Gergely, g. kel.	2	2	2	6	6	—

I. osztály.

Ágoston Sándor, róm. kath. . . .	2	2	2	12	12	—
Belényesy Béla, ev. ref.	2	2	2	8	6	2
Belényesy Károly, ev. ref.	2	4	3	16	10	6
Brács Henrik, ág. hitv.	2	3	4	20	8	12
Brukner András, ág. hitv.	2	2	3	13	13	—
Czirmay János, ev. ref.	3	4	4	12	12	—
Dudás János, ev. ref.	2	2	3	2	2	2
ifj. Dudás Sándor, ev. ref. . . .			Kimaradt			

Számjegyek magyarázata:

Előmenetelre nézve: 1 = jeles; 2 = jó; 3 = elégséges; 4 = elégtelen. — Szorgalomra nézve: 1 = kitartó; 2 = jó; 3 = hanyatló; 4 = csekély. — Magaviseleltre nézve: 1 = dicséretes; 2 = jó; 3 = szabályszerű; 4 = kevésbé szabályszerű.

A tanuló neve és vallása	Erkölcsei viselet	Szorgalom	Általános előmen.	Mulasztott órai sz.	Kimentett órai sz.	Ki nem mentett órai száma
Id. Dudás Sándor, ev. ref.			Meghalt			
Fradel Árpád, róm. kath.	2	2	2	9	9	—
Helmrich Lipót, róm. kath.	2	4	4	6	6	—
Hening László, róm. kath.			Kimaradt			
Haller János, róm. kath.	2	2	3	16	14	2
Holerga Péter, g. kel.	2	2	3	Felszabadult		
Kálborean György, g. kel.	2	4	4	10	7	3
Kraus Pál, ág. hitv.	2	2	2	24	10	12
Kresztel Frigyes, ág. hitv.	2	2	2	8	8	—
Műhzám József, ág. hitv.	2	2	2	Felszabadult		
Lepedalt Aurél, g. kel.	3	4	4	Felszabadult		
Radl Károly, ág. hitv.	2	2	2	Felszabadult		
Sándor Ferencz, róm. kath.	2	2	2	4	2	2
Stáncs Izsák, g. kel.	2	4	4	6	6	—
Szabó József, róm. kath.	3	3	3	Felszabadult		
Tóth János, róm. kath.	2	3	3	Felszabadult		
Vachsmann János, ág. hitv.	2	2	2	9	9	—

II. osztály.

Ambrus József, ev. ref.	2	4	4	12	6	6
Belényesi Lajos, ev. ref.	2	3	3	Felszabadult		
Bükký Sándor, ev. ref.	2	4	4	14	6	8
Csiszár József, ev. ref.	2	1	1	4	4	—
Drágolya Arzén, g. kath.	2	1	2	6	6	—
György Sándor, róm. kath.	2	1	1	7	7	—
Hammerich Frigyes, ág. hitv.	2	2	3	4	4	—
Kelemen Kálmán, ev. ref.	4	4	4	8	2	6
Kertész Lajos, ev. ref.	2	1	1	4	4	—
Kunszt Frigyes, ág. hitv.	3	2	2	Felszabadult		
Király (König) Gusztáv, r. kath.	2	2	2	10	10	—

A tanuló neve és vallása	Erkölcsei viselet	Szorgalom	Általános előmen.	Mulasztott órái sz.	Kimentett órái sz.	Ki nem mentett órái száma
Nyitka Miklós, g. kel.	2	4	4	7	2	—
Papp Tráján, g. kath.	2	2	2	9	9	5
Slákovics József, róm. kath.	2	4	4	8	8	—
Stáncs Károly, g. kel.	2	2	2	7	7	—
Szenkovics János, róm. kath.	2	2	3	8	8	—
Tiderle Ferencz, róm. kath.	2	2	3	6	6	—
Veszt Károly, ág. hitv.	1	1	1	8	8	—

Kereskedő tanulók érdemsorozata.

Demeter Domokos, unit.	1	2	2	8	8	—
Fogarasy Gyula, ev. ref.	1	3	4	24	24	—
Galea Emil, g. kath.	3	2	3	6	6	—
Kovács Péter, unit.	1	1	2	7	7	—
Mühlteier Frigyes, ágost.	Vizsgálatlan maradt					
Roviere György, ágost.	2	2	2	10	10	—
Radl Frigyes, ágost.	Kimaradt					
Tonder Károly, r. kath.	1	2	2	—	—	—
Schuller Gusztáv, ágost.	3	2	2	6	6	—
Török Sándor, róm. kath.	2	1	1	10	10	—

Jelentés

az erzsébetvárosi községi óvoda 1892/93. tanévi állapotáról.

Hogy a város mivelődés templomai közül körében egy se hiányozzék, — részint a város hozzájárulása, részint polgárok önkéntes adakozása folytán — a lefolyt tanév elején megnyílt az eddig nélkülözött kis kápolna is, melynek kisdédóvó a neve.

Midőn ezen üdvös intézmény kezdeményezője, a tanügy ismert maecenása: Dr. Issekutz Győző orsz. képviselő úr 800 frt. óvoda-alapot tett s ezenkívül négy éven át az óvónő fizetésére évenként 300 frtot felajánlott, s a város is a szükséges tűzifa s évenként 100 frttal biztosította az óvoda fenntartását, a felszereléshez való összeg is a polgárok önkéntes adakozásából csakhamar létrejött. A város tanügy iránt érdeklődő polgárai a nevelés szent ügyének o'tárára megtették a kívánt áldozatot, még pedig: László Dávid 10, Mühlsteffen Gusztáv 10, Márkovits János 10, Dr. Antalfy Manó 10, Szentimrey István 4, Szenkovits Lajos 5, Földesy János 5, Szenkovits Zakor 10, Lengyel Tajos 10, Avedik Lukács 10, Campián István 10, Fark Kristóf 50, Zakariás Manó 1, Gross Albert 15, Incze Lajos 5, Steinhauer Ferencz 5, Vukovits Péter 5, Dr. Wolff Bogdán 20, Gilyén Lajos 10, Rozgonyi Viktor 15, Schmigelszky Oktáv 5, Török Gergely 3, Szenkovits Bogdán 8, Török Ferencz 3, Gorove János 10, Csiky testvérek 5, Zakariás testvérek 10, Rozsnyay János 5, Szentpéteri Antal 2, Kábdebó Antal 5, Wachszmann Károly 1 frt 50 krt, Schwarcz M. 1, Deák Gyula 1, Borosnyai István 10, Novák Béla 20 és özv. Szentpétery Istvánné 5 frtot adományoztak. Ezen nemeskeblű adakozóknak a nagyméltóságu Minister úr részint közvetlen, részint a kir. tanfelügyelőség útján elismerését nyilvánította.

Az iskolaszék a következő női tagokkal lett kiegészítve: Br. Szentkereszty Anna, Dr. Issekutz Győzőné, Dr. Wolff Bogdáné, Vén Andrásné, Gorove Lajosné, Rozgonyi Ottóné, Incze Lajosné, Avedik Simonné, Dr. Antalfy Manóné, Markovits Jánosné, Gilyén Lajosné és Kelemen Györgyné úrhölgyekkel.

A felügyeletet az iskolaszék, mint óvodai felügyelő bizottság gyakorolja.

Óvónő: Száva Mariska; a nyári menhely vezetője: Szenkovits Róza.

Az óvoda október 6-án nyilik meg s a téli egy havi szünidőt leszámítva, folytonosan teljesítette üdvös missióját. Beiratott 73 óvodás. A szegény szülők gyermekei teljes tandíj elengedésében részesülnek.

